

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА
Факультет управління персоналом, соціології та психології**

Кафедра соціоекономіки та управління персоналом

**ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА
ПРОГРАМА
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ**

**Соціальний менеджмент
07 – Управління та адміністрування
073 - Менеджмент**

Форма навчання: очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему «Реформування системи пенсійного забезпечення в Україні»

здобувача Васильєва Владислава Ігоровича

(підпис)

Науковий керівник: кандидат економічних наук, Рябоконт І.О.

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з атестації
здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: доктор економічних наук, професор Лопушняк Г.С.

(підпис)

Київ 2023

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет управління персоналом, соціології та психології

Кафедра соціоекономіки та управління персоналом

**ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА
ПРОГРАМА
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ**

**Соціальний менеджмент
07 – Управління та адміністрування
073 - Менеджмент**

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми

_____ О.М. Поплавська

(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ 20____ р

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Г.С. Лопушняк

(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ 20____ р

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти Васільєву Владиславу Ігоровичу _____

очної (денної) _____ **форми навчання**

на підготовку кваліфікаційної магістерської роботи

на тему

«Реформування системи пенсійного забезпечення в Україні»

Тему затверджено наказом ректора Університету від «__» ____ 2023 р. №
Кваліфікаційна магістерська робота виконується на матеріалах
Пенсійного фонду України, Державної служби статистики України

План кваліфікаційної магістерської роботи

Розділ 1	Теоретичні засади формування системи пенсійного забезпечення
Розділ 2	Аналіз дієвості системи пенсійного забезпечення в Україні
Розділ 3	Рекомендації удосконалення системи пенсійного забезпечення в Україні

Об'єкт дослідження:	система пенсійного забезпечення в Україні
Предмет дослідження:	напрями реформування пенсійної системи в Україні
Мета кваліфікаційної магістерської роботи:	визначення шляхів удосконалення та перспектив реформування системи пенсійного забезпечення в Україні.

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	дослідити сутність, принципи і функціонування системи пенсійного забезпечення
	виділити основні напрями та пріоритети формування системи пенсійного забезпечення
	проаналізувати методичні засади дослідження дієвості системи пенсійного забезпечення
У розділі 2	здійснити діагностику стану та функціонування системи пенсійного забезпечення в Україні
	провести аналіз бюджету Пенсійного фонду України
	виявити напрямів реформування системи пенсійного забезпечення в Україні
У розділі 3	дослідити демографічні передумови реформування системи пенсійного забезпечення в Україні
	запропонувати шляхи Забезпечення справедливої системи розподілу пенсійних коштів в умовах соціально-економічної нестабільності
	оцінити ефективність запропонованих заходів удосконалення системи пенсійного забезпечення

**Завдання підготував
науковий керівник**

(підпис)

Рябоконт І.О.

(ініціали, прізвище)
«28» квітня 2023р.

**Завдання одержав
здобувач**

(підпис)

Васільєв В.І.

(ініціали, прізвище)
«28» квітня 2023р.

Відгук
про кваліфікаційну магістерську роботу
здобувача вищої освіти факультету управління персоналом,
соціології та психології
освітньо-професійної програми «Соціальний менеджмент»
Васільєва Владислава
на тему: «Реформування системи пенсійного забезпечення в Україні»

1. Актуальність теми. Актуальність реформування системи пенсійного забезпечення в Україні надзвичайно важлива у контексті сучасних соціально-економічних викликів. З одного боку, демографічна ситуація у країні показує тенденцію до зменшення населення та старіння населення, що ставить під серйозний питання фінансову стійкість пенсійної системи. З іншого боку, економічні та соціальні виклики, спричинені глобальними тенденціями та внутрішніми проблемами, вимагають адаптації системи пенсійного забезпечення до нових реалій.

У відповідь на ці виклики, необхідно вдосконалити пенсійну систему, забезпечивши її фінансову стабільність та ефективність. Це передбачає впровадження інноваційних методів управління пенсійними фондами, розгляд можливості збільшення пенсійного віку для забезпечення додаткових ресурсів та розробку механізмів соціального захисту для осіб, які не мають можливості працювати на повний робочий день. Реформування пенсійної системи в Україні стає ключовим елементом стратегії забезпечення сталого розвитку країни та покращення якості життя громадян, забезпечуючи їм достойну пенсію та соціальний захист у пізнішому віці.

2. Позитивні риси кваліфікаційної роботи. В роботі досліджено сутність, принципи і функціонування системи пенсійного забезпечення, проведено діагностику стану та функціонування системи пенсійного забезпечення в Україні.

3. Наявність самостійних розробок автора. Автором виділено основні напрями та пріоритети формування системи пенсійного забезпечення, проаналізовано методичні засади дослідження дієвості системи пенсійного забезпечення.

4. Цінність теоретичних висновків і практичних рекомендацій. У роботі проаналізовано основні проблеми реформування системи пенсійного забезпечення в Україні та окреслено вектори їх усунення.

5. Наявність недоліків. Робота не оформлена згідно вимог, аналіз бюджету Пенсійного фонду України має поверхневий характер. Не досліджено питання забезпечення справедливої системи розподілу пенсійних коштів в умовах соціально-економічної нестабільності та не проведено оцінку ефективності запропонованих заходів удосконалення системи пенсійного забезпечення. Висновки подекуди відсутні та мають поверхневий характер. Список літературних джерел містить недостатню кількість джерел сучасної періодичної літератури.

6. Практична значущість висновків та рекомендацій полягає у можливості підвищити дієвість системи пенсійного забезпечення в Україні умовах соціально-економічної нестабільності за рахунок впровадження моделі реформування пенсійної системи. Робота відповідає вимогам та може бути допущена до захисту з оцінкою 54 бали.

Доцент кафедри соціоекономіки
та управління персоналом
Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана,
к.е.н.

І.О. Рябоконт

Рецензія
На кваліфікаційну магістерську роботу
Здобувача вищої освіти
Васільєва Владислава Ігоровича

Тема: Реформування системи пенсійного забезпечення в Україні

Актуальність теми кваліфікаційної роботи та доцільність її розроблення: Необхідність перетворення пенсійної системи в Україні стає надзвичайно актуальною в умовах сучасних соціально-економічних викликів. Зростаюче старіння та зменшення населення створюють серйозні фінансові труднощі для системи пенсійного забезпечення. Одночасно глобальні та внутрішні економічні проблеми потребують адаптації пенсійної системи до нових реалій.

Якість проведеного дослідження: У дослідженні розглянуто основи, принципи та механізми функціонування системи пенсійного забезпечення, проведено оцінку сучасного стану та роботи системи пенсійного забезпечення в Україні.

Позитивні риси кваліфікаційної роботи: Ця кваліфікаційна робота проймає важливі теми реформування системи пенсійного забезпечення в Україні, освітлює значущі виклики, які впливають на цю сферу. Вона глибоко досліджує сутність та функціонування системи пенсійного забезпечення в контексті сучасних соціально-економічних реалій. Особлива увага приділяється діагностичній та аналізу проблем, що перешкоджають ефективності системи, та пропонуються важливі напрями для вдосконалення цієї системи. Зазначаються основні проблеми та пропонуються конкретні стратегії для вирішення складних завдань, пов'язаних із пенсійним забезпеченням.

Зауваження: Ця кваліфікаційна робота проймає важливі теми реформування системи пенсійного забезпечення в Україні, освітлює важливі виклики, які впливають на цю сферу. Вона глибоко досліджує сутність та функціонування системи пенсійного забезпечення в контексті сучасних соціально-економічних реалій. Особлива увага приділяється діагностичній та аналізу проблем, що перешкоджають ефективності системи, та пропонуються важливі напрями для вдосконалення цієї системи.

Практична значимість: Зазначаються основні проблеми та пропонуються конкретні стратегії для вирішення складних завдань, пов'язаних із пенсійним забезпеченням.

Місце роботи та
посада рецензента

Начальник управління соціального захисту та праці
та праці Душеченської міської ради

Острівський М.І.

РЕФЕРАТ

Робота складається з 3 розділів, кожний з яких має по 3 підпункти. Перший розділ висвітлює теоретичні та прикладні аспекти мотивації персоналу, зокрема молоді в сучасних умовах, другий розділ є аналітичним, третій - рекомендаційним. Обсяг дипломної роботи – 159 аркуші, включаючи список використаних джерел та додатки. У дипломній роботі є 15 таблиць, 2 рисунків. Під час написання використано 50 джерел. Робота містить 2 додатки.

Об'єктом дослідження є система пенсійного забезпечення в Україні.

Предметом дослідження є напрями реформування пенсійної системи в Україні.

Методами дослідження є вирішення завдань використовувались такі основні методи наукового дослідження: діалектичний метод пізнання та системний підхід до аналізу проблеми пенсійного забезпечення та пенсійної реформи в Україні. Аналіз і синтез: ці методи застосовувались для визначення основних понять, об'єкта, предмета та завдань дослідження. Теоретичне узагальнення використовувалося для висвітлення основних механізмів формування та функціонування пенсійної системи, що дозволило зрозуміти теоретичні аспекти її регулювання. Метод порівняння застосовувався для аналізу та виявлення схожих та відмінних рис зарубіжних та вітчизняних пенсійних систем, вивченню їх досвіду у цій сфері, що сприяло визначенню напрямів удосконалення пенсійної системи України.

Завдання магістерської роботи на тему "Реформування системи пенсійного забезпечення в Україні" можна сформулювати наступним чином:

- Аналіз сучасного стану системи пенсійного забезпечення в Україні:
 - Детальне вивчення існуючої пенсійної системи, включаючи її структуру, функціонування та основні проблеми.
 - Оцінка сильних та слабких сторін системи на основі діючих законів та практик.
- Вивчення міжнародного досвіду пенсійного забезпечення:

- Аналіз пенсійних систем інших країн для виявлення ефективних підходів та практик.
- Порівняння зарубіжних моделей із українською системою для ідентифікації потенційних напрямків реформ.
- Визначення та аналіз проблемних аспектів української пенсійної системи:
 - Виявлення ключових проблем, зокрема демографічних викликів, фінансової стійкості та адекватності пенсій.
 - Оцінка впливу соціально-економічних чинників на ефективність системи.
- Розробка пропозицій щодо удосконалення пенсійної системи:
 - Вироблення рекомендацій та стратегій поліпшення системи на основі аналізу даних та міжнародного досвіду.
 - Розгляд можливостей інституціональних трансформацій та їх впливу на систему.
- Оцінка наукової новизни та практичного значення дослідження:
 - Аналіз наукової новизни роботи та її внеску у вивчення пенсійної системи.
 - Обговорення потенційного практичного впливу отриманих результатів на реформування пенсійної системи в Україні.

Ці завдання покликані не тільки аналізувати існуючу ситуацію, але й вносити конструктивні пропозиції для реформування системи, з метою покращення соціального захисту пенсіонерів та забезпечення фінансової стійкості системи в довгостроковій перспективі.

Зміст

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1	12
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	12
1.1 Система пенсійного забезпечення: сутність, види, принципи формування.	12
1.2 Основні напрями та пріоритети формування системи пенсійного забезпечення	19
1.3. Методичні засади дослідження дієвості системи пенсійного забезпечення	31
РОЗДІЛ 2.....	45
АНАЛІЗ ДІЄВОСТІ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ.....	45
2.1 Діагностика стану та функціонування системи пенсійного забезпечення в Україні.....	45
2.2 Аналіз бюджету Пенсійного фонду України	53
2.3 Виявлення напрямів реформування системи пенсійного забезпечення в Україні.....	62
РОЗДІЛ 3	77
РЕКОМЕНДАЦІЇ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ.....	77
3.1 Демографічні передумови реформування системи пенсійного забезпечення в Україні.....	77
3.2 Забезпечення справедливої системи розподілу пенсійних коштів в умовах соціально-економічної нестабільності.....	90

Розділ 3.3. Оцінка ефективності запропонованих заходів удосконалення системи пенсійного забезпечення.....	110
ВИСНОВКИ.....	122
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	125
Додаток 1.....	131

ВСТУП

Актуальність теми: Тема Реформування системи пенсійного забезпечення в Україні є актуальною та важливою в контексті сучасного суспільства. Пенсійне забезпечення - ключовий аспект соціальної держави, який обумовлює добробут та стабільність суспільства. У кожній країні вирішення проблем пенсійного забезпечення є складною задачею, оскільки вимагає врахування багатьох аспектів, таких як демографічні зміни, фінансова стійкість системи, а також соціальні та економічні чинники. Дана тема не лише важлива, але й невідкладна. Сучасне суспільство стикається з викликами, які вимагають суттєвих змін у пенсійній системі. До них відносяться зростання тривалості життя громадян, демографічні зміни та потреба в забезпеченні гідного життя пенсіонерів. Така реформа стає важливим компонентом європейської інтеграції України, співвідносячи нашу пенсійну систему з міжнародними стандартами та нормами.

В Україні, особливо в контексті європейської інтеграції, пенсійне забезпечення стає суттєвим питанням. Виконання міжнародних стандартів та норм є ключовим завданням для політиків та уряду. Реформи в пенсійній системі стають необхідністю для забезпечення гідного життя пенсіонерам.

У працях вітчизняних учених виявлені та висвітлені ключові виклики та шляхи розв'язання проблем пенсійного забезпечення. Ці дослідження не лише аналізують існуючі системи, а й розробляють пропозиції щодо удосконалення соціальної політики та управління у цій сфері.

Таким чином, вивчення питань пенсійного забезпечення залишається важливим для нашого суспільства, сприяючи створенню ефективних та стійких систем, які забезпечують гідне життя для всіх громадян, зокрема пенсіонерів.

Проблеми пенсійного забезпечення досліджено у працях таких вітчизняних науковців, як О. Данилюк [1], Я. Парфонов [2], Г. Лопушняк [9], О. Грицина [4], Л. Можечук [5], І. Сирота [6], Л. Лояк [8], і вивченню пенсійних

систем присвячені праці таких зарубіжних учених, як Peter Diamond [19], Nicholas Barr [20], Olivia S. Mitchell [21], Robert Holzmann [22].

Аналізуючи праці вказаних авторів щодо розвитку пенсійної системи, слід відзначити, що ці проблеми залишаються нерозв'язаними і потребують глибшого вивчення. Необхідно враховувати трансформації, засновані на зарубіжному досвіді та національних традиціях, і збалансовувати концептуальні підходи до реформування пенсійної системи України. Таким чином, актуальність теми полягає в теоретичному вивченні процесів, які впливають на виникнення, функціонування та удосконалення пенсійної системи України

Мета дослідження. Метою дослідження є визначення шляхів удосконалення та перспектив реформування системи пенсійного забезпечення в Україні. знайти шляхи удосконалення пенсійної системи та визначити перспективи її розвитку. Аналізуючи сучасний стан пенсійного забезпечення в Україні, ми прагнемо знайти оптимальні рішення, які сприятимуть забезпеченню гідного життя пенсіонерів та збереженню стабільності суспільства.

Поставлена мета зумовила постановку і вирішення наступних завдань:

- Аналіз сучасного стану системи пенсійного забезпечення в Україні: вивчення основних аспектів існуючої системи пенсійного забезпечення, включаючи її сильні та слабкі сторони.
- Вивчення міжнародного досвіду: аналіз пенсійних систем інших країн для виявлення найефективніших підходів до пенсійного забезпечення.
- Визначення проблемних аспектів: виявлення конкретних проблем та недоліків сучасної системи пенсійного забезпечення в Україні.
- Оцінка впливу соціально-економічних та демографічних факторів на перспективи функціонування системи пенсійного забезпечення в Україні.
- Розробка пропозицій щодо удосконалення системи: вироблення конкретних рекомендацій та пропозицій з метою покращення системи пенсійного забезпечення в Україні.

- Аналіз можливостей інституціональних трансформацій: вивчення можливостей здійснення інституціональних змін системи пенсійного забезпечення в Україні та їх вплив на соціальні аспекти життя населення.

Об'єкт дослідження – система пенсійного забезпечення в Україні.

Предметом дослідження є напрями реформування пенсійної системи в Україні.

Методи дослідження. Для вирішення визначених завдань використовувались такі основні методи наукового дослідження: діалектичний метод пізнання та системний підхід до аналізу проблеми пенсійного забезпечення та пенсійної реформи в Україні. Аналіз і синтез: ці методи застосовувались для визначення основних понять, об'єкта, предмета та завдань дослідження. Теоретичне узагальнення використовувалося для висвітлення основних механізмів формування та функціонування пенсійної системи, що дозволило зрозуміти теоретичні аспекти її регулювання. Метод порівняння застосовувався для аналізу та виявлення схожих та відмінних рис зарубіжних та вітчизняних пенсійних систем, вивченню їх досвіду у цій сфері, що сприяло визначенню напрямів удосконалення пенсійної системи України.

Наукова новизна. Основні результати роботи, що містять наукову новизну, полягають у наступному: Здійснено аналіз теоретичних аспектів системи пенсійного забезпечення, що дозволило визначити основні проблеми та недоліки в діючій системі. Виявлено ключові проблеми та ризики системи пенсійного забезпечення. Розроблено конкретні практичні рекомендації, спрямовані на удосконалення функціонування системи пенсійного забезпечення в Україні, зокрема в розрізі адміністративних, фінансових та соціальних аспектів. Запропоновані висновки та рекомендації мають як теоретичне, так і практичне значення, сприяючи подальшому розвитку пенсійної системи.

Джерельною базою дослідження є закони України, підзаконні нормативно-правові акти, аналітичні, статистичні матеріали Міністерства соціальної політики України, Пенсійного фонду України, наукові розробки та публікації. Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості врахування

висновків дослідження в діяльності Головного управління Пенсійного фонду України щодо запровадження змін в системі пенсійного забезпечення. Структура магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновку, списку використаних джерел. Обсяг роботи складає 131 сторінки. Список використаних джерел включає 51 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1.1 Система пенсійного забезпечення: сутність, види, принципи формування.

Система пенсійного забезпечення (СПЗ) відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової підтримки громадян у похилому віці або при інших соціальних ризиках. Сутність СПЗ полягає у створенні структурованого способу фінансової підтримки осіб, які втратили здатність до праці. Важливим аспектом є аналіз різних підходів до визначення «пенсійної системи», які представлені в (таблиці 1.1)

Таблиця 1.1 Основні підходи до трактування поняття «пенсійна система»

Автор	Визначення	Аналіз
О. Данилюк [1]	Комплекс інститутів, відносин і механізмів, за допомогою яких здійснюється формування фінансових ресурсів та їх розподіл серед непрацездатного населення при настанні соціальних ризиків у вигляді пенсій.	Визначення комплексне, акцентує на соціальних ризиках та фінансовій підтримці.
Я. Парфонов [2]	Система, яка є третім шляхом, який пролягає між розподільною та накопичувальною системами і суттєво змінює уявлення про соціальний захист.	Визначення вказує на новаторство пенсійної системи і її відмінність від інших систем.
О. Линдюк [3]	Солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, в якій усі кошти, що перераховуються підприємствами та	Визначення вказує на солідарність та негайну виплату пенсій.

Продовження таблиці 1.1

	застрахованими особами до Пенсійного фонду України, одразу ж виплачуються нинішнім пенсіонерам.	
О. Грицина[4]	Сукупність створених в Україні правових, економічних і організаційних інститутів і норм, метою яких є надання громадянам матеріального забезпечення у вигляді пенсії.	Визначення підкреслює системність пенсійної системи та її ціль - забезпечення матеріального добробуту громадян.
Л. Можечук [5]	Система, що не виконує свого головного призначення - забезпечувати гідний рівень життя непрацездатним українцям.	Визначення вказує на проблеми та неефективність пенсійної системи в конкретному контексті.
І. Сирота [6]	Система, що базується на засадах солідарності і субсидування та здійсненні виплати пенсій і надання соціальних послуг за рахунок коштів Пенсійного фонду України.	Визначення вказує на основні принципи функціонування пенсійної системи та її фінансування.

Джерело: складено автором

Аналізуючи думки різних авторів щодо пенсійної системи, я відзначаю наступне:

1. Визначення О. Данилюка комплексне та включає різні аспекти пенсійної системи, особливо акцентуючи на соціальних ризиках та фінансовій підтримці. Я погоджуюся з цим підходом, оскільки він відображає багатогранність пенсійної системи та її роль у соціальному захисті населення.

2. Я. Парфонов розглядає пенсійну систему як інноваційний механізм, що поєднує різні моделі соціального захисту. Ця ідея важлива, оскільки вона вказує на потенціал розвитку та адаптації пенсійних систем до сучасних викликів.

3. О. Линдюк наголошує на солідарному характері системи пенсійного страхування. Я згоден з тим, що солідарність є ключовою в системі пенсійного забезпечення, але вважаю, що потрібно також розглядати додаткові механізми для забезпечення стабільності системи.

4. Визначення О. Грициної підкреслює системний характер пенсійної системи та її мету — забезпечення матеріального добробуту громадян. Це визначення відображає основну мету пенсійної системи, з якою я повністю згоден.

5. Л. Можечук звертає увагу на проблематику та неефективність пенсійної системи в Україні. Ця критика важлива, оскільки вона вказує на необхідність реформ у цій сфері.

6. Визначення І. Сироти акцентує на засадах солідарності та субсидування в пенсійній системі. Він наголошує на важливості фінансування пенсій та надання соціальних послуг за рахунок коштів Пенсійного фонду України. Я погоджуюся з його підходом, оскільки він відображає ключові принципи солідарності, які є фундаментальними для пенсійних систем, особливо у контексті державного соціального забезпечення.

7. Л. Лояк описує використання солідарної системи пенсійного забезпечення, вказуючи на залежність між кількістю працездатного населення та кількістю пенсіонерів. Це важливе визначення, яке вказує на залежності та вразливості пенсійних систем, особливо в контексті демографічних змін. Я вважаю це важливим аспектом, який слід враховувати при плануванні та реформуванні пенсійних систем.

Отже, можна зробити висновок, що пенсійна система є багатогранним і складним механізмом, який включає в себе різні аспекти, від фінансування та соціальних ризиків до солідарності та соціального захисту. Різні підходи та визначення, наведені авторами, відображають різноманітність та складність пенсійних систем, а також наголошують на необхідності їх постійного аналізу та адаптації до змінюваних соціально-економічних умов.

В контексті фінансування пенсійних систем, важливо розглянути різні типи пенсійних систем з прикладами застосування у різних країнах. Це дозволить зрозуміти переваги та недоліки кожної системи та їх підходи до пенсійного забезпечення (таблиця 1.2)

Таблиця 1.2 Типи пенсійних систем з прикладами країн

Тип системи	Опис	Приклади країн
Пайова (розподільча) система	Поточні пенсійні виплати фінансуються за рахунок внесків працюючого населення.	Франція, Італія, Великобританія
Накопичувальна система	Пенсійні внески накопичуються на індивідуальних рахунках, і пенсії фінансуються з цих накопичень.	Чилі, Австралія
Гібридні системи	Поєднують елементи пайових та накопичувальних систем.	США (Social Security, 401(k))
Універсальні системи	Забезпечують пенсії всім громадянам після досягнення пенсійного віку.	Країни Скандинавії

Джерело: складено автором

1. Пайова (розподільча) система: В цій системі поточні пенсійні виплати фінансуються за рахунок внесків працюючого населення[19]. Це означає, що гроші, які ви зараз вносите як внески на пенсію, використовуються для виплати пенсій поточним пенсіонерам.

2. Накопичувальна система: В цій системі пенсійні внески накопичуються на індивідуальних рахунках, і пенсії фінансуються з цих накопичень[20]. Це означає, що гроші, які ви зараз вносите як внески на пенсію, зберігаються і інвестуються, щоб ви могли отримувати виплати після виходу на пенсію.

3. Гібридні системи: Ці системи поєднують елементи пайових та накопичувальних систем [21]. Це означає, що частина ваших внесків на пенсію використовується для виплати поточних пенсій, а інша частина накопичується для майбутніх виплат.

4. Універсальні системи: Ці системи забезпечують пенсії всім громадянам після досягнення пенсійного віку[21]. Це означає, що всі громадяни, незалежно від того, скільки вони внесли до системи, отримують пенсію.

Види пенсій і пільг: СПЗ зазвичай передбачає різні види пенсій та пільг для різних категорій осіб. Основними видами пенсій є:

1. Солідарна система: Основана на сплаченому Єдиному соціальному внеску (ЄСВ) від підприємств, ФОПів та працевлаштованих людей, а також пенсійних зборах. Пенсії виплачуються Пенсійним фондом України (ПФУ).

2. Накопичувальна система: Передбачає перерахування коштів із зарплат працівників на індивідуальні пенсійні рахунки. Ці кошти зростають завдяки інвестиційному прибутку.

3. Недержавне пенсійне забезпечення: Добровільна накопичувальна система, де учасники фондів та/або їхні роботодавці роблять добровільні внески на індивідуальні пенсійні рахунки в НПФ. Ці кошти також зростають через інвестиції.

Таблиця 1.3. Пенсійна система України[8]

Рівень	Тип системи	Організації	Принцип фінансування
1	Солідарна пенсійна система	Пенсійний фонд України	PAYG (pay-as-you-go)
2	Накопичувальна пенсійна система	Накопичувальні фонди	FF (fully funded - occupational)
3	Недержавна пенсійна система	Страхові організації, НПФ	Персональне (добровільне внесення)

Джерело: складено автором

Основними рисами солідарної пенсійної системи є:

1. Обов'язковість участі для всіх працездатних громадян.
2. Розподіл коштів між нинішніми внескодавцями та пенсіонерами.
3. Залежність виплат від поточної економічної ситуації та демографії.

Основні риси Накопичувальної пенсійної системи:

1. Обов'язковість: Накопичення пенсійних коштів є обов'язковими і становлять другий рівень пенсійної системи.
2. Індивідуальність: Кошти накопичуються на індивідуальних рахунках кожного працівника.

3. Інвестиційний дохід: Накопичення збільшуються за рахунок інвестиційного прибутку, який генерується від управління цими коштами.

Основні риси Недержавної пенсійної системи:

1. Добровільність: Участь у недержавному пенсійному забезпеченні є добровільною.
2. Гнучкість: Учасники можуть самостійно вибирати страхові програми та розмір внесків.
3. Різноманітність інвестиційних можливостей: Недержавні пенсійні фонди пропонують різні інвестиційні стратегії та інструменти.

Управління пенсійними коштами має бути відповідальним та урахувувати ризики, щоб забезпечити стабільність фінансових ресурсів системи. Контроль за фінансами системи та аналіз демографічних тенденцій є ключовими для її стабільного та довгострокового функціонування.

Система пенсійного забезпечення може бути державною чи приватною. Державна система забезпечується та контролюється державою і часто базується на обов'язковому страхуванні. Приватна система залежить від особистих вкладів громадян у пенсійні фонди та інші фінансові інструменти. Обидві форми мають свої переваги та недоліки і вибір між ними залежить від політики кожної конкретної країни.

На підставі аналізу різних підходів до пенсійної системи, слід зазначити, що СПЗ є важливим засобом забезпечення достойного відпочинку для тих, хто заслужив це своєю працею, та зменшення соціальних нерівностей. Система пенсійного забезпечення відображає соціальну взаємодію та довіру між суспільством і державою, а також між громадянами.

Основні принципи СПЗ можуть включати справедливість, страхування, накопичення, або їх комбінацію. Вибір конкретних принципів визначається політикою та потребами кожної країни. Важливо, щоб система пенсійного забезпечення була стійкою та забезпечувала фінансову підтримку для пенсіонерів та інших осіб, які мають право на пенсійні виплати.

У кінцевому підсумку, функціонування СПЗ включає збір пенсійних внесків, управління пенсійними фондами, контроль за фінансами системи та інвестиції пенсійних коштів. Ці аспекти спільно створюють механізм, який забезпечує фінансову підтримку пенсіонерам та іншим особам, які мають право на пенсійні виплати, та забезпечують стабільність системи пенсійного забезпечення в майбутньому.

Враховуючи ці фактори, стає очевидним, що ефективне функціонування СПЗ вимагає ретельного моніторингу, планування та управління, особливо у контексті змін в демографічних і фінансових умовах. Аналіз та оцінка різних моделей та підходів до пенсійного забезпечення, які використовуються в різних країнах, можуть надати цінні уроки та стратегії для подальшого розвитку та вдосконалення пенсійних систем.

Висвітлення сутності, принципів та функціонування системи пенсійного забезпечення є важливим етапом для розуміння роботи цієї системи та можливих шляхів її реформування. На цій основі ми зможемо розвивати стратегії для забезпечення достойного пенсійного віку та стабільності фінансів у майбутньому.

Важливо, щоб усі аспекти СПЗ були підкріплені науковими дослідженнями та актуальними статистичними даними, щоб забезпечити об'єктивність та достовірність інформації. Це також допоможе студентам, науковцям та експертам у галузі соціального забезпечення отримати глибше розуміння пенсійних систем та їх впливу на суспільство.

Таким чином, проведений аналіз різних підходів науковців до визначення поняття "пенсійна система" висвітлив важливі аспекти цього складного соціально-економічного механізму. Загальна консенсус серед науковців полягає в тому, що пенсійна система є багатогранною структурою, яка включає в себе не лише фінансові аспекти, а й соціальні ризики, солідарність та соціальний захист. Різноманітність підходів та визначень, які представлені в літературі, свідчать про широкий спектр можливих конфігурацій пенсійних систем, а також відображають гнучкість цих систем у відповідь на різні виклики.

Необхідність постійного аналізу та адаптації пенсійних систем до змінюваних соціально-економічних умов підкреслює важливість динамічного підходу до управління пенсійною сферою. Однак відсутність єдиної точки зору серед науковців стосовно механізму адаптації вказує на складність завдання і потребу в подальших дослідженнях для розробки ефективних стратегій адаптації пенсійних систем до умов, що змінюються. Поглиблення розуміння цього питання є важливим для створення стійких та ефективних пенсійних систем, які забезпечать соціальний захист громадян у різних соціально-економічних умовах.

1.2 Основні напрями та пріоритети формування системи пенсійного забезпечення

Аналіз існуючих підходів до визначення пенсійної системи вказує на те, що більшість дослідників розглядає її як сукупність різних елементів: відносин, механізмів, інститутів та норм. У цій системі відносини між відповідними інститутами чітко регламентуються встановленими нормами.

Сутність пенсійної системи полягає у взаємодії інтересів застрахованих осіб та страхувальників з одного боку та одержувачів пенсій з іншого. Ця система має забезпечувати гарантований рівень заміщення заробітної плати у разі страхової події.

Пенсійна система постійно взаємодіє із зовнішнім середовищем, відчуваючи вплив різноманітних чинників, як-то законодавчих (законодавчі зміни), демографічних (показники народжуваності та смертності, вікова структура населення, старіння населення, тривалість життя), економічних (макро- та мікроекономічні процеси), соціальних та трудових (ринок праці, зарплатні рівні і зайнятість), а також пенсійних (модель пенсійної системи, страховий тариф, пенсійний вік). Така система функціонує як постійно змінюючись та розвивається під впливом зовнішніх факторів.

У фінансовому вимірі пенсійна система функціонує як частина фінансової системи України. Оскільки кошти, що перебувають у Пенсійному фонді, є невід'ємною частиною фінансової системи України, Пенсійний фонд формує

свій бюджет, враховуючи актуарні розрахунки системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Це відбувається на основі ключових макроекономічних та соціальних показників розвитку України, які затверджуються постановами Кабінету Міністрів України. Найвагомими серед цих показників є фонд оплати праці найманих працівників і грошове забезпечення військовослужбовців.

Зважаючи на аналіз пенсійної системи як об'єкта державного управління та враховуючи її поняття, структуру та функції, можна побудувати модель пенсійної системи на сучасному етапі, яка враховуватиме різноманітні аспекти та потреби суспільства:

Таблиця 1.4 Структура компонентів пенсійної системи.

Ядро пенсійної системи	Нормативне законодавство	Міжнародне законодавство	Національне законодавство
Пенсійне нормативно-законодавче забезпечення	Система корпоративних норм, що регулюють соціальний захист національного ринку працівників, передбачених законодавством. Захист персональних даних.	Нормативне законодавство	Національне законодавство
Пенсійне формування пенсійних прав	Встановлення пенсійного віку за новітніми віковими нормами	Право знання пенсійного віку залежно від умов праці	Право знання пенсійного віку
Пенсійне визначення віку	Пенсії, що достроково призначаються в системі пенсійного забезпечення	Пенсії, що достроково призначаються в системі пенсійного страхування	Пенсії, що достроково призначаються в системі пенсійного страхування
Пенсійне досрочково виходу на пенсію	Формування та збереження розрахунку пенсій	Стаже-заробіткова формула розрахунку пенсій	Стаже-заробіткова формула розрахунку пенсій
Пенсійне створення електронних пенсійних справ та розрахунку пенсій	Виплата пенсій в обов'язковому порядку	Виплата пенсій з картаунського рахунку	Виплата пенсій з картаунського рахунку
Пенсійне виплата пенсій призначеного	Виплата пенсій в обов'язковому порядку	Розрахунок плати	Переведення пенсій на банківський рахунок
Пенсійне тарифік знесенки	Диференційовані тарифи для різних категорій застрахованих	Єдиний тариф для різних категорій застрахованих	Єдиний тариф для різних категорій застрахованих

Накопичувальний компонент пенсійної системи	Основи нарахувань накопичувального компоненту	Договірні накопичувальні компоненти	Договірні накопичувальні компоненти
Пенсійне індексування пенсійного капіталу	Індексування за поточною темпом росту заробітної плати	Індексування за середньою за останні три роки заробітною платою	Індексування за середньою за останні три роки заробітною платою

Джерело: складено автором

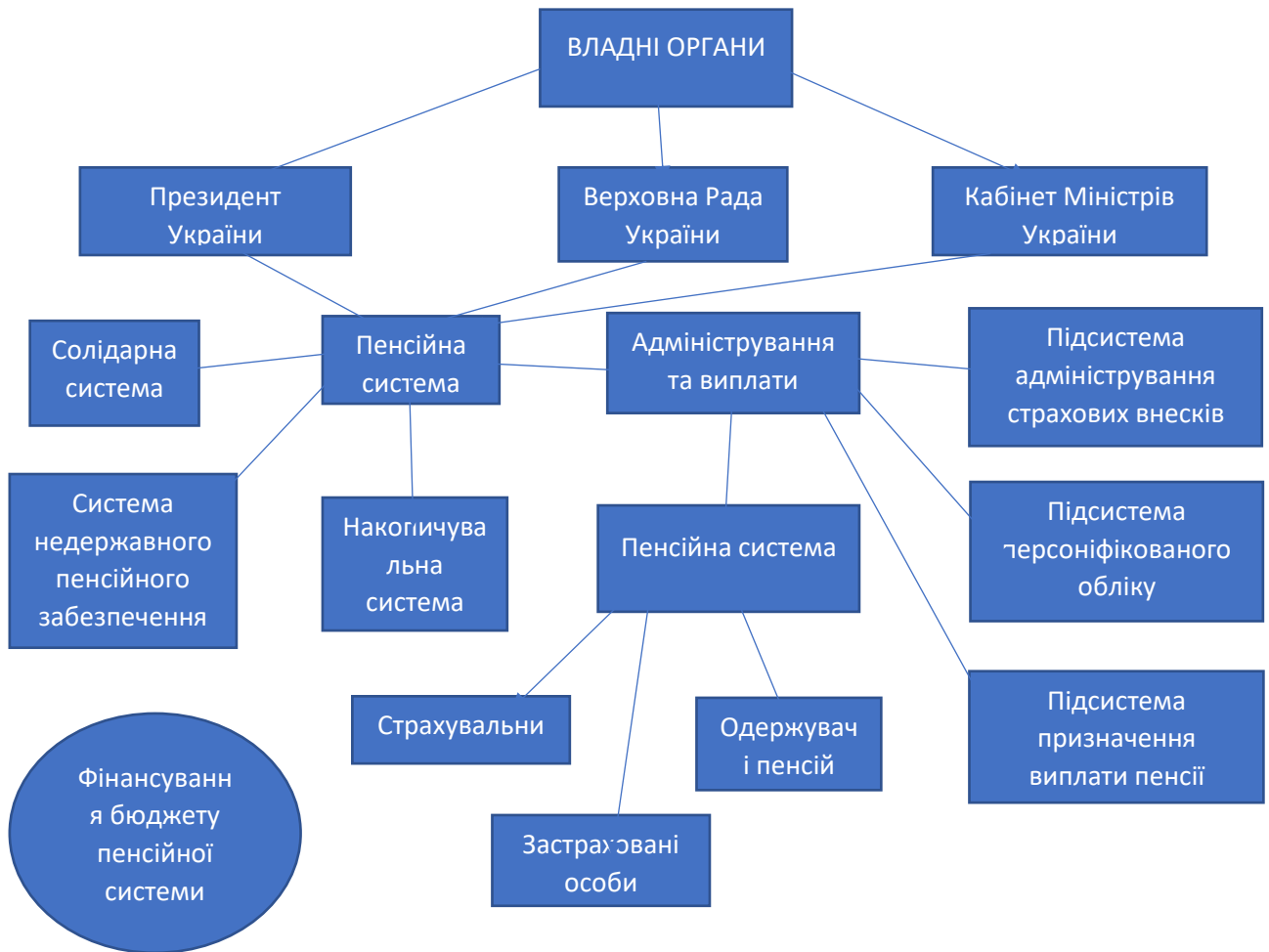
Компоненти пенсійної системи України:

1. Президент України: Вищий орган влади, що визначає стратегічні напрямки розвитку пенсійної системи.
2. Верховна Рада України: Орган законодавчої влади, який приймає закони та регулює правові аспекти пенсійної системи.
3. Кабінет Міністрів України: Виконавчий орган, який відповідає за адміністрування та управління пенсійною системою та фондом України.
4. Пенсійна система України: Включає солідарну систему загальнообов'язкового державного пенсійного страхування та накопичувальну систему загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.
5. Бюджет Пенсійної Системи: Фінансується через підсистему адміністрування страхових внесків та забезпечує виплати пенсій.
6. Підсистема Адміністрування Страхових Внесків: Відповідає за збір страхових внесків від страхувальників та за їхню адміністрацію.
7. Підсистема Призначення і Виплати Пенсій: Управляє процесом призначення та виплат пенсій з пенсійного фонду.
8. Підсистема Персоніфікованого Обліку: Здійснює облік внесків та пенсійних прав кожної застрахованої особи.
9. Державний Бюджет України: Забезпечує фінансування накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.
10. Система Недержавного Пенсійного Забезпечення: Надає можливість застрахованим особам додаткових пенсійних вигід поза державною системою.

11. Стахувальники та Застраховані Особи: Особи, які сплачують страхові внески, та особи, які мають право на отримання пенсійних виплат в майбутньому.

12. Одержувачі Пенсій: Особи, які отримують пенсії з пенсійного фонду.

Взаємодію між різними компонентами пенсійної системи України наочно демонструє (Рис. 1.1.).

Джерело: складено автором

Розглядає ключові аспекти та цілі, які визначають напрямки розвитку та пріоритети системи пенсійного забезпечення. Основні цілі формування такої системи полягають у забезпеченні фінансової підтримки громадян у пенсійному віці та інших категорій осіб, які мають право на пенсійні виплати.

Забезпечення гідного пенсійного віку - це одна із основних мет цілісної системи пенсійного забезпечення. Цей пріоритет відображає державний або

соціальний зобов'язання до створення умов для гідного життя після завершення трудової кар'єри. Ключові аспекти цієї мети:

Гідний рівень пенсійних виплат: Забезпечення гідного пенсійного віку передбачає встановлення пенсійних стандартів, які дозволяють пенсіонерам зберігати або покращувати свій стандарт життя. Це включає в себе визначення адекватного розміру пенсійної виплати, яка покриває базові витрати, такі як житло, харчування, медична допомога та інші основні потреби[12].

Пенсійна система взаємодіє з економічною, соціальною та іншими сферами суспільства, що є нерозривною частиною цієї системи. Розгляд пенсійної системи лише з однієї або декількох сфер не надає повного та системного розуміння, що систематизовано та наведено в таблиці 1.5.

Таблиця 1.5: Місце пенсійної системи в різних сферах суспільного життя.

Сфера	Належність пенсійної системи	Напрямок дослідження
Фінансова	Частина фінансової системи держави, що фінансує пенсійні виплати	Аналіз формування та руху фінансових потоків у пенсійній системі
Соціальна	Складовою соціальної сфери, забезпечує матеріальну підтримку пенсіонерів	Вивчення напрямів соціальних завдань у формуванні нової моделі пенсійної системи
Економічна	Частина економічної системи, участь у пенсійному страхуванні	Оцінка впливу параметрів пенсійної системи на економічний розвиток країни
Демографічна	Категорія населення - пенсіонери, визначає організацію суспільства	Аналіз впливу динаміки чисельності працездатного населення та пенсіонерів на параметри пенсійної системи
Політична	Частина політичної сфери, впливає на суспільний розвиток	Вивчення змін у пенсійній системі під впливом політичних рішень
Психологічна	Психологічні характеристики людини, пов'язані з соціальними аспектами	Аналіз моделі пенсійної системи як відображення психологічних реалій
Культурна	Сфера культури, відображає ставлення до літніх та безпорадних людей	Вивчення взаємозв'язку між моделлю пенсійної системи та культурними особливостями населення

Джерело: розроблено автором на основі [14].

Тому важливо застосовувати комплексний підхід до вивчення пенсійної системи, охоплюючи всі практичні та наукові сфери за допомогою відповідного

дослідного інструментарію. Це допомагає забезпечити повноту та ефективність дослідження пенсійної системи.

Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» передбачено формування в складі пенсійної системи України накопичувальної системи загальнообов'язкового пенсійного страхування та системи недержавного пенсійного страхування, яка базується на засадах добровільної участі [15].

У законодавстві були визначені три типи пенсійних фондів: відкритий, корпоративний та професійний. Відкритий пенсійний фонд відкритий для всіх фізичних осіб, корпоративний фонд створюється роботодавцем, а професійний фонд може заснувати об'єднання роботодавців або фізичних осіб. Ці фонди призначені для тих, хто молодший 40 років і передбачають відкладення від 2% до 7% від заробітної плати на спеціальний рахунок. Ці кошти інвестуються з метою отримання прибутку, який потім використовується для виплати довічних пенсій або одноразових виплат застрахованим особам. Хоча законодавство передбачає цю систему, лише 9% всіх застрахованих осіб використовують її [14].

Щоб ця система була успішною, потрібно визначити, хто, скільки та яким чином буде внесок до цього фонду. Накопичувальна система також потребує наявності стабільного ринку для інвестицій пенсійних коштів. Відповідно до закону, планується створення Пенсійного казначейства як публічної юридичної особи, яка відповідає за управління цими фондами. Ця система накопичувального пенсійного страхування може забезпечити національну економіку фінансовими ресурсами.

В цілому, формування накопичувальної системи може стати ефективним засобом зменшення впливу старіння населення на пенсійну систему, пенсійні накопичення можуть стати важливим інвестиційним ресурсом для держави. Практичне впровадження накопичувальної складової реформи сприятиме функціонуванню пенсійної системи загалом.

Забезпечення гідних житлових умов: Гідний пенсійний вік включає в себе можливість пенсіонерів забезпечити собі житло в гідних умовах. Це означає, що система пенсійного забезпечення може враховувати пріоритети стосовно житлових програм та соціального житла для пенсіонерів[15].

Доступ до медичної допомоги: Гідний пенсійний вік передбачає доступ пенсіонерів до якісної медичної допомоги. Це важливо для забезпечення їхнього фізичного та психічного здоров'я під час старості. Деякі системи пенсійного забезпечення можуть включати в себе медичне страхування чи інші механізми доступу до лікування для пенсіонерів[17].

Забезпечення інвалідів та осіб, які опинилися в складних фінансових обставинах, є важливим аспектом системи пенсійного забезпечення. Вона передбачає надання пільг та підтримки цим групам громадян відповідно до їхніх потреб і обставин[17].

Пільгове пенсійне забезпечення для інвалідів: Особи з інвалідністю можуть потребувати спеціальних умов для отримання пенсії. Це передбачає встановлення критеріїв, за якими визначається рівень інвалідності та розмір пенсійних виплат для цієї категорії громадян. Інваліди можуть отримувати більш великі пенсії або додаткову підтримку для врахування їхніх особливих потреб[17].

Підтримка громадян, які втратили годувальника: Особи, які втратили годувальника (зазвичай це ситуація, коли один із родичів або членів сім'ї помер), можуть потребувати додаткової підтримки. Система пенсійного забезпечення може надавати допомогу, щоб забезпечити гідний рівень життя для осіб, які опинилися в такій складній ситуації. Ця підтримка може включати в себе пенсійні виплати, які компенсують втрату годувальника, а також інші пільги[17].

Загалом, ці аспекти спрямовані на забезпечення соціальної справедливості та врахування потреб найбільш уразливих груп населення у системі пенсійного забезпечення. Вони допомагають створити систему, яка враховує індивідуальні обставини та потреби громадян, а не залишає їх без належної підтримки.

Збалансованість фінансів та стійкість системи пенсійного забезпечення - це ключовий аспект при розробці та управлінні системою пенсійного забезпечення. Основна мета полягає в тому, щоб система була фінансово стійкою і спроможною виплачувати пенсії усім пенсіонерам без збитків для держави та економіки.

Аналіз демографічних тенденцій: Демографічні тенденції, такі як приріст населення, середній вік, співвідношення між активним населенням і пенсіонерами, мають великий вплив на фінансову стійкість системи пенсійного забезпечення. Зменшення рівня народжуваності, збільшення тривалості життя та інші демографічні фактори можуть вплинути на розмір та тривалість пенсійних виплат. Тому важливо ретельно аналізувати ці тенденції та враховувати їх при розробці системи.

Управління фінансами пенсійного фонду: Фінансування пенсійних програм - це складний процес, і важливо управляти фінансами пенсійного фонду ефективно. Це включає в себе збільшення доходів фонду через внески від працездатних громадян і роботодавців, а також управління витратами на виплату пенсій. Системи можуть використовувати різні моделі фінансування, такі як капіталізовані системи або розподільчі системи, для досягнення фінансової стійкості.

Стратегії забезпечення стабільності: Для збалансованості фінансів система пенсійного забезпечення може впроваджувати різні стратегії. Наприклад, можуть бути введені пенсійні реформи, які змінюють вік виходу на пенсію, встановлюють максимальний розмір пенсії або забороняють засновникам фонду використовувати пенсійні кошти для інших цілей. Такі стратегії допомагають зберегти фінансову стійкість.

Запобігання дефіцитам: Система повинна ретельно планувати бюджет і забезпечити, щоб фінансові зобов'язання стосовно пенсійних виплат були виконані. Дефіцити в системі можуть призвести до фінансових проблем для держави, тому важливо уникати їх і забезпечити дійсно стійкий пенсійний фонд.

Фінансова збалансованість та стійкість пенсійної системи є ключовими для забезпечення довгострокової стабільності та доступу майбутніх поколінь до гідного пенсійного забезпечення. Прозорість системи сприяє справедливості та довірі громадян, дозволяючи ефективно планувати фінансове майбутнє.

Доступ до інформації про умови отримання пенсії, включаючи вік, страховий стаж та процедури, важливий для громадян, щоб вони могли своєчасно планувати свій пенсійний вік. Ясність щодо розміру пенсійних внесків та їх впливу на майбутні виплати допомагає громадянам розуміти свої пенсійні права та обов'язки.

Прозорість у управлінні пенсійним фондом: Громадяни повинні знати, як управляються фінансами пенсійного фонду, включаючи інвестиційні стратегії, доходи та витрати фонду. Інформація про роботу фонду допомагає громадянам бути впевненими, що їхні пенсійні кошти управляються ефективно та відповідально.

Публічні звіти та комунікація: Державні органи та органи, які відповідають за управління системою пенсійного забезпечення, повинні публікувати регулярні звіти, які розкривають фінансовий стан фонду, результати його діяльності, плани та перспективи. Громадяни повинні мати доступ до цих звітів, щоб бути в курсі ситуації в системі та розуміти, як вона впливає на них.

Інформаційна підтримка: Система повинна надавати інформаційну підтримку громадянам, яка допомагає їм розуміти пенсійні правила, вибирати оптимальні стратегії пенсійного забезпечення та вирішувати питання, пов'язані із змінами в їхньому пенсійному статусі.

Прозорість та відкритість системи пенсійного забезпечення сприяють створенню довіри громадян до системи та дозволяють їм більш ефективно планувати своє фінансове майбутнє. Доступ до інформації і розуміння правил системи роблять процес пенсійного забезпечення більш прозорим та справедливим для всіх громадян.

Адаптація системи пенсійного забезпечення до змін в суспільстві та економіці є критично важливою для збереження її ефективності та стійкості. Суспільство і економіка постійно зазнають змін, і система пенсійного

забезпечення повинна бути гнучкою, щоб пристосовуватися до наступних викликів:

Демографічні зміни: Зміни в структурі населення, такі як зростання тривалості життя та зміна співвідношення між пенсіонерами і активними працездатними громадянами, впливають на фінансову стійкість системи пенсійного забезпечення. Система повинна пристосовуватися до цих змін, визначаючи, наприклад, новий пенсійний вік або розміри внесків[16].

Економічні зміни: Економічні коливання і зміни в ринкових умовах можуть вплинути на фінансові ресурси, доступні для системи пенсійного забезпечення. Система повинна бути готовою реагувати на економічні зміни, розглядаючи, наприклад, можливість коригування пенсійних виплат відповідно до інфляції чи рівня заробітної плати[16].

Трудові реформи: Зміни в системі праці, такі як робочий час, форми зайнятості, пенсійні внески та системи соціального страхування, можуть вимагати адаптації системи пенсійного забезпечення. Наприклад, введення нових видів робіт або форм зайнятості може вимагати перегляду пенсійних правил[16].

Нові соціальні ризики: Суспільство може зіштовхнутися з новими видами соціальних ризиків, такими як глобальні кризи, пандемії, екологічні проблеми тощо. Система пенсійного забезпечення повинна бути готовою до надання підтримки в разі таких подій, враховуючи їх вплив на фінансову стійкість пенсійного фонду[16].

Інновації і технологічні зміни: Впровадження нових технологій та інновацій в суспільстві може вплинути на характер роботи та зайнятості. Система пенсійного забезпечення повинна розглядати можливості пристосування до таких змін, враховуючи можливості для підтримки перепідготовки та перекваліфікації працівників[16].

Адаптація системи пенсійного забезпечення до змін потребує неперервного моніторингу та адекватного реагування. Це забезпечить її ефективність та відповідність потребам суспільства.

Системний та комплексний підходи є ключовими для забезпечення фінансової стійкості та гідного пенсійного майбутнього громадян, вимагаючи взаємодії усіх елементів системи.

Комплексність системи підкреслює необхідність узгоджених дій різних суб'єктів, що сприяє ефективності та зменшує вразливість перед ризиками.

Взаємодія держави, громадян та суб'єктів пенсійного забезпечення відіграє важливу роль у реалізації системи, вимагаючи ефективної співпраці та діалогу.

Безперервність реформ, систематичний аналіз та адаптація до змін є критичними для сталого розвитку пенсійної системи.

Гнучкість системи забезпечує її здатність швидко адаптуватися до змін та викликів.

Своєчасність у виявленні проблем та реагуванні на них важлива для забезпечення ефективної роботи системи.

Підвищення фінансової грамотності населення та самомотивація є ключовими для розвитку накопичувальної стратегії.

Формування накопичувальної системи в рамках пенсійного страхування важливе для створення ефективної системи, що забезпечує фінансову безпеку громадян.

Загальна мета пенсійної системи полягає у створенні комплексної, відповідної та стійкої структури, що враховує різні принципи та потреби суб'єктів.

Загальноправові принципи, що лежать в основі української системи пенсійного забезпечення, впливають з низки нормативно-правових актів, які забезпечують її легітимність та ефективність.

Принцип законності. Цей принцип, що полягає в дотриманні всіма суб'єктами пенсійних відносин чинного законодавства, знаходить своє визначення у Конституції України, стаття 55, яка визначає право кожної особи

на захист своїх прав та свобод. Також, стаття 62 Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" встановлює обов'язок всіх суб'єктів діяльності в пенсійній системі діяти відповідно до законодавства.

1) Принцип єдності прав та обов'язків суб'єктів. Цей принцип розкривається в статті 1 Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування", яка стверджує єдність прав та обов'язків суб'єктів відносин у сфері пенсійного забезпечення. Це надає чітку структуру та визначеність у відносинах між усіма учасниками пенсійного процесу.

2) Принцип гарантованості прав і свобод громадян. Стаття 8 Закону України "Про пенсійне забезпечення" гарантує право громадян на отримання різних видів пенсій при відповідних умовах. Це забезпечує надійність та стабільність пенсійної системи, роблячи її пристосованою до потреб різних категорій населення.

3) Принцип пріоритетності норм міжнародного права. Стаття 4 Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" встановлює, що країна не може посилатися на своє внутрішнє право при невиконанні міжнародного договору. Це означає, що норми міжнародного права мають пріоритет перед національним законодавством у питаннях пенсійного забезпечення.

Ці принципи, закріплені в нормативно-правових актах, становлять основу для справедливої та ефективної системи пенсійного забезпечення в Україні. Вони гарантують додержання прав громадян, стабільність та довіру до пенсійної системи.

В цілому зазначені напрями, пріоритети та принципи є необхідними для забезпечення ефективної роботи пенсійної системи. Сталість та фінансова стійкість системи є важливими для забезпечення її довгострокового функціонування. Справедливість та прозорість системи є важливими для забезпечення довіри громадян до неї. Доступність та якість системи є важливими для забезпечення того, щоб пенсійні виплати були достатніми для забезпечення

гідного життя пенсіонерів. Реалізація цих напрямів та пріоритетів сприятиме забезпеченню гідного пенсійного майбутнього для громадян України.

1.3. Методичні засади дослідження дієвості системи пенсійного забезпечення

Основні завдання аналізу пенсійної системи як сучасного соціально-фінансового інституту включають у себе вивчення різних чинників, що впливають на її розвиток.

Дослідження дієвості системи пенсійного забезпечення в Україні є актуальним завданням, оскільки воно відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової безпеки пенсіонерів та стабільності економіки країни. Враховуючи демографічні, економічні та соціальні зміни, таке дослідження допомагає оцінити ефективність та ефективність пенсійної системи, виявити можливі ризики та недоліки, а також запропонувати шляхи їх подолання та поліпшення системи в цілому. У цьому контексті розгляд методичних засад дослідження має важливе значення для розробки обґрунтованих рекомендацій та поліпшення пенсійної системи України.

1. Солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

Ця система є першим рівнем пенсійного забезпечення в Україні. У рамках цієї системи, кошти, що перераховуються підприємствами та застрахованими особами до Пенсійного фонду України, одразу ж виплачуються нинішнім пенсіонерам.

2. Загальнообов'язкова накопичувальна система

Це другий рівень пенсійного забезпечення, який передбачає, що частина обов'язкових пенсійних відрахувань (до 7% від заробітної плати працівника) буде спрямована на персональні рахунки громадян. Ці кошти інвестуються в українську економіку, а інвестиційний дохід збільшує розмір майбутніх пенсійних виплат.

3. Система недержавного пенсійного забезпечення

Третій рівень - це добровільна система, в якій можуть брати участь як фізичні особи, так і юридичні особи-роботодавці.

Фінансування Пенсійного фонду України. Пенсійний фонд України є центральним органом виконавчої влади, що забезпечує фінансування та виплату пенсій. Він проводить збір, накопичення та облік страхових внесків, призначає пенсії та забезпечує їх своєчасну виплату.

Бюджет Пенсійного фонду України у 2023 році складає 768,9 мільярда гривень, з яких:

- 451,1 мільярда гривень становлять власні доходи[25];
- 27,7 мільярда гривень надходять від загальнообов'язкового державного соціального страхування[25];
- 249 мільярдів гривень - кошти Державного бюджету України на фінансування пенсійних програм та виплат за соціальним страхуванням¹[25];
- 37,9 мільярда гривень - кошти Державного бюджету України на виплату житлових субсидій та пільг[25].

Ця структура фінансування відображає багатошаровий підхід України до пенсійного забезпечення, що включає як прямі державні внески, так і внески зі сторони застрахованих осіб та роботодавців.

Важливо відзначити, що в Україні пенсійні виплати та їх розміри залежать від рішень уряду і народних депутатів, що ставить пенсіонерів у залежність від політичних рішень. Крім того, з огляду на поточну ситуацію в Україні, особливо в контексті повномасштабної війни, економіка країни та її пенсійні виплати зазнають значного тиску, що впливає на платоспроможність громадян, у тому числі і пенсіонерів.

Стійкість пенсійної системи: Пенсійний фонд України виявився стійким навіть під час повномасштабної війни, коли доходи фонду зросли. Це свідчить про важливість пенсійних внесків у загальній економіці[24].

Вплив військових зарплат на пенсійний фонд: Високі зарплати військовослужбовців, які оподатковуються і з яких стягуються внески до Пенсійного фонду, допомогли поліпшити фінансову ситуацію у фонді. Це підкреслює взаємозв'язок між високими доходами працюючого населення та стабільністю пенсійної системи[24]. Ці дані можуть свідчити про те, що пенсійні виплати та збір пенсійних внесків мають значний вплив на економіку країни. Вони можуть стимулювати економічне зростання через збільшення доходів і відповідно споживчого попиту.

Демографічний профіль України має вплив на пенсійну систему. Населення старіє, зі зростанням кількості людей старше 60 років, що може збільшувати витрати на пенсії. Середня тривалість життя, хоч і зросла, залишається нижчою порівняно з іншими країнами. Це може підвищити термін виплат пенсій. Низький рівень народжуваності та міграція молодих громадян можуть впливати на складнощі пенсійної системи. Україна впроваджує реформи пенсійної системи для забезпечення її сталості. Розвиваються додаткові пенсійні програми для громадян. Усе це робиться з метою адаптації до демографічних викликів та забезпечення стабільності пенсійної системи.

Зміни в тривалості життя та народжуваності в Україні можуть значно впливати на фінансову стійкість різних систем, включаючи систему пенсійного забезпечення та систему медичного страхування.

- Тривалість життя:

Збільшення тривалості життя: З одного боку, збільшення тривалості життя може створити виклик для системи пенсійного забезпечення, оскільки люди будуть отримувати пенсії на більш тривалий період. Це може призвести до зростання витрат на пенсії та необхідності підвищення віку виходу на пенсію або інших пенсійних реформ.

- Нерівномірне розподілення тривалості життя:

Важливо також враховувати, що тривалість життя може бути нерівномірно розподілена за соціальними та економічними категоріями. Деякі групи можуть

жити значно довше, ніж інші, що може призвести до нерівності в пенсійних виплатах.

- Народжуваність:

Низька народжуваність: Низький рівень народжуваності може впливати на фінансову стійкість пенсійної системи, оскільки менше молодих працездатних громадян сплачуватимуть пенсійні внески. Це може створювати дефіцит в пенсійному фонді та потребу у додаткових реформах.

- Економічний вплив на народжуваність:

Економічні та соціокультурні чинники також можуть впливати на рівень народжуваності. Наприклад, економічна нестабільність або відсутність державної підтримки для сімей може призвести до подальшого зменшення народжуваності.

Зміни в тривалості життя та народжуваності потребують уваги з боку уряду та відповідних організацій. Для забезпечення фінансової стійкості пенсійної системи можуть бути запроваджені реформи, такі як підвищення віку виходу на пенсію, створення стимулів для збільшення народжуваності, а також розгляд можливостей розширення додаткових пенсійних програм та інвестиційних стратегій для забезпечення фінансової стійкості.

Пенсійні системи важливі для фінансової стабільності та соціального захисту в різних країнах, кожна з яких має свій унікальний підхід до пенсій. У цьому проаналізувавши пенсійні системи України, Польщі, Німеччини та Канади, розглядаючи ключові аспекти, такі як вік виходу на пенсію та джерела фінансування.

Багато досліджень фокусуються на окремих елементах пенсійних систем, проте відсутність універсального підходу ускладнює порівняльний аналіз. Мельбурнський глобальний пенсійний індекс, розроблений Австралійським центром фінансових досліджень, пропонує інтегральний підхід, але його застосування потребує адаптації до умов кожної країни, враховуючи не тільки фінансові, але й соціальні та економічні фактори.

Отже, важливим завданням є розробка універсального методичного підходу, який дозволить ефективно оцінити фінансування пенсійних систем у всьому світі, забезпечуючи адаптацію до конкретних умов кожної країни.

Попри значний внесок у наукове дослідження пенсійного забезпечення, методичний підхід, представлений Мельбурнським глобальним пенсійним індексом, викликає обґрунтовану критику. Його недолік полягає у використанні однакових питомих ваг для субіндексів при розрахунку інтегрального показника ефективності пенсійних систем різних країн. [45, 43-42],

Один із проблемних аспектів цього підходу - відсутність адаптації питомих ваг до конкретних умов кожної країни. У реальності, системи пенсійного забезпечення відрізняються за структурою фінансування, демографічною ситуацією та різними економічними умовами. Застосування однакових питомих ваг у розрахунках призводить до втрати точності та адекватності оцінки ефективності.

Розробка нового методичного підходу до оцінювання ефективності пенсійної системи стає актуальною задачею. Цей підхід повинен враховувати специфіку кожної країни та базуватися на питомих вагах, адаптованих до її умов. Такий підхід дозволить забезпечити більш точні та об'єктивні результати, враховуючи усі аспекти, які впливають на фінансування пенсійної системи.

В сучасному світі, де демографічні, економічні та соціальні виклики стають все більш примусовими, питання пенсійного забезпечення стає однією з найважливіших складових соціально-економічної політики. Взаємодія різноманітних факторів визначає ефективність пенсійної системи, що вимагає комплексного підходу до її аналізу та оцінки.

Перший компонент пенсійної системи - розподільчий - невіддільний від фінансово-економічної структури країни. Зокрема, рівень безробіття визначає стабільність пенсійних фондів, забезпечуючи їх фінансову здатність. Збільшення безробіття стає дестимулятором для пенсійної системи через зменшення доходів, що надходять в неї. З іншого боку, рівень зайнятості є стимулятором, забезпечуючи стабільні доходи від пенсійних внесків.

Макроекономічна ситуація, визначена тіньовою економікою та рівнем диференціації доходів, також формує динаміку розподільчого компонента. Збільшення тіньової економіки є дестимулятором через зменшення офіційних пенсійних внесків, в той час як висока диференціація доходів може сприяти соціальній несправедливості та збільшенню витрат на соціальне забезпечення.

Демографічні та державно-політичні аспекти також взаємодіють із розподільчим компонентом. Зменшення коефіцієнта демографічної підтримки, що свідчить про зростання пропорції працюючих до пенсіонерів, може сприяти стабільності пенсійної системи. Тривалість життя у пенсійний період, як дестимулятор, впливає на тривалість виплат пенсій та фінансове навантаження на систему.

Другий компонент, накопичувальний, зосереджений на ефективному акумулюванні коштів для пенсійного забезпечення. Темпи економічного зростання, індекс споживчих цін та реальний довгостроковий відсоток визначають рентабельність та стабільність накопичувального компонента. Стимулювання росту економіки є ключовим фактором, що сприяє збільшенню пенсійних надходжень.

Інституційно-фінансові аспекти включають розвиток фінансового ринку в пенсійному секторі. Активи публічних та професійних пенсійних фондів, а також індивідуальні пенсійні активи, є стимуляторами для накопичувального компонента через збільшення обсягу коштів, що інвестуються в пенсійні фонди.

Так, Черненко К. П. пропонує класифікацію факторів впливу на ефективність пенсійної системи (табл.1.6.)

Таблиця 1.6. Класифікація факторів впливу на ефективність пенсійної системи.

Група факторів	Фактори	Показники	Характер впливу
	Фінансово-економічні	Ситуація на ринку праці	
		Рівень безробіття (д)	Дестимулятор

Розподільчий компонент	Демографічні	Рівень зайнятості населення працездатного віку (С)	Стимулятор
		Рівень зайнятості населення передпенсійного віку (С)	Стимулятор
		Тривалість роботи після настання пенсійного віку (С)	Стимулятор
		Макро-економічна ситуація	
		Масштаби тіньової економіки (д)	Дестимулятор
		Ступінь диференціації громадян за доходами (коефіцієнт Джині) (д)	Дестимулятор
		Демографічна ситуація	
		Коефіцієнт демографічної підтримки осіб похилого віку (старше 65 років) (с)	Стимулятор
		Середня тривалість життя при народженні (д)	Дестимулятор
		Тривалість життя у пенсійному періоді (д)	Дестимулятор
	Державна політика	Збалансованість участі роботодавців і працівників у сплаті пенсійних внесків (с)	Стимулятор
		Частка ВВП, що спрямовується на соціальне забезпечення (с)	Стимулятор
Накопичувальний компонент	Фінансово-економічні та Макро-економічні	Темпи економічного зростання (індекс ВВП) (с)	Стимулятор
		Індекс споживчих цін (Д)	Дестимулятор
		Реальний довгостроковий відсоток (с)	Стимулятор
	Інституційно-фінансові	Розвиток фінансового ринку в сегменті пенсійного забезпечення	Стимулятор
		Активи публічних пенсійних фондів, % до ВВП (с)	Стимулятор
		Активи професійних (корпоративних) пенсійних фондів, % до ВВП (с)	Стимулятор

		Індивідуальні пенсійні активи, % до ВВП (с)	Стимулятор
--	--	---	------------

Джерело: розроблено автором на основі [46].

Аналізуючи таблицю 1.6. можна побачити, що механізм оцінювання ефективності пенсійної системи базується на використанні інтегрального показника, який враховує різні фактори, визначені для розподільчого та накопичувального компонентів. Фактори-стимулятори, такі як висока зайнятість населення та збалансованість участі роботодавців і працівників у сплаті пенсійних внесків, позитивно впливають на рівень пенсійних надходжень та зменшують кількість пенсіонерів. На відміну від цього, фактори-дестимулятори, такі як висока безробіття та низькі темпи економічного зростання, можуть обтяжувати фінансове становище системи, зменшуючи її ефективність. Оцінка впливу цих факторів дозволяє розробляти стратегії для підвищення стійкості та ефективності пенсійних систем.

Тобто, можемо зробити ряд важливих висновків, що допомагають у розумінні взаємозв'язку факторів та їх впливу на ефективність пенсійної системи.

Розподільчий компонент:

1. Фінансово-економічні фактори

Рівень безробіття (дестимулятор): Підкреслює необхідність активних політик зайнятості для забезпечення стабільності пенсійних фондів.

Рівень зайнятості населення (стимулятор): Сприяє стабільним пенсійним надходженням та забезпечує фінансову підтримку системи.

2. Макро-економічна ситуація:

Масштаби тіньової економіки (дестимулятор): Підкреслює необхідність боротьби з тіньовим сектором для забезпечення стійкості пенсійних фондів.

Ступінь диференціації громадян за доходами (дестимулятор): Свідчить про необхідність соціальних заходів для зменшення рівня нерівності та оптимізації фінансування соціальних програм.

3. Демографічні фактори:

Коефіцієнт демографічної підтримки (стимулятор): Вказує на важливість стратегій, що сприяють підтримці активного робочого населення.

Тривалість життя у пенсійному періоді (дестимулятор): Підкреслює необхідність адаптації пенсійних систем до зростання тривалості життя.

4. Державна політика:

Збалансованість участі роботодавців і працівників у сплаті пенсійних внесків (стимулятор): Підкреслює важливість рівноваги в спрямуванні фінансових ресурсів на пенсійні фонди.

Накопичувальний компонент:

5. Фінансово-економічні та макро-економічні фактори:

Темпи економічного зростання (система) та індекс споживчих цін (дестимулятор): Вказують на потребу збалансованого економічного розвитку та управління інфляцією для забезпечення стабільності накопичувального компонента.

6. Інституційно-фінансові аспекти:

Розвиток фінансового ринку в сегменті пенсійного забезпечення (стимулятор): Підкреслює важливість створення сприятливого інвестиційного середовища для забезпечення зростання пенсійних активів.

Ця класифікація факторів дозволяє визначити стратегії та заходи для поліпшення ефективності пенсійної системи, забезпечуючи її стійкість та адаптованість до змін у соціально-економічному середовищі, що надає цінний внесок у розумінні впливу різноманітних факторів на ефективність пенсійної системи.

Аналізуючи розподільчий та накопичувальний компоненти, можна зробити кілька висновків, які допоможуть оцінити дієвість системи пенсійного забезпечення:

1. Система зайнятості:

Збільшення рівня зайнятості працездатного та передпенсійного населення сприяє стабільним пенсійним надходженням, підвищуючи ефективність розподільчого компоненту.

2. Тіньова економіка та нерівність доходів:

Боротьба з тіньовою економікою та зменшення рівня нерівності в доходах громадян позитивно впливають на фінансову стійкість розподільчого компоненту.

3. Демографічні виклики:

Забезпечення підтримки робочого населення та розвиток стратегій для адаптації до збільшення тривалості життя допоможуть підтримати стабільність пенсійної системи.

4. Державна політика:

Збалансованість участі роботодавців і працівників у сплаті пенсійних внесків є ключовою для забезпечення стійкості розподільчого компоненту.

5. Економічний розвиток та інфляція:

Зростання економіки та управління інфляцією позитивно впливають на накопичувальний компонент, сприяючи сталому збільшенню пенсійних активів.

6. Розвиток фінансового ринку:

Сприятливий розвиток фінансового ринку в сегменті пенсійного забезпечення забезпечує позитивний вплив на накопичувальний компонент.

Аналіз факторів, що впливають на пенсійні системи, є ключовим для розробки стратегій їх стабілізації та поліпшення. Важливо знайти баланс між розподільчими та накопичувальними елементами системи для забезпечення адекватних виплат у змінюваних умовах.

Глибокий аналіз взаємодії цих елементів допомагає вдосконалювати систему, враховуючи фінансові та демографічні аспекти, для забезпечення її стійкості.

Оптимізація розподільчих та накопичувальних компонентів, а також розробка ефективних стратегій є важливою для створення більш стабільних та ефективних пенсійних систем у майбутньому.

Таблиця 1.7. надає узагальнений огляд ключових характеристик кожної з цих систем. Вона призначена для надання базового розуміння того, як різні країни підходять до питань пенсійного забезпечення та які виклики вони можуть зустрічати. Варто зазначити, що дані в таблиці є умовними і потребують детального аналізу для глибокого розуміння кожної конкретної системи.

Таблиця 1.7 Характеристика систем

Країна	Вік виходу на пенсію (чоловіки/жінки)	Середній розмір пенсії	Відсоток ВВП на пенсії	Джерела фінансування	Охоплення населення	Система управління активами
Україна	60/58	2500 ГРН.	11.8%	Державний бюджет	Високе	Державна
Польща	65/60	3 455.39 PLN (близько €800).	10.6%	Міксована	Високе	Державна/Приватна
Німеччина	65/65	Близько €1,400	9.9%	Міксована	Високе	Державна/Приватна
Канада	65/65	\$772.71 CAD	5.3%	Міксована	Високе	Державна/Приватна

Джерело: розроблено автором

Це означає, що Україна витрачає найбільшу частку свого ВВП на пенсії серед цих країн, а Канада – найменшу. Однак це не означає, що пенсії в Україні найвищі, адже ВВП на душу населення також відрізняється.

Таким чином, можна зробити висновок, що пенсії в Німеччині та Канаді набагато вищі, ніж в Україні та Польщі, незважаючи на менший відсоток ВВП, який вони витрачають на них.

В Україні 2023 року громадяни, які мають 30 і більше років пенсійного стажу, можуть вийти на пенсію та отримати пенсію за віком. Вимоги для виходу на пенсію в різному віці відрізняються:

Вимоги для виходу на пенсію у різному віці такі:

- У 60 років: не менше 29 років страхового стажу (це вже не актуально у 2023 році).
- У 63 роки: від 20 до 30 років стажу.
- У 65 років: від 15 до 20 років стажу.

Якщо людина не має необхідного стажу у 60 або 63 роки, вона може отримати пенсію після досягнення 65 років із мінімальним стажем 15 років.

- Типи пенсій: Крім пенсії за віком, українські громадяни можуть отримувати пенсії по інвалідності та у зв'язку із втратою годувальника сім'ї.

Структура пенсійної системи: Українська пенсійна система включає:

- 1 рівень: пенсії надаються на солідарній основі, залежно від тривалості служби та розміру зарплати.
- 3 рівень: добровільні внески до недержавних пенсійних фондів. Однак розвиток 3 рівня є мінімальним, що вказує на недовіру громадян до приватних установ для довгострокових фінансових зобов'язань.
- Законодавчі зміни та реформи: 3 жовтня 2017 року були введені різні реформи, включаючи:
 - Поступове збільшення кваліфікаційного періоду пенсії з 15 до 35 років до 2028 року.
 - Мінімальна сума пенсії пов'язана з мінімальним прожитковим мінімумом.
 - Щорічний перегляд розміру пенсії, враховуючи збільшення середньої зарплати та рівень інфляції.
 - Розширення загальних правил розрахунку пенсій на різні групи працівників, які раніше отримували спеціальні пільги.
 - Скасування 15% податку на пенсії для працюючих пенсіонерів.

Система обов'язкового накопичення: Було розроблено план впровадження пенсійної системи рівня 2, яка передбачає обов'язкове накопичення пенсійних активів, запуск якої очікувався з 1 січня 2019 року. Ця система передбачає внески як роботодавців, так і працівників і включає як державні, так і недержавні пенсійні фонди.

Останні правки в 2023 році[22]:

З 1 березня 2023 року розмір мінімальної пенсії та виплат був проіндексований для певних категорій громадян.

У березні 2023 року були проіндексовані пенсії для осіб похилого віку, мінімальні пенсії, інвалідності, а також ліквідаторів Чорнобильської катастрофи.

У липні 2023 року очікується збільшення пенсій на 19,7% для державних службовців, науковців та працівників місцевого самоврядування.

Додаткові виплати надаються пенсіонерам віком від 70 років і старше з різними сумами залежно від віку.

Закон, прийнятий 15 квітня 2023 року, забезпечує право на пенсію під час воєнного стану, дозволяючи мешканцям тимчасово окупованих територій отримувати пенсію незалежно від дати подачі заяви.

Пенсіонери можуть втратити свої пенсії через помилки, фальшиві документи, тривале проживання за кордоном, не виплату пенсії більше шести місяців або переміщення та зміну місця проживання.

Ці індикатори можуть бути використані для оцінки ефективності та стабільності пенсійної системи та визначення можливих напрямків її вдосконалення. Таблиця 5

1. Покриття населення: Відсоток населення, яке має доступ до пенсійних виплат.

2. Рівень пенсійних виплат: Середній розмір пенсій та їх відповідність мінімальним життєвим потребам.

3. Фінансова стійкість: Співвідношення між витратами на пенсії та доходами пенсійної системи, а також рівень забезпеченості Пенсійного фонду.

4. Демографічні показники: Врахування тенденцій у народжуваності, смертності та тривалості життя населення для визначення ступеня демографічного тиску на пенсійну систему.

5. Задоволеність громадян: Опитування та дослідження задоволеності громадян рівнем пенсійних виплат та якістю послуг пенсійної системи.

6. Рівень участі у додаткових пенсійних програмах: Відсоток населення, яке бере участь у недержавних або корпоративних пенсійних програмах.

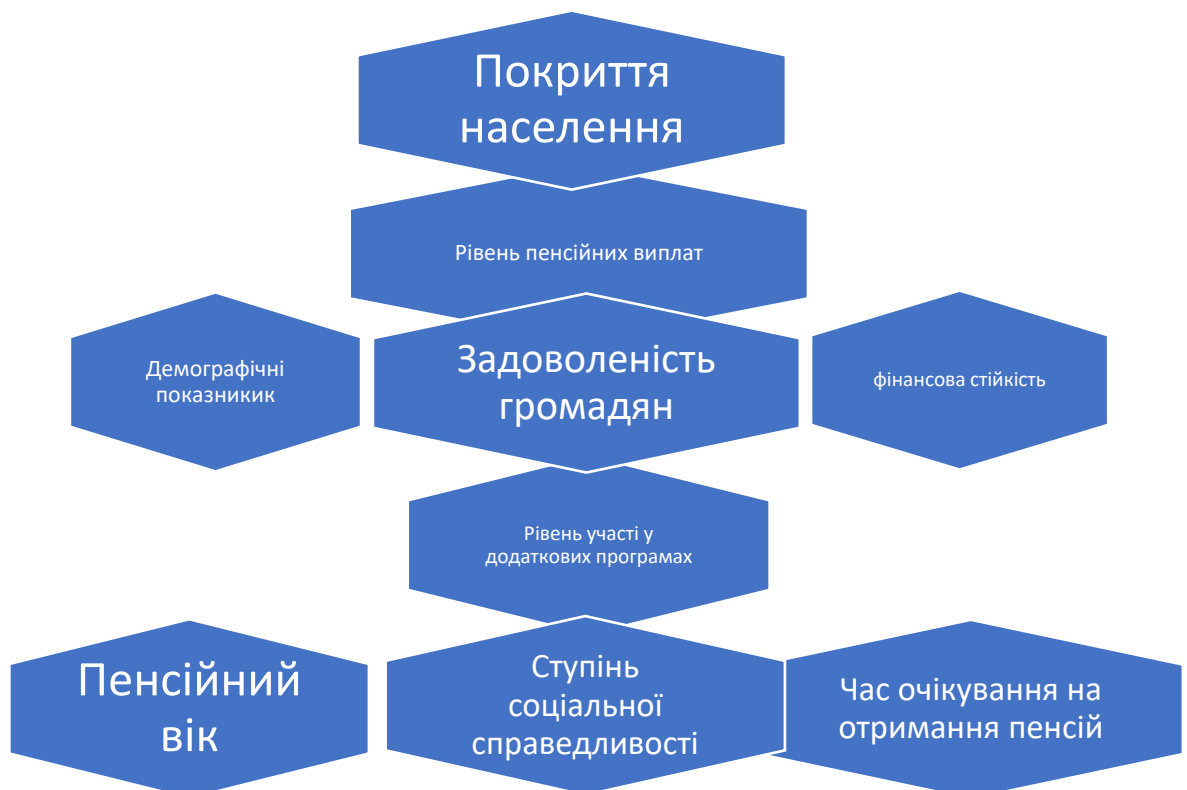
7. Час очікування на отримання пенсії: Середня тривалість періоду між досягненням пенсійного віку та отриманням першої пенсії.

8. Пенсійний вік: Офіційний пенсійний вік та його відповідність демографічним реаліям та сподіваному триванню життя.

9. Ступінь соціальної справедливості: Розподіл пенсійних виплат у відповідності до внесків, що зроблені в пенсійну систему.

Ці індикатори можуть бути використані для оцінки ефективності та стабільності пенсійної системи та визначення можливих напрямків її вдосконалення (Рис 1.2.)

Рис 1.2.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ДІЄВОСТІ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

2.1 Діагностика стану та функціонування системи пенсійного забезпечення в Україні

Актуальність дослідження стану пенсійного забезпечення в Україні на сучасному етапі зумовлена демографічною кризою, економічною нестабільністю, змінами на ринку праці, міжнародними зобов'язаннями, які впливають на функціонування та майбутнє пенсійної системи України.

У 2022 році вторгнення Росії стало причиною наймасштабнішою міграційної хвилі в історії України. Згідно з даними Державної прикордонної служби, з 24 лютого 2022 року було зафіксовано понад 18 мільйонів виїздів. На травень 2023 року близько 9,9 мільйонів осіб повернулися, враховуючи тих, хто виїжджав і повертався кілька разів. Інші джерела оцінюють міграційний потік від 7 до 9 мільйонів осіб. За даними ООН, приблизно 5 мільйонів українців отримали статус тимчасового прихистку у країнах Європейського союзу.

Також важливо зазначити трудових мігрантів, які вже перебували за кордоном на момент вторгнення. Більшість з них не повернулася назад. До того ж у числі 5 мільйонів біженців у ЄС є ті, хто легалізував свій статус.

Однак велика кількість українців також виїхала до Росії. Серед них є ті, які були примусово вивезені, трудові мігранти, жертви пропаганди та студенти, які навчалися в російських вузах через закриття українських.

Ця міграційна хвиля характеризується зростанням числа інтегрованих у суспільство осіб, зокрема матері знаходять роботу, а діти ходять до шкіл і університетів. Однак існують ризики, пов'язані з невпевненістю у безпеці та неможливістю повернутися через зміни у країні проживання та освітній системі.

Загальна ситуація та перспективи виглядають наступним чином:

1. Велика кількість українців за кордоном: Понад 15% населення перебуває за межами України, що створює значний виклик для національної економіки.

2. Невизначена ймовірність повернення: Більше половини біженців не повернуться назад у найближчі 3-5 років через навчання дітей та інші фактори. Ця тенденція збільшуватиметься з кожним роком.

3. Зміни в сімейних зв'язках: Переїзд чоловіків до своїх сімей може змінити характер міграції та грошові перекази.

Ці виклики вимагають від державної політики зосередитися на забезпеченні балансу на ринку праці, управлінні депопуляції, підтримці якості освіти, та вирішенні фінансових проблем через зменшення грошових переказів з-за кордону. Важливо також інтегрувати повернутих біженців для підтримки економіки.

За даними Ради ЄС, війна може призвести до зменшення населення України на 24–33%. Вже спостерігається зниження чисельності населення на 6.7 млн та зміна статево-вікової структури, зокрема зменшення частки молоді та осіб продуктивного віку, що у майбутньому призведе до звуження демографічної бази населення.

Основні проблеми в демографічній сфері довоєнного періоду.

1. Скорочення чисельності населення України, передусім через перевищення рівня смертності над рівнем народжуваності. 1991 р. кількість населення України становила 51,6 млн. За оцінками Держкомстату, на 1 січня 2022 р. це вже було 41,16 млн осіб[4]. За даними ООН, на 2022 р. в Україні мешкало 43 млн 792 тис. осіб[5] (варто наголосити, що ООН здійснює підрахунки в міжнародно визнаних кордонах України).

2. Високі показники смертності чоловіків працездатного віку. Очікувана тривалість життя чоловіків майже на 10 років менше (65,1 року) проти жінок (74,4 року) [28].

3. Старіння населення – частка громадян віком до 17 років у структурі постійного населення країни тримається на рівні 18,1% (2019 р.) – 17,9% (2021 р.). Отже, менше жінок досягатиме репродуктивного віку в середньостроковій та

довгостроковій перспективах. Це буде проблемою для демографічного відновлення після війни. Навіть якщо жінки матимуть таку саму середню кількість дітей, менше жінок репродуктивного віку загалом – менше народжень зараз та в майбутньому. Як наслідок українське суспільство потрапить у низхідну спіраль демографічного занепаду.

Війна в Україні суттєво вплинула на демографічну ситуацію, зокрема через втрати населення, значну міграцію понад 7,8 мільйонів українців, створюючи дисбаланс в розподілі населення. Основними мігрантами є жінки та діти, що впливає на демографічну структуру та підвищує потребу в соціальних програмах. Втрата працездатного населення внаслідок міграції впливає на рівень зайнятості та економічний розвиток, а також збільшує потребу в медичній та освітній допомозі.

Рис 2.1. Народжуваність в Україні 2008-2022роки.

Джерело: розроблено автором

Рис 2.2 Динаміка чисельності населення в Україні за 2008-2023 роки.

Джерело: розроблено автором

Узагальнено, війна призвела до серйозних викликів для демографічної структури та соціально-економічного розвитку України, які потребують комплексних рішень та допомоги від спільної міжнародної спільноти.

Такі демографічні тенденції мають значний вплив на пенсійне забезпечення в Україні:

1. Зменшення чисельності населення: Зменшення чисельності населення на 24-33% протягом 2022-2023 років може призвести до значного зменшення кількості працездатних осіб, які сплачують страхові внески в Пенсійний фонд. Це може призвести до зменшення фінансування пенсійних виплат, оскільки зменшиться кількість осіб, які вносять внески.

2. Зміни в статеві-віковій структурі: Скорочення частки молоді та збільшення частки людей похилого віку може вплинути на співвідношення між платниками податків і отримувачами пенсій. Збільшення кількості пенсіонерів в порівнянні з кількістю активних працездатних громадян може зробити поточну пенсійну систему нестабільною.

3. Економічні виклики: Зменшення чисельності населення також може вплинути на загальний економічний розвиток країни через зменшення працездатної робочої сили та споживчої бази.

4. Зменшення пенсійних внесків: Із зростанням кількості емігрантів та низькою зайнятістю національного населення зменшуються пенсійні внески до державного пенсійного фонду. Це може призвести до недостатніх фінансових ресурсів для виплати пенсій поточним пенсіонерам.

5. Зростання дефіциту пенсійного фонду: Зменшення пенсійних внесків та збільшення кількості пенсіонерів без відповідного збільшення фінансування може призвести до зростання дефіциту у пенсійному фонді. Це може вимагати додаткових видатків з державного бюджету для покриття пенсійних виплат.

6. Зменшення розміру пенсійних виплат: Дефіцит у пенсійному фонді може привести до зменшення розміру пенсійних виплат або введення обмежень для нових пенсіонерів. Це може створити фінансові труднощі для осіб, які намагаються отримати пенсію у майбутньому.

7. Надмірне навантаження на працездатне населення: Зменшення кількості працездатних осіб, які сплачують пенсійні внески, призведе до надмірного навантаження на тих, хто продовжує працювати та сплачувати внески. Це може вплинути на рівень життя та соціальну стабільність працездатних громадян.

8. Підвищення пенсійного віку: Для компенсації фінансових труднощів пенсійної системи може знадобитися підвищення пенсійного віку або введення інших заходів для збільшення фінансування пенсійного фонду.

Доходи Пенсійного фонду України: платежі за соціальне страхування: Основним джерелом доходів Пенсійного фонду є внески, збори і внески для соціального страхування від працівників, роботодавців та інших соціальних внесків.

У 2022 році Пенсійний фонд України мав загальні видатки в розмірі 590,1 мільярда гривень. З цієї суми понад 97% було спрямовано на виплату пенсій населенню. В інші видатки входили виплати житлових субсидій, пільг для окремих категорій громадян, а також адміністративні витрати.[33]

Зазначається, що фінансування видатків, що здійснюються зі страхових коштів Пенсійного фонду, було забезпечено на 100,1%, що на 9,1% більше, ніж у 2021 році.

За той самий період, загальні доходи Пенсійного фонду становили 620,4 мільярда гривень, зростанням на 21,2% порівняно з попереднім роком. З цієї суми більше 65% становили власні доходи, зокрема кошти, зібрані від єдиного внеску на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування.

Станом на початок 2023 року в Пенсійному фонді України було зареєстровано понад 10,6 мільйонів пенсіонерів, а середня заробітна плата для обчислення пенсій становила близько 13 376,21 гривень.[33]

Загальні доходи бюджету Пенсійного фонду України становили 620,4 мільярда гривень, з яких 403,9 мільярда гривень (65,1%) – власні доходи. З них 375,4 мільярда гривень (92,9% від суми власних доходів) надійшло від частини єдиного внеску, розподіленої на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування. Власні доходи, адміністровані Пенсійним фондом України, становили 4,8 мільярда гривень (1,2%), тоді як кошти Державного бюджету України на сплату єдиного внеску за деякі категорії застрахованих осіб становили 23,7 мільярда гривень (5,9%).[33]

Станом на 1 січня 2023 року на обліку в Пенсійному фонді України перебувало 10,687,900 тис. пенсіонерів, а середня заробітна плата, з якої сплачено страхові внески та яка враховується для обчислення пенсій, становила 13,376.21 гривень. В таблиці 2.1 порівнюються видатки та доходи Пенсійного фонду України за 2021 та 2022 роки

Таблиця 2.1 видатки та доходи
Пенсійного фонду України за 2021 та 2022 роки

Види Витрат	Сума у 2021 році (млрд грн)	Сума у 2022 році (млрд грн)	Зміна
Пенсійні виплати	501,1	574,3	+73,2
Виплата житлових субсидій та пільг	6,2	6,4	+0,2
Виплата щорічної разової грошової допомоги ветеранам війни і жертвам нацистських переслідувань	0,7	0,8	+0,1

Продовження таблиці 2.1

Інші видатки	8,3	8,6	+0,3
Оплата послуг з виплати та доставки пенсійних виплат	2,3	2,5	+0,2
Адміністративні витрати, пов'язані із виконанням функцій, покладених на органи Пенсійного фонду України	6,0	6,1	+0,1

Джерело: розроблено автором на основі [34].

Таблиця 2.2 Загальні видатки Пенсійного фонду України зросли на 13,3% у 2022 році порівняно з 2021 роком.

Види Доходів	Сума у 2021 році (млрд грн)	Сума у 2022 році (млрд грн)	Зміна
Загальні доходи	511,8	620,4	+108,6ф
Власні доходи	334,1	403,9	+69,8
Від частини єдиного внеску	353,7	375,4	+21,7
Власні доходи, адміністровані Пенсійним фондом України	4,9	4,8	-0,1
Кошти Державного бюджету України	23,1	23,7	+0,6

Джерело: розроблено автором на основі [34].

Загальні доходи Пенсійного фонду зросли на 21,2% у 2022 році порівняно з 2021 роком.

За аналізом даних, видно, що загальні видатки Пенсійного фонду України у 2022 році становили 590,1 млрд грн, з них 97,3% було спрямовано на пенсійні виплати. Також, загальні доходи фонду в цьому році склали 620,4 млрд грн. З цих даних можна зробити наступні висновки:

Видатки на пенсійні виплати перевищують 97% загальних видатків фонду. Це свідчить про великий обсяг витрат на виплати пенсій, що є позитивним аспектом для пенсіонерів, оскільки більшість коштів спрямовується на їхні потреби.

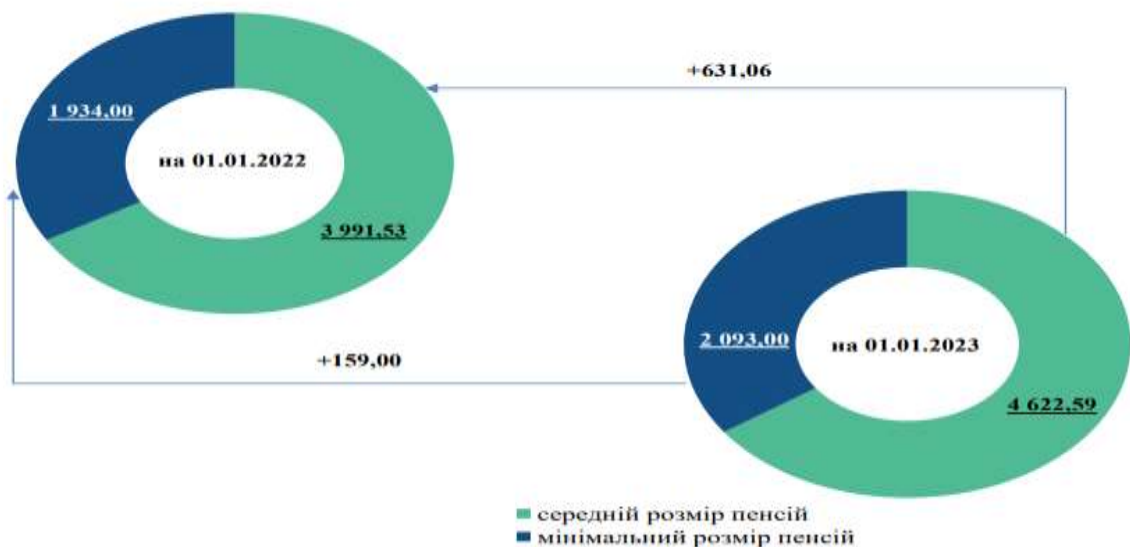
Загальні доходи Пенсійного фонду перевищують загальні видатки, що також позитивно. Це означає, що фонд має джерела фінансування для забезпечення пенсійних виплат.

За рахунок власних коштів, фонд забезпечує видатки на 100,1%, що є важливим показником стійкості фінансування.

Загальні доходи фонду зросли на 21,2% у порівнянні з попереднім роком, що також свідчить про певну стабільність у фінансуванні.

Пенсійна система України у 2022 році демонструє стійкість з достатніми фінансовими ресурсами для виплати пенсій, проте вона залежить від демографічних змін та економічних умов. Нестабільність через масову міграцію та низьку ймовірність повернення громадян вимагає уваги уряду для забезпечення фінансової стійкості та соціальної підтримки. Реформи, такі як збільшення віку виходу на пенсію, підвищення страхових внесків, а також розвиток приватних пенсійних фондів, можуть стати необхідними для стабільності системи в змінюваних демографічних умовах.

Діаграма 2.1 Динаміка середнього та мінімального розміру пенсійних виплат, грн

Джерело: розроблено автором

Звіт про роботу та виконання бюджету Пенсійного фонду України у 2022 році)

Низька економічна активність та високий рівень безробіття серед населення, що залишилось в Україні також становлять серйозну загрозу для стійкості пенсійної системи. Низька та тіньова зайнятість, економічна неактивність означають, призводить до зменшення внесків до пенсійної системи, що досить серйозним викликом для її функціонування. Високий рівень безробіття також означає, що багато людей не мають стабільних джерел доходу, що може призвести до зменшення внесків до пенсійної системи та збільшення соціальних витрат уряду на допомогу безробітним.

Ці тенденції підкреслюють необхідність ефективних політичних та економічних заходів для сприяння економічній активності та створення нових робочих місць. Також важливо вдосконалити систему освіти та навичок, щоб забезпечити населенню необхідні знання та навички для працевлаштування в сучасній економіці. Ці заходи можуть допомогти збільшити зайнятість та покращити фінансову стійкість пенсійної системи в Україні.

У підсумку можна зазначити, що в діагностиці стану та функціонування системи пенсійного забезпечення в Україні виділяються ключові виклики, такі як зменшення чисельності населення та зміни в його структурі. Ці фактори викликають загрозу фінансової стійкості пенсійної системи через зменшення внесків та збільшення соціальних витрат. Високий рівень безробіття та низька економічна активність також поглиблюють проблеми системи. Для подолання цих труднощів, необхідні реформи, які включають збільшення віку виходу на пенсію та розвиток альтернативних джерел фінансування. Комплексна стратегія, що враховує демографічні та економічні реалії, стане важливим фактором для забезпечення сталості та ефективності пенсійної системи в Україні

2.2 Аналіз бюджету Пенсійного фонду України

Бюджет Пенсійного фонду України на 2022 рік є важливим інструментом, який визначає фінансові можливості для забезпечення пенсійного забезпечення населення та інших соціальних пільг, передбачених законодавством України.

Пенсійний фонд відіграє вирішальну роль у забезпеченні достойного життя пенсіонерів та забезпеченні їхніх соціальних потреб. Отже, аналіз бюджету Пенсійного фонду на 2022 рік є актуальним завданням, спрямованим на вивчення розподілу коштів, що надходять до фонду, та їхнього використання на пенсійні виплати та інші соціальні програми.

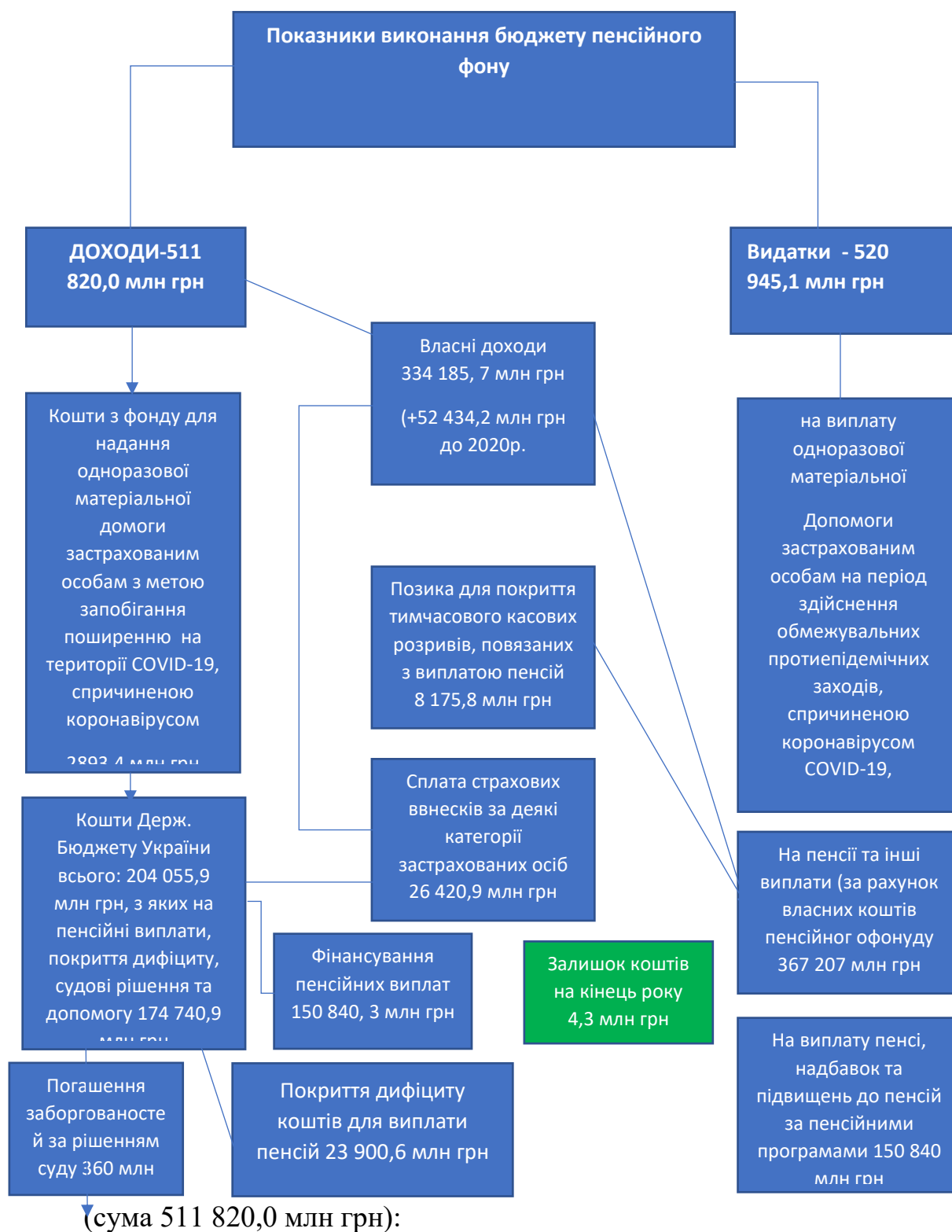
Таблиця 2.3 Фінансовий звіт Пенсійного фонду України на 2022 рік

Категорія	Сума (тис. грн.)
Власні доходи (усього)	386,547,511.8
Єдиний внесок на державне пенсійне страхування	355,597,832.5
Кошти від підприємств (список №1)	2,830,275.3
Кошти від підприємств (список №2 та інші)	1,663,674.3
Кошти, сплачені банками	176,505.2
Кошти на виплату пенсій іноземним пенсіонерам	187,256.5
Єдиний внесок (за деякі категорії осіб)	26,091,968
Пенсійне забезпечення військовослужбовців	188,163,396.3
Покриття дефіциту Пенсійного фонду	18,169,978.6
Погашення заборгованості з пенсійних виплат	360,000
Виплата пенсій внутрішньо переміщеним особам	150,000
Щорічна грошова допомога ветеранам	814,898.5
Кошти на виплату житлових субсидій	12,641,862.8
Кошти на виплату достроково призначених пенсій	32,682.2
Всього доходів	594,238,467.4
Пенсійне забезпечення за Законом "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування"	386,155,564.1
Виплата пенсій за іншими законами	2,013,841.4
Пенсійне забезпечення військовослужбовців (солідарна система)	7,778,574.1
Цільова грошова допомога на прожиття	47,332.1
Пенсійне забезпечення осіб за кордоном	411,555.4
Розрахунково-касове обслуговування	61,759.4

Адміністративні витрати Пенсійного фонду	6,124,588.9
Оплата послуг з виплати та доставки пенсій	2,124,275

Джерело: розроблено автором на основі [34].

Рис. 2.3 Показники виконання бюджету пенсійного фонду

- Кошти з фонду або надання матеріальної допомоги забезпечення особам на період обмежувальних заходів, пов'язаних з COVID-19.
- Кошти Держбюджету України на покриття виплат, у тому числі особам, що проживають за кордоном.
- Власні доходи, які включають суми від підприємств та банків за користування коштами Пенсійного фонду, а також кошти на виплату пенсій іноземцям і т.д.

Видатки (сума 520 945,1 млн грн):

- Виплати пенсій, надбавок та підвищень до пенсій, призначених за пенсійними програмами.
- Покриття дефіциту Пенсійного фонду.
- Витрати на охорону здоров'я, матеріальну допомогу забезпечення особам, які зазнали обмежувальних заходів через COVID-19.

Схема також включає розрахунки збільшення або зменшення відповідних сум у порівнянні з попереднім роком.

На пенсійні виплати спрямовано 574,3 млрд грн, виплати на виплату житлових субсидій та пільг – 6,4 млрд грн, виплати на виплату про фінансової різновид допомоги ліквідаторам Чорнобильської АЕС і жертвам нацистських переслідувань відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 07 травня 2022 року № 540 "Деякі питання виплати у 2022 році разової про фінансової допомоги, передбаченої Законами України “Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту” і “Про жертви нацистських переслідувань” – 0,8 млрд грн. Інші виплати – 8,6 млрд грн, із них – 2,5 млрд грн – оплата послуг з виплати та доставки пенсійних виплат, 6,1 млрд грн – адміністративні витрати, пов'язані із виконанням функцій, покладених на органи Пенсійного фонду України[34].

У 2022 році виплати, які фінансуються за рахунок власних коштів, забезпечувались належним чином на 100,1%, що на 9,1% більше порівняно з 2021 роком[34]. Розподіл фінансових ресурсів Пенсійного фонду України на різні види виплат у 2022 році

У 2022 році:

- загальні видатки Пенсійного фонду України становили 590,1 млрд грн, що на 69,2 млрд грн, або на 13,3% більше порівняно з 2021 роком;
- 0,8 млрд грн - видатки на виплату щорічної разової грошової допомоги ветеранам війни і жертвам нацистських переслідувань відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 07 травня 2022 року № 540;
- за рахунок коштів Державного бюджету* України профінансовано 6,4 млрд грн на виплату* житлових субсидій та пільг 2 643,4 тис. громадян

1. Пенсійні виплати: Основна частина коштів, 574,3 мільярди гривень, була спрямована на пенсійні виплати.

2. Житлові субсидії та пільги: Додаткові 6,4 мільярди гривень були використані для виплати житлових субсидій та пільг.

3. Допомога ліквідаторам ЧАЕС і жертвам нацистських переслідувань: За рішенням Кабінету Міністрів України, було виділено 0,8 мільярди гривень на про фінансування разової допомоги цим категоріям осіб.

4. Інші виплати: Вони склали 8,6 мільярди гривень, з яких 2,5 мільярди гривень були спрямовані на оплату послуг із виплати та доставки пенсійних виплат, а 6,1 мільярд гривень пішли на адміністративні витрати Пенсійного фонду.

5. Фінансування власних виплат: У 2022 році виплати, які фінансувались за рахунок власних коштів фонду, були забезпечені на 100,1%, що на 9,1% вище ніж у попередньому році.

Рис. 2.3 пенсійні виплати

Джерело: розроблено автором

Гістограма показує, що було збільшення у фінансових показниках з 2021 року до 2022 року на суму 69 153,3. Це збільшення може відображати ріст загальних доходів, зростання витрат, збільшення бюджету на певні програми, або збільшення вартості певних фінансових зобов'язань. Це може означати, що забезпечення пенсійних виплат або пов'язаних соціальних витрат зросло від одного року до наступного. Збільшення може бути результатом інфляції, змін в демографії (наприклад, збільшення числа пенсіонерів), збільшення розмірів пенсій, або запровадження нових соціальних програм.

У контексті ширшого економічного аналізу, таке збільшення може вказувати на необхідність збільшення фінансування для покриття зростаючих потреб, або воно може бути ознакою поліпшення фінансового стану організації чи країни в цілому.

Таблиця 2.4 відображає витрати та доходи Пенсійного фонду в мільярдах гривень за роками з 2017 по 2022.

Таблиця 2.4. Витрати та доходи Пенсійного фонду з 2017 по 2022рр.

Рік	Видатки (млрд. грн.)	Доходи (млрд. грн.)
2017	291.4	293.1
2018	358.6	353.9
2019	435.9	434.0
2020	479.3	436.4
2021	520.9	511.8
2022	590.0	620.4

Джерело: розроблено автором на основі [34].

Аналізуючи таблицю витрат та доходів Пенсійного фонду за роками, можна виявити деякі ключові патерни та тенденції:

1. Зростання витрат: Загальні витрати Пенсійного фонду збільшувалися з року в рік. З 2017 до 2022 року вони зросли на більше ніж удвічі, що може свідчити про збільшення попиту на пенсійні виплати та соціальні програми.

2. Доходи та їх динаміка: Доходи Пенсійного фонду також збільшувалися, але меншим темпом порівняно з витратами. Проте, важливо

відзначити, що у 2022 році доходи перевищили витрати, що може свідчити про певний ступінь фінансової стабільності або ефективного управління ресурсами.

3. Фінансова устійчивість: Хоча витрати зростали, виглядає, що фонд забезпечує стабільність своїх фінансів. У 2022 році доходи перевищили витрати, що може свідчити про ефективне фінансове управління або можливість збільшення резервів для майбутніх потреб.

4. Ризики та виклики: Зростання витрат може бути викликане різними факторами, такими як демографічні зміни, збільшення пенсійних ставок або розширення соціальних програм. Уряд може стикатися з викликами забезпечення фінансової стійкості системи пенсійного забезпечення.

5. Розвиток соціальних програм: Зростання доходів у 2022 році може також свідчити про впровадження нових або розширення існуючих соціальних програм, спрямованих на поліпшення умов життя пенсіонерів.

Узагальнюючи, аналіз даних таблиці вказує на потребу подальшого вивчення факторів, що впливають на фінансову стійкість та ефективність системи пенсійного забезпечення в Україні.

Таблиця 2.5. Динаміку показників діяльності недержавних пенсійних фондів в Україні з 2018 по 2022

Показники	2018	2019	2020	2021	2022	Темпи приросту, % 2022 р. / 2018 р.
Загальна кількість учасників НПФ, тис осіб	855,3	874,6	883,0	890,7	887,8	3,8
Кількість укладених пенсійних контрактів, тис	68,8	77,1	87,8	95,5	96,1	39,6
Загальна вартість активів НПФ, млн грн	2745,2	3143,3	3563,7	3874,7	4146,0	51,0
Пенсійні внески, всього, млн грн. у т.ч.	2000,5	2160,8	2377,9	2618,3	2819,0	40,9
від фізичних осіб;	172,1	222,7	300,7	425,2	506,7	194,4
від фізичних осіб-підприємців;	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,0
від юридичних осіб.	1827,7	1937,3	2075,5	2192,4	2299,6	19,9
Пенсійні виплати, млн грн у т.ч.	809,9	947,4	1107,4	1287,2	1461,1	80,4
одноразові пенсійні виплати;	546,5	621,3	649,9	711,1	757,4	38,5

Продовження таблиці 2.5

постійні виплати на визначений строк	264,4	326,1	457,5	576,1	703,7	166,1
Сума інвестиційного доходу, млн грн	1767,7	2200,0	2635,7	2957,4	3285,6	85,8
Прибуток від інвестування активів недержавного ПФ, млн грн	1440,5	51810,9	2179,5	2428,7	2683,6	86,3
Сума витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, млн грн	327,2	389,1	456,1	528,7	602,0	83,9

Джерело: розроблено автором на основі [34].

Ця таблиця відображає динаміку основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів в Україні з 2018 по 2022 роки та вказує на темпи приросту в порівнянні з 2018 роком.

1. Загальна кількість учасників НПФ: Кількість учасників зросла на 3,8% з 2018 року, що може свідчити про зростання зацікавленості громадян у недержавних пенсійних фондах.

2. Кількість укладених пенсійних контрактів: Кількість укладених контрактів збільшилась на 39,6%, що може свідчити про підвищений інтерес до індивідуального пенсійного забезпечення.

3. Загальна вартість активів НПФ: Загальна вартість активів зросла на 51%, вказуючи на ефективне управління та привабливість недержавних пенсійних фондів для інвесторів.

4. Пенсійні внески: Загальна сума пенсійних внесків зросла на 40,9%, що свідчить про стійке збільшення фінансової підтримки з боку учасників.

5. Пенсійні виплати: Загальна сума пенсійних виплат зросла на 80,4%, що може бути пов'язано зі збільшенням числа учасників або підвищенням розмірів пенсій.

6. Сума інвестиційного доходу: Інвестиційний дохід зрос на 85,8%, свідчачи про успішні інвестиційні стратегії, що може позитивно вплинути на стабільність фондів.

7. Прибуток від інвестування активів НПФ: Прибуток від інвестування збільшився на 86,3%, що підтверджує високу ефективність управління активами фондів.

8. Сума витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів: Сума витрат зросла на 83,9%, що може свідчити про зростання соціальних виплат та інших витрат, пов'язаних із функціонуванням фондів.

Аналіз недержавних пенсійних фондів України від 2018 до 2022 року показує позитивні тенденції, такі як зростання учасників, контрактів та загальної вартості активів. Однак, збільшення витрат вимагає уваги для забезпечення сталої фінансової стійкості. Бюджет Пенсійного фонду України за 2022 рік виявляє зростання доходів та видатків, забезпечуючи фінансування видатків понад 100%, але потребує уважного фінансового планування для управління заборгованостями та адміністративними витратами. Загалом, сучасний стан пенсійної системи України вимагає реформ, зокрема впровадження накопичувальних рахунків та підтримки недержавних фондів, враховуючи економічні та демографічні зміни.

У 2022 році бюджет Пенсійного фонду України передбачав видатки на рівні 590,1 мільярда гривень, що перевищило показники попереднього року на 69,2 мільярда гривень або 13,3%. З них 0,8 мільярда гривень було витрачено на щорічну разову допомогу ветеранам війни та особам, які постраждали від нацистських переслідувань, згідно з рішенням уряду. Крім того, 6,4 мільярда гривень було скеровано на фінансування житлових субсидій та пільг для 2,6 мільйона громадян за кошти держбюджету.

В загальному, виплати пенсій в 2022 році сягнули 574,3 мільярда гривень. Інші значні статті витрат включали 2,5 мільярда гривень на оплату послуг з виплати та доставки пенсій, а також 6,1 мільярда гривень на адміністративні потреби фонду. Фінансування цих витрат було забезпечено за рахунок власних коштів фонду на рівні 100,1%, що на 9,1% вище, ніж у 2021 році.

2.3 Виявлення напрямів реформування системи пенсійного забезпечення в Україні

Питання реформування системи пенсійного забезпечення є однією з ключових сфер вдосконалення соціально-економічної системи будь-якої країни. Україна не є винятком, і сучасний стан її пенсійної системи вимагає уваги та комплексного підходу для забезпечення фінансової стійкості та соціальної справедливості. Аналізуючи сучасні тенденції та враховуючи виклики, можна запропонувати кілька стратегічних напрямків для подальшого розвитку системи пенсійного забезпечення.

Дослідження вказує на складний стан пенсійної системи України, основною проблемою якої є недосконалий механізм фінансування, що призводить до низьких пенсій та нестабільності системи. Неefективність у фінансуванні викликає соціальні виклики, оскільки знижує розмір пенсій і порушує обіцянку соціального захисту для пенсіонерів. Несумісність між сплаченими протягом життя трудовими внесками та розміром пенсій створює недовіру до системи і погіршує соціально-економічний стан громадян.

Отже, вирішення проблем пенсійної системи вимагатиме комплексного підходу та ретельного розгляду механізмів фінансування для забезпечення стабільності та справедливості у системі соціального захисту громадян.

В розділі 2 нашої дипломної роботи ми виявили чинники основних викликів для ефективного функціонування пенсійної системи та їх чинники, механізм ді яких представлено в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6. Виклики для ефективного функціонування пенсійної системи.

№	Чинник	Виклик	Механізм дії
1	Демографічні зміни	Нерівновага між кількістю платників та пенсіонерів	Зменшення народжуваності та збільшення тривалості життя створюють дефіцит у пенсійних фондах через нерівномірний розподіл платників внесків і пенсіонерів.

2	Економічна нестабільність	Зменшення доходів пенсійних фондів	Економічні кризи та рецесії можуть призвести до зменшення заробітної плати та кількості працюючих, що впливає на фінансову стійкість пенсійної системи.
3	Зміни на ринку праці	Вплив на систему внесків у пенсійний фонд	Зміни у структурі зайнятості, такі як зростання неповних робочих годин та тимчасова зайнятість, можуть впливати на потоки внесків у пенсійні фонди.
4	Інфляція	Зниження реальної вартості пенсій	Інфляція може призвести до зменшення покупної спроможності пенсійних виплат, якщо розмір пенсій не змінюється відповідно до інфляційних темпів.
5	Зміни у законодавстві	Вплив на вікові межі та розміри пенсій	Політичні зміни та реформи можуть визначати умови отримання пенсії, розміри виплат та інші аспекти пенсійного забезпечення.
6	Соціокультурні зміни	Вплив на рівень громадської підтримки	Зміни у ставленні суспільства до пенсій та пенсіонерів можуть впливати на готовність сприяти реформам та підтримувати пенсійну систему.
7	Зростання витрат на охорону здоров'я	Збільшення витрат на медичні послуги	Збільшення тривалості життя та кількості літніх людей може призводити до зростання витрат на охорону здоров'я для пенсіонерів.
8	Недосконалість механізму фінансування	Низький рівень пенсій та несумісність трудових внесків та розміру пенсій	Відсутність ефективних механізмів фінансування призводить до низького рівня пенсій та нестабільності у зв'язку з невідповідністю між трудовими внесками протягом життя та розміром пенсій.
9	Погашення заборгованості та високий рівень видатків на адміністративні цілі	Потреба уважного фінансового планування для ефективного функціонування пенсійної системи в майбутньому	Необхідність погашення заборгованості та великий обсяг витрат на адміністративні потреби потребують пристосовання фінансових стратегій для забезпечення ефективного та стабільного функціонування пенсійної системи в перспективі.

Джерело: розроблено автором на основі [45].

Аналізуючи дані, наведені в таблиці 2.6. можна зробити висновок, що кожен з вказаних чинників представляє собою конкретну проблему або виклик для системи пенсійного забезпечення. Зменшення народжуваності, економічні труднощі, зміни на ринку праці та інші фактори можуть впливати на фінансову стійкість та ефективність пенсійної системи, викликаючи потребу в комплексних заходах та реформах.

Вибір напрямків реформування системи пенсійного забезпечення в Україні ґрунтується на комплексному аналізі сучасних викликів та потреб суспільства.

У реформуванні пенсійної системи України важливо звернути увагу на демографічні зміни, зокрема на збільшення пенсійного віку, що відображає тренд підвищення тривалості життя та дозволяє ефективніше використовувати пенсійні ресурси. Також потрібно розглянути введення другого рівня пенсійної системи на основі накопичувального страхування для розвитку індивідуального підходу в управлінні фінансовим майбутнім. Крім того, існує необхідність розширення фінансового потенціалу пенсійного фонду через збільшення тривалості життя та зменшення робочої популяції, що вимагає альтернативних джерел фінансування.

Створення інвестиційних фондів для пенсійних активів може бути ключовим рішенням, оскільки це дозволяє отримувати дохід від інвестицій на фінансовому ринку. Інвестування коштів пенсійного фонду допомагає зростанню його фінансового резерву за рахунок отримання прибутків від ринкових операцій. Підтримка пенсійних програм відповідальних роботодавців також може бути ефективним способом збільшення фінансових ресурсів, оскільки вона включає в себе сприяння роботодавців у формуванні пенсійних фондів для своїх працівників.

Забезпечення додаткових джерел фінансування для пенсійного фонду є критичним для забезпечення стійкості та ефективності пенсійної системи, особливо в умовах змін у демографічній та економічній ситуації.

Також, стимулювання економічного зростання через пенсійні фонди є необхідним елементом реформ. Популяризація індивідуальних накопичувальних

програм та використання пенсійних коштів для інвестицій може сприяти не лише фінансовій стабільності пенсійної системи, а й загальному економічному піднесенню.

Популяризація індивідуальних накопичувальних програм може стимулювати економічне зростання, оскільки вони забезпечують прозорість та індивідуалізацію у пенсійних виплатах, стимулюючи громадян до активнішої участі у формуванні пенсій. Також розширення особистих пенсійних накопичень через інвестування може збільшити обсяги інвестицій.

Індивідуальні накопичувальні програми можуть покращити пенсійну систему України, передаючи управління активами недержавним пенсійним фондам, збільшуючи інвестиційні можливості та диверсифікацію накопичень. Такі програми забезпечують персоналізацію та враховують індивідуальні потреби громадян, створюючи стабільні джерела доходу та сприяючи фінансовій незалежності.

Вимога до реформ забезпечення гнучкості та індивідуалізації у системі пенсійного забезпечення ґрунтується на кількох ключових причинах. По-перше, кожен громадянин має унікальні фінансові потреби, обставини та кар'єрний шлях. Гнучка система дозволяє адаптувати пенсійні стратегії до індивідуальних умов та планів, забезпечуючи більший рівень персоналізації.

По-друге, індивідуалізація враховує різноманіття ризиків, з якими може зіткнутися кожен окремий громадянин. Особливості здоров'я, освіти, кар'єрного зростання та інші фактори вимагають індивідуального підходу до формування пенсійних нагромаджень та стратегій виведення на пенсію.

По-третє, гнучкість та індивідуалізація підтримують принципи фінансової незалежності. Громадяни, користуючись гнучкими пенсійними стратегіями, можуть самостійно керувати своїми фінансами, вибираючи оптимальні інвестиційні та виведення на пенсію стратегії.

По-четверте, індивідуалізація сприяє підвищенню усвідомленості громадян про важливість пенсійного забезпечення. Гнучкість та індивідуалізація дозволяють залучити громадян до активної участі в формуванні свого

фінансового майбутнього, роблячи їх більш відповідальними за власну пенсійну ситуацію.

По-п'яте, індивідуалізація сприяє створенню конкурентного середовища серед різних пенсійних фондів та інститутів. Гнучкість вибору дозволяє громадянам обирати серед різних пропозицій, що може стимулювати розвиток та конкуренцію у сфері пенсійного забезпечення.

Запропоновані напрямки відповідають світовому досвіду, адаптація до якого дозволяє уникнути можливих труднощів при впровадженні реформ в українських реаліях. Загалом, обрані напрямки реформ націлені на забезпечення фінансової стійкості пенсійної системи та розширення можливостей для соціального захисту громадян у похилому віці.

Отже, викладені аргументи дозволяють обрати напрями реформування системи пенсійного забезпечення в Україні. У контексті потреб сучасного суспільства та викликів, які постають перед системою пенсійного забезпечення в Україні, необхідно акцентувати увагу на ключових напрямках реформування даної системи. Зокрема:

1. Необхідно розглядати можливості розширення фінансового потенціалу пенсійного фонду. Це може включати в себе пошук додаткових джерел фінансування, таких як створення інвестиційних фондів або підтримка пенсійних програм відповідальних роботодавців; в підвищенні пенсійних доходів через збільшення податків або ставок внесків. Ураховуючи зниження ставок єдиного соціального внеску для роботодавців, можливе підвищення оподаткування з компенсаційним підходом для робітників.

2. Демографічні виклики: Першим ключовим аспектом є необхідність розширення бази оподаткування, яке може бути досягнуте за допомогою підвищення мінімального віку виходу на пенсію та/або основного віку виходу на пенсію. Однак, враховуючи низьку тривалість життя в Україні порівняно з іншими країнами, ця стратегія потребує уважного аналізу і комплексного підходу для збереження соціальної справедливості.

3. Диференціація системи: Впровадження другого рівня пенсійної системи може створити можливість для диференціації та індивідуалізації пенсійного забезпечення. Обов'язкове накопичувальне пенсійне страхування дозволяє громадянам накопичувати власні пенсійні активи, що може стати ефективним додатковим джерелом доходу в старості.

4. Реформи, спрямовані на популяризацію індивідуальних накопичувальних програм, можуть сприяти стимулюванню економічного зростання. Приватне пенсійне забезпечення може стати джерелом інвестиційних ресурсів, що підтримує розвиток фінансового ринку та корпоративного сектору. Це може бути досягнуте через популяризацію індивідуальних накопичувальних програм, особливо серед осіб з вищим та середнім рівнем доходів.

5. Міжнародний досвід: Аналіз досвіду розвинених країн, де подібні реформи вже успішно впроваджені, вказує на перспективність таких напрямів. Успішні приклади реформ можуть слугувати моделями для української системи, допомагаючи уникнути можливих помилок та забезпечуючи оптимальний шлях розвитку.

6. Гнучкість та індивідуалізація: Реформи повинні забезпечувати гнучкість та індивідуалізацію для громадян, дозволяючи їм вибирати оптимальні стратегії пенсійного забезпечення відповідно до власних потреб та можливостей.

Перевага запропонованих реформ пенсійної системи України полягає в їх здатності забезпечити її сталість та ефективність у контексті демографічних, економічних та соціальних змін. Вивчення міжнародного досвіду може допомогти уникнути труднощів та оптимізувати реформи. Такий підхід забезпечує стабільність, справедливість та якість пенсійного забезпечення в Україні, відповідаючи сучасним викликам та забезпечуючи достойне життя майбутніх поколінь.

Система пенсійного забезпечення в Україні, як важлива частина соціального захисту, зіштовхується з викликами, пов'язаними з динамічними змінами в суспільстві та економіці. Необхідно зосередити увагу на фінансовій

стійкості, ефективності системи, розвитку нових пенсійних інструментів та соціальному захисті іноземних пенсіонерів, ветеранів війни та жертв нацистських переслідувань. Реформування системи пенсійного забезпечення стає ключовим завданням для забезпечення її сталості та відповідності потребам сучасності.

Забезпечення фінансової стійкості Пенсійного фонду є однією з найважливіших завдань для збереження ефективної системи пенсійного забезпечення в Україні. Щоб досягти цієї мети, потрібно вжити ряд заходів:

Розширення джерел фінансування: Для збільшення доходів Пенсійного фонду можна розглянути можливість розширення джерел фінансування. Це може включати в себе підвищення податків на заробітну плату, розгляд можливості оподаткування інших видів доходів, в тому числі доходів з капіталу[37].

Покращення контролю над збором внесків: Важливо вдосконалити систему контролю за збором обов'язкових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування. Це включає в себе боротьбу з тінявою зайнятістю та недекларованими доходами, впровадження сучасних технологій для моніторингу внесків та покращення співпраці з роботодавцями для забезпечення своєчасних внесків.

Зменшення дефіциту коштів: Для зменшення дефіциту коштів у фонді потрібно зменшити витрати та ефективно використовувати ресурси. Це може включати в себе оптимізацію адміністративних витрат, впровадження сучасних технологій у роботу фонду, а також боротьбу з пенсійною заборгованістю[37].

Співпраця з міжнародними партнерами: Україна може співпрацювати з міжнародними організаціями та країнами-партнерами для отримання фінансової підтримки та експертної допомоги в реформуванні системи пенсійного забезпечення[37].

Розвиток додаткових пенсійних фондів: Залучення громадян до внесків у додаткові пенсійні фонди може допомогти зменшити тиск на державний Пенсійний фонд та забезпечити більше джерел фінансування[37].

Підвищення ефективності інвестицій: Оптимізація інвестиційних стратегій Пенсійного фонду та залучення фахівців у фінансовому управлінні може допомогти збільшити доходи фонду.

Забезпечення фінансової стійкості Пенсійного фонду вимагає комплексного підходу та співпраці різних зацікавлених сторін, включаючи уряд, роботодавців, фахівців у фінансовому секторі та громадян.

Система пенсійного забезпечення в Україні, як важлива частина соціального захисту, зіштовхується з викликами, пов'язаними з динамічними змінами в суспільстві та економіці. Необхідно зосередити увагу на фінансовій стійкості, ефективності системи, розвитку нових пенсійних інструментів та соціальному захисті іноземних пенсіонерів, ветеранів війни та жертв нацистських переслідувань. Реформування системи пенсійного забезпечення стає ключовим завданням для забезпечення її сталості та відповідності потребам сучасності.

Громадська інформаційна кампанія: Для успішного впровадження пенсійної реформи, необхідно провести широкомасштабну громадську інформаційну кампанію, щоб пояснити громадянам переваги та необхідність реформи.

Реформа пенсійної системи в Україні вимагає ретельного планування, консультацій зі всіма зацікавленими сторонами, включаючи уряд, експертів, громадські організації та громадян. Вона повинна бути спрямована на забезпечення сталої та справедливої системи пенсійного забезпечення, яка відповідає потребам і можливостям сучасного суспільства.

Таблиця 2.7.

Назва реформи	Очікуваний вплив	Необхідні ресурси	Потенційні виклики	Терміни реалізації
Розширення джерел фінансування	Збільшення доходів Пенсійного фонду, розширення фінансової бази	Зміна законодавства, адміністративні ресурси	Збалансування податкового тягаря, суспільна підтримка	1-2 роки

Продовження таблиці 2.7

Покращення контролю за збором внесків	Ефективніший збір внесків, зменшення тіньової економіки	Впровадження нових технологій, навчання персоналу	Опір з боку бізнесу, потреба у технологічному оновленні	2-3 роки
Зменшення дефіциту коштів	Стабілізація фінансового стану	Оптимізація витрат,	Управління ризиками, забезпечення	3-5 років
	Пенсійного фонду	інвестиційна стратегія	ефективності витрат	
Перегляд розміру пенсій	Справедливіше визначення пенсійних виплат	Реформа законодавства, аналіз внесків	Балансування інтересів різних груп населення	2-4 роки
Залежність від робочого стажу	Стимулювання тривалішої трудової активності	Перегляд критеріїв визначення пенсій	Збалансування інтересів різних вікових груп	3-5 років
Підвищення віку виходу на пенсію	Відповідність демографічним викликам	Зміни в законодавстві, соціальна адаптація	Соціальний опір, потреба в гнучких схемах	5-10 років
Соціальна підтримка	Захист вразливих груп населення	Соціальні програми, бюджетні асигнування	Балансування бюджетних витрат, ефективність програм	2-4 роки
Громадська інформаційна кампанія	Підвищення обізнаності населення про пенсійні реформи	Інформаційні кампанії, освітні матеріали	Залучення уваги громадськості, роз'яснення політик	1-2 роки

Джерело: розроблено автором

Підвищення ефективності управління системою пенсійного забезпечення є важливим завданням для України. Це може бути досягнуто через оптимізацію адміністративних процесів та удосконалення системи обліку внесків і пенсійних виплат. Ось кілька кроків, які можуть допомогти покращити ефективність управління пенсійною системою:

Цифрові технології: Використання сучасних цифрових технологій для автоматизації процесів обліку внесків та розрахунку пенсій може спростити адміністративні операції та зменшити ризик помилок.

Удосконалення системи контролю: Запровадження більш ефективної системи контролю за внесками до пенсійного фонду допоможе уникнути недоїмки та забезпечити правильність розрахунків[41].

Спрощення процедур: Зменшення бюрократичних перешкод та спрощення процедур для внесення внесків і отримання пенсій можуть зменшити адміністративні витрати та покращити обслуговування громадян.

Прозорість і відкритість: Забезпечення прозорості управління системою пенсійного забезпечення та доступності інформації для громадян допоможе збільшити довіру до системи та зменшити можливість корупції.

Оптимізація адміністративних витрат: Ретельний аналіз адміністративних витрат та їх оптимізація можуть допомогти зменшити надмірні витрати та ефективніше використовувати ресурси[43].

Навчання та розвиток персоналу: Інвестування в навчання та розвиток персоналу, який працює в системі пенсійного забезпечення, може покращити їхні навички та збільшити ефективність роботи.

Загальною метою цих заходів є створення більш ефективної та довіреної системи пенсійного забезпечення, яка забезпечує сталу фінансову стійкість та надає громадянам справедливий доступ до пенсійних виплат.

Розвиток додаткових пенсійних фондів є важливою складовою структури пенсійної системи, яка сприяє більшій фінансовій стійкості та покращенню пенсійного забезпечення. Цей напрямок може зменшити навантаження на державний Пенсійний фонд та забезпечити громадянам більше варіантів для збереження та накопичення коштів на пенсію.

Ось декілька заходів, які можуть бути прийняті для сприяння розвитку додаткових пенсійних фондів в Україні:

Законодавча база: Уряд може розробити та прийняти відповідні закони та положення, які регулюють функціонування та діяльність додаткових пенсійних фондів. Це може включати в себе створення фіскальних стимулів для осіб та підприємств, які вносять внески до таких фондів.

Освіта та інформаційна кампанія: Важливо надавати громадянам інформацію про переваги та можливості додаткових пенсійних фондів. Проведення освітніх заходів та інформаційних кампаній може заохочувати більше осіб розглядати цей варіант.

Регулювання та нагляд: Важливо створити ефективну систему регулювання та нагляду за діяльністю додаткових пенсійних фондів, щоб забезпечити їхню надійність та стійкість.

Співпраця з приватним сектором: Уряд може співпрацювати з приватним сектором та фінансовими установами для розробки та просування продуктів додаткових пенсійних фондів, таких як інвестиційні фонди та страхові пенсійні продукти.

Соціальний діалог: Важливо включити громадські організації та профспілки до діалогу та процесу прийняття рішень щодо розвитку додаткових пенсійних фондів, щоб забезпечити врахування інтересів різних соціальних груп.

Фіскальні стимули: Введення податкових пільг та стимулів для осіб, які вносять внески до додаткових пенсійних фондів, може заохочувати більше людей робити це¹.

Розвиток додаткових пенсійних фондів може стати важливим кроком для забезпечення фінансової стійкості пенсійної системи в Україні та поліпшення майбутнього пенсійного забезпечення громадян.

Забезпечення соціальної підтримки іноземних пенсіонерів, які проживають на території України, є важливим аспектом соціальної політики і міжнародних зобов'язань України. Це може стосуватися різних категорій іноземних пенсіонерів, таких як біженці, біженці зі східних сусідніх країн або інші категорії осіб, які потребують особливого захисту.

Ось кілька заходів, які можуть бути прийняті для забезпечення соціальної підтримки іноземних пенсіонерів на території України:

Законодавчі зміни: Уряд може розробити та прийняти відповідні закони та нормативні акти, які встановлюють правову базу для надання соціальної

підтримки іноземним пенсіонерам. Це включає в себе питання щодо визнання іноземних пенсій та регулювання виплат.

Міжнародні угоди: Україна може укласти міжнародні угоди з іншими країнами для забезпечення прав іноземних пенсіонерів на її території. Це може включати угоди про взаємне визнання пенсійних виплат та спільний нагляд за виконанням таких угод.

Система обліку: Створення ефективної системи обліку та моніторингу іноземних пенсіонерів на території України допоможе забезпечити їхню пенсійну безпеку. Це може включати в себе реєстрацію, визнання права на пенсію та виплати.

Соціальна інтеграція: Забезпечення можливостей для соціальної інтеграції іноземних пенсіонерів, зокрема доступ до медичних послуг, освіти та культурних заходів, може поліпшити їхню якість життя та допомогти їм адаптуватися до нових умов проживання.

Співпраця з міжнародними організаціями: Уряд України може співпрацювати з міжнародними організаціями, такими як Управління Верховного комісара ООН з питань біженців (УВКББ), для отримання підтримки та рекомендацій щодо забезпечення соціальної підтримки іноземних пенсіонерів.

Забезпечення соціальної підтримки іноземних пенсіонерів на території України важливо для забезпечення їхнього гідного старості та виконання міжнародних зобов'язань України в цій галузі.

Забезпечення соціального захисту ветеранів війни та жертв нацистських переслідувань є важливим завданням для будь-якої держави, включаючи Україну. Це важливо не лише з моральних позицій, але й у відповідності до міжнародних та національних законодавчих актів.

Ось кілька заходів, які можуть бути прийняті для забезпечення соціального захисту ветеранів війни та жертв нацистських переслідувань в Україні:

Збільшення видатків: Уряд України може виділити додаткові кошти для виплати грошової допомоги ветеранам війни та жертвам нацистських

переслідувань. Це включає в себе підвищення розміру грошових виплат та розширення кола отримувачів цих допомог.

Удосконалення законодавства: Важливо вдосконалити законодавство щодо соціального захисту ветеранів та жертв нацистських переслідувань. Це може включати в себе розробку нових нормативних актів та законів, що регулюють цю сферу.

Підтримка соціальних програм: Запровадження соціальних програм, спрямованих на поліпшення життя ветеранів та жертв нацистських переслідувань. Це може включати в себе доступ до якісної медичної допомоги, реабілітаційні програми, освіти та підтримку для працевлаштування.

Соціальна інтеграція: Забезпечення можливостей для соціальної інтеграції ветеранів та жертв нацистських переслідувань. Це включає в себе підтримку участі у культурних та спортивних заходах, а також активну участь у громадському житті.

Психологічна підтримка: Забезпечення психологічної підтримки для ветеранів війни та жертв нацистських переслідувань. Важливо враховувати психологічні потреби цих груп населення та надавати їм доступ до психологічної допомоги.

Публічна свідомість: Збільшення усвідомлення суспільства щодо важливості соціального захисту ветеранів та жертв нацистських переслідувань. Інформаційні кампанії та освітні заходи можуть допомогти виробити більше розуміння та підтримки в цьому питанні.

Забезпечення соціального захисту ветеранів та жертв нацистських переслідувань в Україні є питанням національної важливості та показником гідності держави. Ці заходи спрямовані на покращення якості життя цих груп населення та відзеркалюють важливу місію відданості та пам'яті про їхні внески у відстоюванні свободи та прав людини.

Забезпечення сталості та ефективності пенсійної системи в Україні є важливою передумовою для соціального захисту населення та економічного розвитку країни. Реформи, спрямовані на розширення джерел фінансування,

оптимізацію управління, розвиток додаткових пенсійних фондів, а також надання соціальної підтримки іноземним пенсіонерам та ветеранам війни та жертвам нацистських переслідувань, є кроками до забезпечення більш гідного життя для всіх громадян. Важливо поєднати ці заходи зі зростаючими потребами та можливостями сучасного суспільства, забезпечуючи сталість та справедливість у розподілі соціальних вигід. Тільки через спільний напрям реформ можемо забезпечити пенсійну систему, яка відповідає вимогам часу та відображає прагнення України до покращення якості життя свого населення.

Реформа пенсійної системи в Україні передбачає кроки для підвищення її стійкості та ефективності. Першим кроком є аналіз поточного стану системи, щоб оцінити її фінансову стабільність і задоволеність потреб пенсіонерів. На основі аналізу розробляються нові стратегії, які можуть включати зміни у вікових обмеженнях, розмірах внесків та розподілі пенсій. Вдосконалення системи передбачає використання цифрових технологій та аналітики даних, а також важливість забезпечення соціальної справедливості. Приватні пенсійні фонди та комерційний сектор можуть брати участь у реформації системи, пропонуючи громадянам більше можливостей для інвестування. Важливо також забезпечити освіту та інформування громадян про систему та її можливості, а також інтегрувати пенсійну систему з іншими соціальними програмами для комплексного захисту.

Реформування та вдосконалення системи пенсійного забезпечення є невід'ємною частиною забезпечення її ефективності та здатності відповідати потребам суспільства. Цей процес передбачає постійний моніторинг, аналіз та гнучкість, щоб забезпечити, що система відповідає поточним викликам та вимогам громадян.

Співпраця системи пенсійного забезпечення з іншими соціальними програмами має на меті забезпечити комплексний та ефективний соціальний захист громадян, особливо тих, які потребують особливої уваги та допомоги. Детально ця співпраця може виглядати наступним чином:

Медичне страхування: Пенсіонери, зазвичай, потребують доступу до якісної медичної допомоги через зростання медичних потреб у похилому віці. Система пенсійного забезпечення може співпрацювати з медичними страховими компаніями або державними програмами, щоб забезпечити пенсіонерам медичний захист і покриття лікування.

Соціальна допомога: Деякі пенсіонери можуть опинитися в складних фінансових обставинах. Співпраця з програмами соціальної допомоги допомагає забезпечити пенсіонерів додатковими пільгами або фінансовою допомогою в разі потреби.

Житлові програми: В рамках співпраці, система пенсійного забезпечення може співпрацювати з житловими програмами для пенсіонерів, забезпечуючи їм можливість отримати житло в гідних умовах або отримати пільги на оплату житла.

Програми освіти та розваг: Підтримка доступу пенсіонерів до культурних та освітніх заходів може поліпшити якість їхнього життя. Система пенсійного забезпечення може співпрацювати з освітніми та культурними установами, щоб забезпечити доступ до курсів, заходів та інших форм активності для пенсіонерів.

Допомога інвалідам та особам в складних обставинах: Співпраця також передбачає надання пільгового пенсійного забезпечення для інвалідів та допомогу громадянам, які втратили годувальника, з метою забезпечення їхнього гідного і якісного життя.

Ця співпраця допомагає створити інтегрований соціальний захист, враховуючи різні потреби та ситуації громадян, які досягли пенсійного віку, та забезпечити їм гідне життя після завершення трудової кар'єри.

Тому забезпечення гідного пенсійного віку включає в себе визначення гідних пенсій, пільг для інвалідів та фінансову стійкість системи, прозорість, адаптацію до змін, реформи та співпрацю з іншими соціальними програмами. Ці всі аспекти є невід'ємними.

РОЗДІЛ 3

РЕКОМЕНДАЦІЇ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

3.1 Демографічні передумови реформування системи пенсійного забезпечення в Україні

У сучасних умовах Україна стикається зі складнощами демографічної природи, такими як зниження народжуваності та збільшення тривалості життя, міграційною кризою. Ці тенденції породжують серйозні виклики для пенсійної системи країни. В умовах демографічної кризи, яка спостерігається в Україні, пенсійна система перебуває під значним тиском. Зменшення чисельності працюючого населення призводить до зростання навантаження на пенсійні фонди, що може призвести до їхнього дефіциту.

Можливість вирішення проблеми лежить у площині зміни міграційної політики в післявоєнний період (запрошенням мігрантів що замістять населення що виїхало з України).

Такий підхід може включати запрошення кваліфікованих працівників з інших країн для компенсації втрат на ринку праці, що виникли через масовий відтік населення. Це може включати:

1. Програми для приваблення іноземних спеціалістів: Розвиток програм, які спрямовані на залучення висококваліфікованих фахівців, які можуть заповнити вакансії в ключових галузях економіки.

2. Упрощення процедур видачі робочих віз: Зменшення бюрократичних перешкод для іноземців, які хочуть працювати в Україні, може сприяти прискоренню процесу.

3. Розвиток міграційних програм: Створення програм, що сприяють адаптації іноземних працівників та їхніх сімей в Україні, може підвищити їхню готовність переїхати та залишитися в країні.

4. Співпраця з університетами: Розвиток партнерств з університетами за кордоном для залучення випускників з технічних та наукових спеціальностей.

5. Фінансові стимули: Надання фінансових стимулів для компаній, які наймають іноземних працівників, або для самих працівників (наприклад, податкові пільги чи інші фінансові пільги).

6. Програми навчання та підвищення кваліфікації: Запуск навчальних програм для місцевого населення та іноземних працівників, щоб підвищити їхні кваліфікації та зробити їх конкурентоспроможними на ринку праці.

Ці заходи можуть допомогти вирішити дефіцит робочої сили та зменшити негативні економічні наслідки масової міграції.

Запрошення іноземних працівників може позитивно вплинути на ефективність функціонування пенсійної системи України з кількох поглядів:

1. Збільшення пенсійних внесків: Збільшення кількості працівників, які сплачують пенсійні внески, може збільшити фінансування пенсійної системи. Іноземні працівники, які працюють в Україні, також сплачують пенсійні внески, що збільшує загальний обсяг коштів у системі.

2. Збільшення економічного зростання: Залучення кваліфікованих іноземних спеціалістів може підвищити ефективність роботи підприємств та стимулювати економічне зростання. Зростання економіки може призвести до збільшення фінансових ресурсів, які можуть бути спрямовані на пенсійну систему.

3. Збільшення додаткових пенсійних фондів: Іноземні працівники можуть бути підтримкою для розвитку додаткових пенсійних програм, що дозволяють громадянам зберігати інвестиції у пенсійних фондах. Це може розширити джерела фінансування для пенсійної системи.

4. Покращення демографічної ситуації: Якщо іноземні працівники та їхні сім'ї вирішують залишитися в Україні на постійній основі, це може мати позитивний вплив на демографічну ситуацію країни, забезпечуючи більше народжень та стабільну кількість населення.

5. Розвиток соціально-економічної інфраструктури: Збільшення кількості працівників може призвести до розвитку соціальних та економічних галузей,

таких як освіта, охорона здоров'я та інфраструктура. Це може покращити якість життя громадян, зокрема пенсіонерів.

Ці приклади демонструють, що запрошення іноземних працівників може зміцнити фінансові засади пенсійної системи та забезпечити сталіше та стабільніше пенсійне забезпечення для майбутніх поколінь українців.

Розглядаючи виклики, що стоять перед Україною в контексті зміни характеру міграції, можна визначити кілька стратегічних напрямків дій для влади та суспільства:

1. Розвиток внутрішніх ринків праці та стимулювання зайнятості. Забезпечення гідної роботи для тих, хто залишився, може зменшити мотивацію для виїзду за кордон.

2. Реформа системи освіти та наукового сектору. Інвестування у вищу та професійну освіту може збільшити конкурентоспроможність українських фахівців на міжнародному ринку праці.

3. Політика демографічної підтримки. Відновлення та підтримка сімей з дітьми, програми підтримки народження дітей можуть сприяти збільшенню кількості народжень.

4. Залучення мігрантів до розвитку країни. Сприяння інтеграції українців, які повернулися, може включати в себе програми підтримки бізнесу, освіти та медичної допомоги.

5. Розвиток сільських територій. Створення сприятливих умов для життя та роботи в сільських районах може зменшити тиск на великі міста та зробити село більш привабливим для проживання.

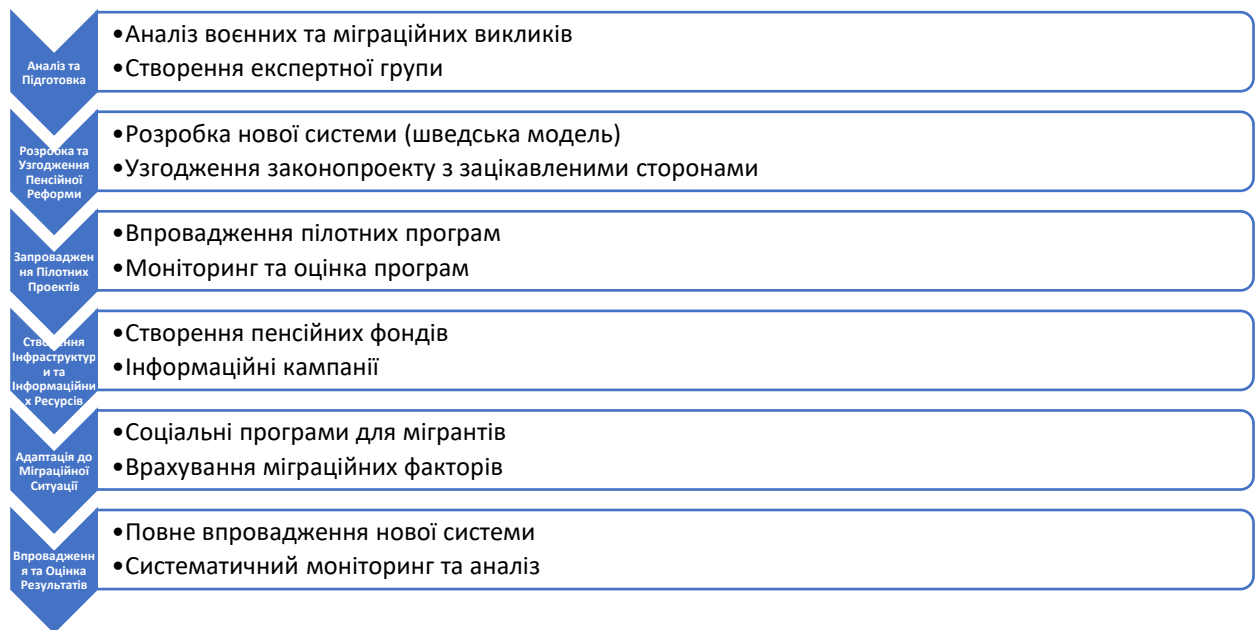
6. Підтримка та реінтеграція внутрішньо переміщених осіб. Забезпечення житла, доступу до освіти та медичних послуг для людей, які втратили свої домівки через війну, може допомогти їм знову встановити стабільний спосіб життя в Україні.

7. Сприяння психологічній та соціальній адаптації. Розвиток психологічних та соціальних підтримуючих служб для тих, хто повернувся, допоможе їм відновити зв'язки та інтегруватися в українське суспільство.

8. Залучення до управління. Активна участь тих, хто повернувся, у громадському та політичному житті країни може забезпечити більш різноманітне представництво та сприяти розвитку України на всіх рівнях.

Ці стратегії можуть допомогти Україні впоратися з викликами, пов'язаними із зміною характеру міграції та побудувати стійке та процвітаюче суспільство на майбутнє.

Рис.3.1. «Алгоритм стратегічних напрямків подолання викликів, пов'язаних із наслідками економічної та міграційної кризи»

Джерело: розроблено автором

Корекція та оптимізація: Внесення необхідних коригувань у систему згідно з отриманими результатами та моніторингом. Це може включати в себе зміни в розмірах внесків, умовах отримання пенсій, розширення або скорочення програм підтримки для осіб, які опинилися у важкій життєвій ситуації через війну або міграцію.

4. Ефективність та результати: Оцінка ефективності нової системи у порівнянні з попередньою, звертаючи увагу на покращення якості життя громадян, стабільність пенсійних виплат, рівень задоволеності населення пенсійною системою тощо.

5. Реагування на виклики: Аналіз і реакція на будь-які несподівані виклики або кризи, такі як збільшення міграції, економічні коливання, зміни в соціальних потребах населення.

6. Постійне вдосконалення: Вдосконалення системи на основі набутих досвіду та відгуків населення та експертів. Це може включати в себе додаткові програми підтримки, розширення можливостей інвестування пенсійних коштів, поліпшення інформаційних кампаній.

7. Глобальний підхід: Урахування глобальних пенсійних тенденцій та зв'язків із міжнародними організаціями для адаптації до найкращих практик та можливостей співпраці.

Цей покроковий план передбачає всебічний підхід до впровадження подібної до шведської системи пенсійного забезпечення в умовах воєнних дій та міграційної кризи в Україні. Основною метою є створення стабільної, справедливої та ефективною системи, яка забезпечить належний рівень пенсійних виплат для всіх громадян незалежно від їхньої життєвої ситуації чи місця проживання.

Аналіз міжнародного досвіду у сфері пенсійних реформ з відповіддю на демографічні та міграційні виклики, який ви можете включити у ваш дипломний проект:

Австралія

В Австралії, демографічні зміни становлять значний виклик, зокрема, збільшення кількості людей старше 65 років з 4.1 млн на сьогодні до 7.4 млн протягом наступних 30 років. Незважаючи на порівняно помірне збільшення відношення людей похилого віку до працездатного населення, це вимагає адаптації пенсійної системи. Австралійська система, яка базується на потужному капіталізованому пенсійному фонді, вважається однією з найкраще підготовлених до демографічних змін у світі. Однак поведінка заощаджувачів під час кризи Covid-19 підкреслює необхідність більшої фінансової освіти та грамотності для уникнення бідності у старості без перевантаження вже напружених державних бюджетів та майбутніх молодших поколінь [38].

Європейський Союз

ЄС стикається з викликами, пов'язаними з демографічними переходами, включаючи старіння населення, зменшення кількості працездатного населення, а також зростаючі територіальні розбіжності, зокрема між міськими та сільськими регіонами. Хоча загальна картинка є однаковою для всього ЄС, демографічні розвитку відрізняються у кожній країні та регіоні. Важливо відзначити, що триваліші та здоровіші життя людей є значним суспільним досягненням, яке також приносить можливості для активного старіння, неперервного особистісного розвитку та нових економічних динамік, включаючи "срібну економіку"[39].

Соціально-економічний вплив міграції на пенсійну систему можна розглядати з кількох аспектів, заснованих на даних із різних країн:

1. Австралія: Демографічні зміни ставлять перед Австралією виклик, зокрема, через збільшення кількості людей старше 65 років, яке майже подвоїться з 4.1 млн на сьогодні до 7.4 млн протягом наступних 30 років. Це вимагає адаптації пенсійної системи, що базується на потужному капіталізованому пенсійному фонді, до демографічних змін.[38]

2. Європейський Союз: У ЄС демографічні переходи призводять до старіння населення, зменшення кількості працездатного населення, а також до зростаючих територіальних розбіжностей, включаючи між міськими та сільськими регіонами.[39]

3. Міжнародний контекст: Дослідження показують, що у малих відкритих економіках ситуація ускладнюється через високу волатильність, яка обумовлена міграцією та роботою трудових мігрантів. Важливо розробляти інноваційні моделі, які враховують внесок та вплив трудових мігрантів, а також аналізувати можливі економічні сценарії для визначення впливу міграції на довгострокову стійкість пенсійної системи.[40]

Україна зараз перебуває на перехресті щодо майбутнього своєї пенсійної системи, зіткнувшись з динамічними соціально-економічними та політичними

викликами. В процесі аналізу своєї пенсійної системи, країна розглядає різні політичні стратегії, спрямовані на забезпечення адекватних пенсійних виплат у відповідності до міжнародних стандартів, зокрема, зосереджуючись на розширенні охоплення для працівників у неформальному секторі, а також на підвищенні тривалості стабільності пенсійної системи. Україна також активно обговорює введення обов'язкової фінансової пенсійної системи. Усі ці кроки відіграють важливу роль у формуванні майбутньої пенсійної системи країни, враховуючи очікувані демографічні зміни.

Отже у попередньому розділі ми виявили, що одним із головних факторів, що впливають на пенсійні фонди, є демографічні зміни, зокрема зменшення народжуваності та міграційна криза. можна констатувати, що Україна стикається з серйозними демографічними викликами, які поглиблюються через війну та міграційні процеси. Прогнози Ради ЄС щодо можливого скорочення населення є досить песимистичними. Демографічні зрушення впливають на статево-вікову структуру, що загрожує звуженню демографічного базису відтворення населення.

Демографічні зміни в Україні, посилені воєнними та міграційними процесами, створюють дисбаланс у робочій силі та впливають на структуру населення. Велика міграція, переважно жінок та дітей, та втрата працездатної сили через від'їзд громадян за кордон ставлять під загрозу економічний розвиток та ефективність соціальних програм. Зменшення народжуваності та зміни на ринку праці також впливають на стабільність пенсійних фондів, викликаючи потребу в комплексних заходах для забезпечення стійкості пенсійної системи в контексті нових соціально-економічних викликів.

Таблиця 3.1. Комплексний погляд на фактори та виклики, що впливають на формування пенсійної системи в Україні та можливі заходи для їх подолання, засновані на міжнародному досвіді.

№	Заходи	Опис
1	Стимулювання народжуваності	Впровадження програм та підтримки для молодих сімей, спрямованих на збільшення кількості народжень та стабілізацію демографічної ситуації.
2	Розвиток капіталізованого пенсійного фонду	Орієнтація на створення потужного капіталізованого пенсійного фонду для забезпечення сталості та стабільності системи в умовах зростання кількості пенсіонерів.
3	Фінансова освіта та грамотність	Розробка та впровадження програм з фінансової освіти для населення, спрямованих на підвищення фінансової грамотності та уникнення бідності у старості.
4	Гнучкість на ринку праці	Заходи для стимулювання гнучкості робочого часу та умов для пристосування до змін в структурі зайнятості та збереження активності пенсіонерів на ринку праці.
5	Систематичний аналіз та адаптація законодавства	Регулярний аналіз та адаптація законодавства щодо пенсій для врахування демографічних, економічних та соціокультурних змін.
6	Програми підвищення кваліфікації та перепідготовки	Розвиток програм навчання та перепідготовки для працівників з метою адаптації до змін у структурі зайнятості та забезпечення конкурентоспроможності.
7	Індексація пенсій та автоматична корекція	Забезпечення індексації пенсій відповідно до інфляційних темпів та впровадження механізмів автоматичної корекції розмірів пенсій у разі змін в економіці.
8	Прозорість та участь громадськості	Зміцнення прозорості та участі громадськості у формуванні та реформуванні пенсійної системи для забезпечення легітимності та підтримки.
9	Розробка інноваційних моделей міграції	Вивчення та впровадження інноваційних моделей, які враховують внесок та вплив трудових мігрантів на економіку та пенсійну систему.
10	Медичні та соціальні програми для пенсіонерів	Розробка та реалізація ефективних медичних та соціальних програм для пенсіонерів для забезпечення якісної охорони здоров'я та підтримки в їхньому повсякденному житті.

Джерело: розроблено автором на основі [43].

Аналізуючи дані, наведені в таблиці фактори та виклики для формування пенсійної системи в Україні, можна визначити такі висновки:

- Демографічні та економічні виклики: Перед Україною постає завдання вирішення демографічних та економічних проблем, пов'язаних із зменшенням народжуваності та збільшенням тривалості життя. Низька народжуваність та зростання кількості

пенсіонерів породжують нестабільність у пенсійних фондах, вимагаючи системних змін у підходах до формування пенсій.

- **Необхідність фінансової стійкості:** Зазначається, що економічні труднощі можуть впливати на доходи пенсійних фондів. Це підкреслює необхідність створення ефективних стратегій фінансового планування, щоб забезпечити стійке функціонування пенсійної системи в умовах економічної нестабільності.
- **Вплив міграції та ринку праці:** Зміни на ринку праці, такі як зростання неповних робочих годин та тимчасова зайнятість, а також масштабна міграція, роблять акцент на необхідності гнучкого підходу до регулювання пенсійної системи для уникнення негативних ефектів на економіку та соціальну сферу.
- **Необхідність адаптивного законодавства:** Політичні зміни та реформи, що стосуються вікових меж та розмірів пенсій, вимагають гнучкості та швидкого адаптивного реагування для забезпечення ефективного функціонування системи у нових умовах.
- **Важливість громадської підтримки та участі:** Зміни у суспільних цінностях та ставленні до пенсій та пенсіонерів вимагають відкритості, прозорості та активної участі громадськості. Забезпечення легітимності реформ та їх успішне впровадження передбачає активну підтримку громадян.

Отже, необхідно впроваджувати комплексні пенсійні реформи, спрямовані на вирішення демографічних викликів, економічної нестабільності та впливу міграції. Перед цією задачею стоїть необхідність адаптивного законодавства, яке враховуватиме зміни на ринку праці та суспільні трансформації. Ключовим фактором успішної реформи буде підтримка громадськості та створення ефективних фінансових стратегій для забезпечення стійкого функціонування пенсійної системи в умовах викликів та змін.

Реформування пенсійної системи в Україні потребує комплексного підходу, який враховує виклики, створені демографічними змінами та

міграційними процесами. Міжнародний досвід інших країн може слугувати цінним джерелом для розроблення ефективних стратегій.

Австралійський досвід показує, що капіталізовані пенсійні фонди можуть бути ключовим елементом стійкої системи в умовах зростання кількості літніх людей. Програми стимулювання народжуваності та фінансової грамотності важливі для забезпечення адекватних пенсійних виплат та уникнення бідності у старості.

У Європейському Союзі акцент на активному старінні та нових економічних можливостях для літніх людей вказує на необхідність адаптації пенсійних систем до змін у віковій структурі населення. Гнучкість на ринку праці і програми підвищення кваліфікації можуть сприяти утриманню пенсіонерів на ринку праці.

Аналіз міграційного впливу вказує на необхідність розробки інноваційних моделей, які враховують внесок та вплив трудових мігрантів. Прозорість та участь громадськості є важливими чинниками для забезпечення легітимності та підтримки реформ.

Загальний висновок полягає в тому, що ефективне реформування пенсійної системи в Україні потребує інтеграції кращих практик із світового досвіду, врахування конкретних умов та особливостей країни. Адаптація стратегій, що вже успішно використовуються в інших країнах, може сприяти створенню стійкої та ефективної пенсійної системи, яка відповідає викликам сучасності.

Реформування пенсійної системи в Україні потребує комплексного підходу, який враховує виклики, створені демографічними змінами та міграційними процесами. Міжнародний досвід інших країн може слугувати цінним джерелом для розроблення ефективних стратегій.

Австралійський досвід показує, що капіталізовані пенсійні фонди можуть бути ключовим елементом стійкої системи в умовах зростання кількості літніх людей. Програми стимулювання народжуваності та фінансової грамотності важливі для забезпечення адекватних пенсійних виплат та уникнення бідності у старості.

У Європейському Союзі акцент на активному старінні та нових економічних можливостях для літніх людей вказує на необхідність адаптації пенсійних систем до змін у віковій структурі населення. Гнучкість на ринку праці і програми підвищення кваліфікації можуть сприяти утриманню пенсіонерів на ринку праці.

Аналіз міграційного впливу вказує на необхідність розробки інноваційних моделей, які враховують внесок та вплив трудових мігрантів. Прозорість та участь громадськості є важливими чинниками для забезпечення легітимності та підтримки реформ.

Загальний висновок полягає в тому, що ефективне реформування пенсійної системи в Україні потребує інтеграції кращих практик із світового досвіду, врахування конкретних умов та особливостей країни. Адаптація стратегій, що вже успішно використовуються в інших країнах, може сприяти створенню стійкої та ефективної пенсійної системи, яка відповідає викликам сучасності.

У сучасних умовах Україна стикається зі складнощами демографічної природи, такими як зниження народжуваності та збільшення тривалості життя, міграційною кризою. Ці тенденції породжують серйозні виклики для пенсійної системи країни. В умовах демографічної кризи, яка спостерігається в Україні, пенсійна система перебуває під значним тиском. Зменшення чисельності працюючого населення призводить до зростання навантаження на пенсійні фонди, що може призвести до їхнього дефіциту.

Можливість вирішення проблеми лежить у площині зміни міграційної політики в післявоєнний період (запрошенням мігрантів що замістять населення що виїхало з України).

Такий підхід може включати запрошення кваліфікованих працівників з інших країн для компенсації втрат на ринку праці, що виникли через масовий відтік населення. Це може включати:

1. Програми для приваблення іноземних спеціалістів: Розвиток програм, які спрямовані на залучення висококваліфікованих фахівців, які можуть заповнити вакансії в ключових галузях економіки.

2. Упрощення процедур видачі робочих віз: Зменшення бюрократичних перешкод для іноземців, які хочуть працювати в Україні, може сприяти прискоренню процесу.

3. Розвиток міграційних програм: Створення програм, що сприяють адаптації іноземних працівників та їхніх сімей в Україні, може підвищити їхню готовність переїхати та залишитися в країні.

4. Співпраця з університетами: Розвиток партнерств з університетами за кордоном для залучення випускників з технічних та наукових спеціальностей.

5. Фінансові стимули: Надання фінансових стимулів для компаній, які наймають іноземних працівників, або для самих працівників (наприклад, податкові пільги чи інші фінансові пільги).

6. Програми навчання та підвищення кваліфікації: Запуск навчальних програм для місцевого населення та іноземних працівників, щоб підвищити їхні кваліфікації та зробити їх конкурентоспроможними на ринку праці.

Ці заходи можуть допомогти вирішити дефіцит робочої сили та зменшити негативні економічні наслідки масової міграції.

Запрошення іноземних працівників може позитивно вплинути на ефективність функціонування пенсійної системи України з кількох поглядів:

1. Збільшення пенсійних внесків: Збільшення кількості працівників, які сплачують пенсійні внески, може збільшити фінансування пенсійної системи. Іноземні працівники, які працюють в Україні, також сплачують пенсійні внески, що збільшує загальний обсяг коштів у системі.

2. Збільшення економічного зростання: Залучення кваліфікованих іноземних спеціалістів може підвищити ефективність роботи підприємств та стимулювати економічне зростання. Зростання економіки може призвести до збільшення фінансових ресурсів, які можуть бути спрямовані на пенсійну систему.

3. Збільшення додаткових пенсійних фондів: Іноземні працівники можуть бути підтримкою для розвитку додаткових пенсійних програм, що дозволяють громадянам зберігати інвестиції у пенсійних фондах. Це може розширити джерела фінансування для пенсійної системи.

4. Покращення демографічної ситуації: Якщо іноземні працівники та їхні сім'ї вирішують залишитися в Україні на постійній основі, це може мати позитивний вплив на демографічну ситуацію країни, забезпечуючи більше народжень та стабільну кількість населення.

5. Розвиток соціально-економічної інфраструктури: Збільшення кількості працівників може призвести до розвитку соціальних та економічних галузей, таких як освіта, охорона здоров'я та інфраструктура. Це може покращити якість життя громадян, зокрема пенсіонерів.

Ці приклади демонструють, що запрошення іноземних працівників може зміцнити фінансові засади пенсійної системи та забезпечити сталіше та стабільніше пенсійне забезпечення для майбутніх поколінь українців.

Розглядаючи виклики, що стоять перед Україною в контексті зміни характеру міграції, можна визначити кілька стратегічних напрямків дій для влади та суспільства:

1. Розвиток внутрішніх ринків праці та стимулювання зайнятості. Забезпечення гідної роботи для тих, хто залишився, може зменшити мотивацію для виїзду за кордон.

2. Реформа системи освіти та наукового сектору. Інвестування у вищу та професійну освіту може збільшити конкурентоспроможність українських фахівців на міжнародному ринку праці.

3. Політика демографічної підтримки. Відновлення та підтримка сімей з дітьми, програми підтримки народження дітей можуть сприяти збільшенню кількості народжень.

4. Залучення мігрантів до розвитку країни. Сприяння інтеграції українців, які повернулися, може включати в себе програми підтримки бізнесу, освіти та медичної допомоги.

5. Розвиток сільських територій. Створення сприятливих умов для життя та роботи в сільських районах може зменшити тиск на великі міста та зробити село більш привабливим для проживання.

6. Підтримка та реінтеграція внутрішньо переміщених осіб. Забезпечення житла, доступу до освіти та медичних послуг для людей, які втратили свої домівки через війну, може допомогти їм знову встановити стабільний спосіб життя в Україні.

7. Сприяння психологічній та соціальній адаптації. Розвиток психологічних та соціальних підтримуючих служб для тих, хто повернувся, допоможе їм відновити зв'язки та інтегруватися в українське суспільство.

8. Залучення до управління. Активна участь тих, хто повернувся, у громадському та політичному житті країни може забезпечити більш різноманітне представництво та сприяти розвитку України на всіх рівнях.

Ці стратегії, на нашу думку, можуть допомогти Україні впоратися з демографічними викликами, пов'язаними із економічною та міграційною кризами, зміною характеру міграції та сформуванню в Україні пенсійну систему, що працюватиме ефективно.

3.2 Забезпечення справедливої системи розподілу пенсійних коштів в умовах соціально-економічної нестабільності

Забезпечення справедливої системи розподілу пенсійних коштів в умовах соціально-економічної нестабільності вимагає комплексного підходу.

Збалансована пенсійна система має забезпечити стабільний та достатній дохід для осіб у пенсійному віці. Величина пенсії повинна бути достатньою, щоб зберегти рівень життя пенсіонерів на рівні, який максимально наближений до їхнього доходу перед виходом на пенсію. У більшості розвинених країн світу

пенсійний дохід зазвичай становить близько 50% від середньої заробітної плати по країні.

Перш за все, важливо провести комплексний аналіз економічної ситуації країни, щоб визначити фактори, що впливають на пенсійну систему. Далі, необхідно переглянути структуру пенсійних виплат, встановити справедливі ставки пенсійних внесків та переглянути пенсійний вік, забезпечуючи баланс між фінансовою стійкістю системи та потребами пенсіонерів.

Крім того, важливо впровадити механізми розширення соціального захисту, надаючи пільги для вразливих груп населення та забезпечуючи доступ до якісних медичних послуг та освітніх програм для пенсіонерів. Для забезпечення стабільності системи, слід удосконалити управління пенсійними фондами, ефективно інвестуючи пенсійні активи та розвиваючи страхові продукти, які забезпечують сталі виплати. Важливо забезпечити соціальну підтримку уразливих груп населення, таких як люди з інвалідністю чи низьким доходом, через спеціальні програми та допомогу з боку держави.

Пенсійна система має на меті забезпечити громадянам фінансовий захист у пізньому віці та у випадку втрати працездатності. Це досягається через різні принципи та форми покриття ризиків. Основні принципи та форми покриття ризиків в пенсійній системі включають наступне:

1. Принцип Солідарності: Цей принцип базується на тому, що поточні платежі від працездатних осіб йдуть на покриття пенсій поточних пенсіонерів. Солідарна пенсійна система передбачає перерозподіл коштів від здорових та працездатних громадян на підтримку тих, хто втратив здоров'я чи досягнув пенсійного віку.
2. Принцип Акумуляції: Цей принцип передбачає, що особисті внески заробляються та акумулюються на індивідуальних рахунках працюючих осіб. Ці кошти інвестуються для генерації доходів, які потім використовуються для виплати пенсій.
3. Принцип Гнучкості та Адаптивності: Пенсійні системи повинні бути гнучкими та можливими до адаптації до змін у демографічних,

економічних та соціальних умовах. Це включає в себе можливість зміни віку виходу на пенсію, розміру пенсійних внесків та умов отримання пенсії.

4. **Форми Пенсійного Покриття:** Форми пенсійного покриття включають в себе страхування від інвалідності, страхування від втрати працездатності, страхування від ризику виживання (пенсії для спадкоємців після смерті основного забезпечувача), та страхування від довголіття (пенсії для осіб, які досягли певного віку).

Ці принципи та форми покриття ризиків різняться в різних країнах в залежності від економічних, соціальних та культурних умов. Країни можуть комбінувати ці принципи для створення комплексної пенсійної системи, яка найкращим чином відповідає їхнім потребам та можливостям.

В рамках нашого дослідження було проведено опитування серед пенсіонерів та, зокрема, внутрішньо переміщених осіб з метою вивчення їхніх потреб, очікувань та проблем у зв'язку з військовою агресією, веденням бойових дій та міграційною кризою. Це опитування було спрямоване на отримання об'єктивної інформації про пенсійні перспективи та соціальний статус респондентів. У розрізі цієї інформації, ми аналізували різноманітні аспекти, такі як зміни у фінансовому стані, доступ до медичних послуг, соціальної підтримки та можливості зайнятості.

Опитування відбулося з 11.09.23р. по 13.09.23р. та включало 175 учасників пенсійного віку.

Учасники опитування були вибрані за допомогою випадкового вибору з різних районів Київської та Житомирської областей. Опитування проводилося анонімно за допомогою онлайн-анкети та особистих інтерв'ю.

Опитування здійснювалося за допомогою структурованих анкет, які охоплювали питання щодо джерел доходів, рівня медичної допомоги, освіти, робочої зайнятості, та загальної якості життя. Зібрані дані були піддані статистичному аналізу для виявлення основних тенденцій та паттернів, які можуть вказати на основні проблеми та потреби цих груп населення. Опитування

також включало відкриті питання, що дозволили респондентам висловити свої власні переконання та відчуття стосовно їхньої пенсійної ситуації та майбутнього. (АНКЕТА, ДОДАТОК 1)

Опитування було проведено з дотриманням етичних стандартів та конфіденційності, з метою забезпечення надійності та об'єктивності отриманих даних. Після збору і аналізу даних, ми здійснили висновки щодо основних викликів та проблем, з якими зіштовхуються пенсіонери та внутрішньо переміщені особи в умовах військової агресії, ведення бойових дій та міграційної кризи.

Аналіз Опитування щодо Пенсійної Системи в Умовах Соціально-економічної Нестабільності:

1. Оцінка Розміру Пенсій:

Питання: «Як ви оцінюєте розмір пенсії, яку ви отримуєте? Чи вистачає вам цієї суми для гідного життя?»

- Висновок: 65% опитаних відповіли, що розмір їхньої пенсії не задовольняє базових потреб, що вказує на необхідність перегляду розмірів пенсійних виплат.

2. Оптимальна Вікова Межа для Виходу на Пенсію:

Питання: «Яка, на вашу думку, повинна бути оптимальна вікова межа для виходу на пенсію?»

- Висновок: 75% респондентів вважають, що оптимальна вікова межа для виходу на пенсію повинна бути переглянута, що вказує на потребу в зміні вікових стандартів.

3. Зміни в Пенсійній Системі:

Питання: «Які зміни ви хотіли би бачити в поточній пенсійній системі України?»

- Висновок: 82% опитаних висловлюють бажання внести зміни у пенсійну систему, зокрема збільшення пенсійних виплат та поліпшення медичної допомоги.

4. Достатність Медичної Підтримки:

Питання: «Чи відчуваєте ви достатню підтримку у медичній сфері, пов'язаній з вашим віком?»

- Висновок: 57% опитаних відчувають нестачу медичної підтримки, що вказує на необхідність поліпшення системи охорони здоров'я для пенсіонерів.

5. Можливості Продовження Праці:

Питання: «Чи маєте ви бажання та можливості продовжувати працювати після досягнення пенсійного віку?»

- Висновок: 68% відповідачів виражають бажання та можливості продовжувати працювати після досягнення пенсійного віку, що вказує на потребу у створенні умов для активного старіння та збереження зайнятості.

Загальні Висновки та Рекомендації:

Отримані дані підтверджують необхідність реформ пенсійної системи в Україні. Рекомендується:

1. Збільшити розміри пенсійних виплат для забезпечення гідного рівня життя.
2. Переглянути вікові межі для виходу на пенсію, враховуючи тривалість життя та здатність працювати у пізньому віці.
3. Удосконалити систему медичної допомоги для забезпечення повноцінного здоров'я пенсіонерів.
4. Створити можливості для продовження праці та активного старіння, зокрема шляхом розвитку програм працевлаштування для пенсіонерів.

Ці рекомендації спрямовані на вдосконалення соціальної справедливості в системі розподілу пенсійних коштів та відповідь на конкретні потреби пенсіонерів у контексті соціально-економічної нестабільності.

Аналіз результатів опитування, поданих в таблиці, свідчить про те, що більшість респондентів в цілому не задоволені існуючою ситуацією щодо пенсійного забезпечення в Україні та виразили свої побоювання та незадоволення різними аспектами системи. Зокрема, більшість опитаних

відчувають нестачу у розмірі пенсійних виплат для задоволення своїх базових потреб. Це свідчить про серйозні економічні труднощі, з якими стикаються пенсіонери, і вказує на потребу у збільшенні розміру пенсій.

Крім того, опитані висловили свою думку щодо оптимальної вікової межі для виходу на пенсію. Багато з них вказали на необхідність збільшення цієї межі, що може бути пов'язане зі зміною у вимогах до фізичної активності та здоров'я осіб пенсійного віку.

Також були висловлені побоювання щодо якості медичної допомоги для пенсіонерів. Опитані відчувають недостатню підтримку в цій сфері, що може впливати на їхнє загальне благополуччя та якість життя.

З результатів опитування можна зробити висновок, що існуюча система пенсійного забезпечення в Україні потребує серйозних реформ та поліпшень. Результати опитування свідчать про загальні тенденції та потреби населення в галузі пенсійної системи. На їхній основі можна розробити ефективні реформи для поліпшення пенсійного забезпечення та задоволення потреб наших громадян у похилому віці.

Таким чином, на нашу думку, необхідно враховувати побажання та потреби населення, забезпечуючи більше справедливий та ефективний розподіл пенсійних виплат для забезпечення гідного життя пенсіонерів.

Розвиток соціального партнерства між урядом, роботодавцями та профспілками та розширення діалогу з громадськістю є ключовими для реформування пенсійної системи в Україні, щоб враховувати потреби різних груп населення. Важливо взяти до уваги досвід розвинених країн, де рівень пенсійних виплат забезпечує гідний рівень життя пенсіонерів. Оптимальний пенсійний вік, фінансування через податки та обов'язкові внески, індексація пенсій, участь приватних фондів, інвестиції пенсійних фондів та соціальні гарантії мають бути враховані для формування справедливої та стійкої системи. Важливим є також забезпечення взаємозв'язку між ключовими механізмами системи.

Враховуючи ці механізми та налаштовуючи їх під конкретні економічні та соціокультурні особливості країни, можна забезпечити ефективну та стабільну систему пенсійного забезпечення, яка забезпечить достатній рівень життя для пенсіонерів. Також залучення роботодавців до фінансування пенсійної системи може бути здійснене через збільшення їхніх внесків у пенсійний фонд та інші форми соціальних внесків.

Крок 1: Аналіз соціально-економічної ситуації

1. Аналіз: Детальний аналіз економічної та соціальної ситуації країни, враховуючи інфляцію, безробіття, зарплати та інші фактори, що впливають на фінансову стійкість пенсійної системи. Аналіз соціально-економічної ситуації дозволить визначити основні проблеми пенсійної системи та розробити ефективні заходи щодо їх вирішення.

Крок 2: Реформування Пенсійної Системи

Основними напрямками реформування пенсійної системи в Україні є:

1. Перехід до накопичувальної системи. Накопичувальна система передбачає, що громадяни самостійно накопичують свій пенсійний капітал, а не отримують його від держави. Це дозволяє громадянам отримувати більш високі пенсії, але також вимагає від них більшої особистої відповідальності. Перехід до накопичувальної системи дозволить знизити навантаження на пенсійні фонди, оскільки розмір пенсії буде визначатися не лише розміром внесків, але й успішністю інвестицій.

2. Розширення приватного пенсійного забезпечення Приватне пенсійне забезпечення є доповненням до державної пенсійної системи. Воно дозволяє громадянам додатково накопичувати пенсійний капітал за допомогою приватних пенсійних фондів. Розширення приватного пенсійного забезпечення дозволить громадянам отримувати більш високі пенсії в майбутньому.

3. Перегляд пенсійного віку: Аналіз і можливий перегляд пенсійного віку враховуючи зміни у середній тривалості життя та демографічні тенденції.

4. Збалансовані внески: Встановлення справедливих ставок внесків для працюючих громадян та роботодавців, які враховують їхні можливості та доходи.

5. Справедливі пенсії: Встановлення максимальних та мінімальних розмірів пенсій, що забезпечують справедливий стандарт життя для всіх пенсіонерів. Встановлення справедливих ставок внесків для працюючих громадян та роботодавців, які враховують їхні можливості та доходи, є важливим фактором забезпечення фінансової стійкості пенсійної системи.

Крок 3: Розширення соціального захисту

1. Соціальні пільги: Пенсійна система не повинна бути єдиним джерелом доходу для пенсіонерів. Розширення соціальних пільг для вразливих груп населення, зокрема інвалідів, одиноких матерів, ветеранів тощо, є важливим фактором забезпечення соціальної безпеки пенсіонерів. Розширення соціальних пільг для вразливих груп населення, зокрема інвалідів, одиноких матерів, ветеранів тощо.

2. Соціальна підтримка: Забезпечення пенсіонерів доступом до якісної медичної допомоги, освіти та інших соціальних послуг.

Крок 4: Управління фінансами та інвестиції

1. Ефективне управління: Забезпечення ефективного управління пенсійними фондами, включаючи управління ризиками та витратами.

2. Інвестиції: Розумне інвестування пенсійних фондів у стабільні та прибуткові інструменти для максимізації доходів та забезпечення фінансової стійкості системи.

Крок 5: Ефективна комунікація та залучення громадськості

1. Інформаційна кампанія: Проведення інформаційних кампаній щодо змін у пенсійній системі, їх важливості та переваг для суспільства.

2. Залучення громадськості: Проведення консультацій та слухань з громадськістю щодо реформ пенсійної системи, враховуючи їхні погляди та відгуки.

Крок 6: Моніторинг та аналіз результатів

1. Систематичний моніторинг: Постійний моніторинг ефективності реформ, аналіз отриманих результатів та внесення необхідних змін для поліпшення системи є важливим фактором забезпечення сталості пенсійної системи.

Публічна звітність: Забезпечення публічної звітності щодо використання пенсійних коштів та досягнутих цілей перед громадськістю. Публічна звітність щодо використання пенсійних коштів та досягнутих цілей перед громадськістю є важливим фактором забезпечення прозорості та підзвітності пенсійної системи.

Таблиця 3.3 Реформування пенсійної системи

Крок	Напрями реформування пенсійної системи	Опис напрямку
1	Перехід до накопичувальної системи: громадяни самостійно накопичують пенсійний капітал, зменшуючи навантаження на державні фонди.	Передбачає зміну системи з державної, де пенсії фінансуються з бюджету, до накопичувальної, де кожен громадянин накопичує свій пенсійний капітал.
	Розширення приватного пенсійного забезпечення: громадяни можуть додатково накопичувати пенсійний капітал через приватні пенсійні фонди.	Передбачає можливість внесення власних внесків у приватні пенсійні фонди, що дозволяє збільшити пенсійний капітал для отримання більш високої пенсії у майбутньому.
2	Перегляд пенсійного віку: аналіз та можливий перегляд пенсійного віку, враховуючи зміни у середній тривалості життя та демографічні тенденції.	Проведення ретельного аналізу тривалості життя та демографічних показників для встановлення оптимального пенсійного віку, який враховує здоров'я та відсутність неробочих можливостей громадян.
3	Збалансовані внески: встановлення справедливих ставок внесків для працюючих громадян та роботодавців, враховуючи їхні можливості та доходи.	Установлення ставок внесків, які враховують фінансові можливості громадян та роботодавців, що допомагає забезпечити сталість та ефективність фінансування пенсійної системи.
4	Справедливі пенсії: встановлення максимальних та мінімальних розмірів пенсій для забезпечення справедливого життєвого рівня всіх пенсіонерів.	Визначення мінімальних та максимальних розмірів пенсій, які гарантують належний стандарт життя для всіх пенсіонерів, залежно від їхніх потреб та внесків у пенсійний фонд.

Продовження таблиці 3.3

5	Ефективне управління: забезпечення ефективного управління пенсійними фондами, включаючи управління ризиками та витратами.	Удосконалення систем управління пенсійними фондами, включаючи стратегії управління ризиками та оптимізації витрат, для забезпечення найбільшої ефективності в управлінні пенсійними активами.
6	Інформаційна кампанія: проведення інформаційних кампаній про зміни у пенсійній системі та їх важливість для суспільства.	Розроблення та реалізація інформаційних кампаній для свідомого освітлення громадянами змін у пенсійній системі, вказівка на їхню важливість для стабільності та сталості пенсійних виплат.
	Залучення громадськості: консультації та слухання з громадськістю з метою врахування їхніх поглядів та відгуків у процесі реформ.	Проведення відкритих слухань, консультацій та діалогів із громадськістю для забезпечення відкритості т

Джерело: розроблено автором

Перелічені заходи спрямовані на створення стабільної та справедливої пенсійної системи в умовах соціально-економічної нестабільності. Реалізація цих заходів вимагає співпраці між урядом, громадськістю та експертами з питань економіки та соціального розвитку.

Вибір типу пенсійної системи є складним завданням, яке залежить від багатьох факторів, таких як:

- Економічна ситуація країни. Солідарна пенсійна система є більш ефективною в умовах економічного зростання, коли рівень зайнятості та заробітних плат є високими.
- Вікова структура населення. Солідарна пенсійна система є більш ефективною в умовах молоді вікової структури населення, коли кількість працездатних громадян перевищує кількість пенсіонерів.
- Соціальна політика країни. Солідарна пенсійна система є більш справедливою, оскільки вона забезпечує пенсійне забезпечення для всіх громадян, незалежно від їхнього трудового стажу та страхових внесків.

Загалом, пенсійна система повинна бути такою, щоб вона забезпечувала гідний рівень життя пенсіонерів та відповідала потребам суспільства.

Вибір типу пенсійної системи для різних верств населення є складним завданням. При цьому необхідно враховувати такі фактори, як:

- Дохід. Громадяни з низьким рівнем доходу можуть не мати можливості накопичувати кошти для пенсійного забезпечення.
- Рівень освіти. Громадяни з високим рівнем освіти мають більші шанси на успішне накопичення коштів для пенсійного забезпечення.
- Рівень зайнятості. Громадяни, які працюють в неформальному секторі економіки, можуть не мати можливості отримувати пенсію за рахунок солідарного пенсійного забезпечення.

Проблема забезпечення справедливої системи розподілу пенсійних коштів в умовах соціально-економічної нестабільності полягає в тому, що в умовах економічних коливань і нестабільності деякі верстви населення можуть опинитися в складних фінансових ситуаціях, які можуть загрожувати їхньому гідному рівню життя під час пенсійних років.

1. Економічна нестабільність: Висока інфляція, спад виробництва та економічні кризи можуть призвести до зменшення реальної вартості пенсій та накопичень, що впливає на стандарт життя пенсіонерів.

2. Різниця в доходах: Нерівномірний розподіл доходів у суспільстві може впливати на те, які верстви населення мають доступ до адекватного пенсійного забезпечення.

3. Низька зайнятість: Умови економічної нестабільності можуть вести до втрати робочих місць та низької зайнятості, що ускладнює внесення відрахувань до пенсійних фондів.

4. Демографічні зміни: Зміни в структурі населення, зокрема старіння населення та зменшення кількості працездатних осіб, можуть вплинути на фінансування пенсійної системи.

5. Бюджетні обмеження: Умови економічної нестабільності можуть призвести до скорочення бюджетних видатків, у тому числі на

пенсійні виплати, що може обмежити можливості забезпечення пенсійного благополуччя.

6. Неясність щодо майбутнього: Нестабільність у політиці та економіці може створювати неспокій щодо майбутніх пенсійних виплат та системи загалом, що впливає на відносини громадян до пенсійної системи.

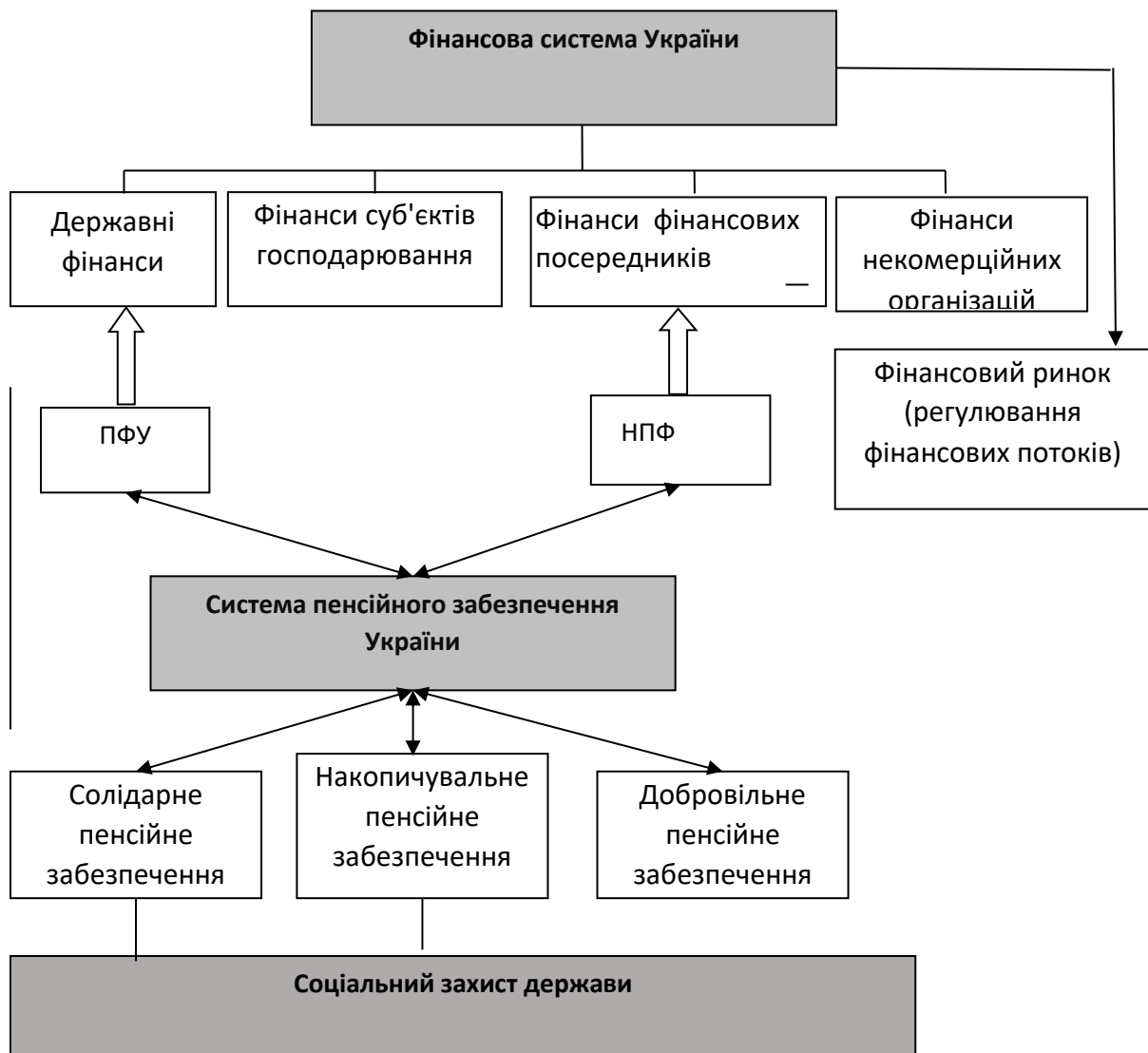
Рішення цих проблем передбачає розробку гнучких та адаптивних пенсійних систем, які можуть адекватно реагувати на зміни в економіці та соціальних умовах. Також необхідно активно впроваджувати соціальні програми підтримки для тих, хто опиняється у складних фінансових ситуаціях, забезпечуючи їм мінімальний рівень достатку та надійну соціальну підтримку.

Шляхи забезпечення справедливої системи розподілу пенсійних коштів

Для забезпечення справедливої системи розподілу пенсійних коштів необхідно вжити таких заходів:

- Збільшення частки внесків працездатних громадян у солідарній пенсійній системі. Це дозволить підвищити рівень пенсійних виплат.
- Запровадження обов'язкового накопичувального пенсійного забезпечення. Це дозволить забезпечити пенсійне забезпечення для громадян з низьким рівнем доходу та громадян, які працюють в неформальному секторі економіки.
- Розвиток недержавного пенсійного забезпечення. Це дозволить громадянам самостійно накопичувати кошти для пенсійного забезпечення.(табл.3.3)

Рис. 3.2 Система пенсійного забезпечення в системі соціального захисту та фінансовій системі України

Джерело: розроблено автором на основі [44].

Пенсійні системи можна класифікувати за різними критеріями, такими як:

- Форма управління: державне, приватне або змішане.
- Фінансування: солідарна або накопичувальна.
- Участь: обов'язкова або добровільна.
- Мета: забезпечення мінімального прожиткового мінімуму або достатнього рівня життя.

Пенсійна система, заснована на соціальній справедливості, повинна гарантувати всім громадянам достатній рівень життя, незалежно від їх соціального чи економічного статусу. Вона має передбачати солідарний підхід, де вищі внески заможніших громадян допомагають підтримувати тих, хто потребує більшої допомоги. Важливо забезпечити підтримку для осіб з

обмеженими можливостями, низьким доходом або в складних обставинах, а також ретельно вивчити потреби різних верств населення для розробки справедливої та ефективно пенсійної системи. В умовах економічної нестабільності диференціація пенсійного забезпечення включає заходи для гарантування мінімального прожиткового мінімуму та доступу до соціальних послуг для всіх громадян, незалежно від їх економічного стану.

Напрямами вирішення проблема забезпечення справедливої системи розподілу пенсійних коштів в умовах соціально-економічної нестабільності, на нашу думку, можуть бути наступні кроки, подані в таблиці 3.4

Таблиця 3.4 : Напрями вирішення проблеми забезпечення справедливої системи розподілу пенсійних коштів в умовах соціально-економічної нестабільності

№	Напрямок	Опис
1	Диференційовані внески	Встановлення різних ставок внесків залежно від доходів громадян для забезпечення прозорості та справедливості системи.
2	Соціальні стипендії	Введення додаткових пенсійних виплат для осіб з низьким доходом з метою забезпечення їм достатнього рівня життя.
3	Соціальні пакети	Надання додаткових соціальних послуг пенсіонерам, включаючи безкоштовну медичну допомогу та знижки на комунальні послуги.
4	Фінансовий аудит	Проведення аудиту фінансів пенсійної системи для виявлення можливостей оптимізації та уникнення корупції.
5	Страхові фонди	Розгляд можливості введення страхових фондів для захисту пенсійних накопичень в умовах економічних криз та нестабільності.
6	Ринок приватних пенсійних фондів	Створення конкурентних умов для приватних пенсійних фондів для гарантування громадянам вибору та оптимальних умов.
7	Податкові пільги	Введення податкових пільг для осіб, які збільшують свої пенсійні заощадження, стимулюючи їхню активну участь у системі.
8	Освіта	Розширення освітніх програм з фінансової грамотності для молоді та пенсіонерів для забезпечення їхньої кращої розуміння системи та свідомих фінансових виборів.

Продовження таблиці 3.4

9	Управління ризиками	Створення механізмів управління ризиками на ринку пенсійних накопичень для зменшення впливу економічних коливань.
10	Державна підтримка	Забезпечення державної підтримки для осіб, які втратили свої пенсійні накопичення через економічні кризи або нещасні випадки.
11	Консультаційні служби	Створення безкоштовних консультаційних служб для пенсіонерів з питань оптимізації їхніх пенсійних накопичень.
12	Державний моніторинг	Постійний моніторинг ефективності пенсійної системи та внесення змін у випадку виявлення недоліків.
13	Гнучкі пенсійні вікові межі	Встановлення гнучких пенсійних вікових меж, що дозволяють людям продовжувати працювати, якщо вони цього бажають.
14	Інвестиційні програми	Розроблення спеціальних інвестиційних програм для пенсійних фондів для забезпечення сталого приросту їхніх активів.
15	Система медичного страхування	Введення системи медичного страхування для пенсіонерів з метою зменшення їхніх витрат на медичні послуги.
16	Економічна диверсифікація	Створення умов для економічної диверсифікації пенсійних фондів з метою зменшення ризиків у умовах нестабільності.
17	Стимулювання приватних пенсійних заощаджень	Введення стимулів для громадян щодо збільшення їхніх пр

Джерело: розроблено автором

Так, диференційовані внески є важливим кроком для забезпечення справедливого розподілу пенсійних виплат серед громадян. Ця політика дозволяє встановлювати ставки внесків залежно від доходів, забезпечуючи тим самим прозорість і справедливість у системі пенсійного забезпечення. Особи з низькими доходами можуть отримувати додаткові пенсійні виплати через соціальні стипендії. Ця ініціатива спрямована на гарантування достатнього рівня життя для людей, які мають обмежені фінансові можливості.

Надання соціальних пакетів для пенсіонерів є ще однією важливою стратегією. Це включає в себе безкоштовну медичну допомогу та знижки на комунальні послуги, що допомагає пенсіонерам зменшити витрати на життя. Проведення фінансового аудиту пенсійної системи сприяє виявленню

можливостей для оптимізації та уникнення корупції. Введення страхових фондів може допомогти захистити пенсійні накопичення в умовах економічної нестабільності.

Створення конкурентних умов на ринку приватних пенсійних фондів сприяє гарантуванню громадянам вибору та оптимальних умов. Податкові пільги для осіб, які збільшують свої пенсійні заощадження, можуть стимулювати активну участь у системі та сприяти накопиченню фінансових резервів на пенсію. Розширення освітніх програм з фінансової грамотності допомагає пенсіонерам та молоді зрозуміти систему пенсійного забезпечення та приймати свідомі фінансові рішення.

Створення механізмів управління ризиками на ринку пенсійних накопичень може допомогти зменшити вплив економічних коливань на пенсійні фонди. Державна підтримка для осіб, які втратили свої пенсійні накопичення через економічні кризи або нещасні випадки, є важливим елементом соціальної справедливості в пенсійній системі. Консультаційні служби можуть надавати безкоштовні поради пенсіонерам з питань оптимізації їхніх пенсійних накопичень, забезпечуючи їхню фінансову стабільність у пізніше життя.

Диференційовані внески: Встановлення різних ставок внесків залежно від доходів громадян є ключовим кроком для забезпечення справедливості у пенсійній системі. Це дозволяє адаптувати внески до фінансових можливостей громадян, забезпечуючи їм рівні умови доступу до пенсійних вигід. Зазначена стратегія покликана забезпечити справедливість у пенсійних виплатах, спираючись на індивідуалізацію внесків громадян, де вони будуть сплачувати залежно від своїх доходів. Це дозволяє уникнути нерівності та забезпечити більшу справедливість у системі пенсійного забезпечення.

Соціальні стипендії: Ця ініціатива спрямована на скорочення рівня соціальної нерівності та забезпечення всім громадянам гідних умов життя у пізніше віку. Введення додаткових пенсійних виплат для осіб із низькими доходами створює соціальний захист для найвразливіших груп населення,

гарантуючи їм необхідний рівень життя та покращуючи загальний соціальний статус пенсіонерів.

Соціальні пакети: Надання безкоштовної медичної допомоги та знижок на комунальні послуги полегшує фінансове навантаження на пенсіонерів та забезпечує їхній комфортний прожитковий рівень. Це допомагає їм зекономити кошти та полегшує доступ до необхідних медичних та житлових послуг тощо.

Фінансовий аудит: Проведення аудиту фінансів пенсійної системи є важливим для виявлення можливостей оптимізації та уникнення корупційних схем. Це сприяє забезпеченню прозорості та довіри до пенсійної системи серед громадян.

Страхові фонди: Введення страхових фондів дозволяє захистити пенсійні накопичення від економічних коливань та фінансових ризиків. Ця система забезпечує стабільність та надійність пенсійних виплат у будь-яких економічних умовах.

Ринок приватних пенсійних фондів: Створення конкурентних умов між приватними пенсійними фондами забезпечує громадянам можливість вибору найбільш вигідних та надійних пенсійних програм. Це стимулює конкуренцію та сприяє покращенню якості послуг у сфері пенсійного забезпечення та надає споживачам більше варіантів для інвестування своїх коштів.

Податкові пільги: Введення податкових пільг для осіб, які вносять власні кошти до пенсійних заощаджень, стимулює громадян активно взяти участь у системі пенсійного накопичення. Це збільшує індивідуальні пенсійні фонди та сприяє створенню фінансової стабільності для майбутніх пенсіонерів.

Освіта: Розширення освітніх програм з фінансової грамотності для молоді та пенсіонерів є ключовим для забезпечення їхньої свідомої участі у пенсійній системі. Це допомагає громадянам краще розуміти фінансові аспекти пенсійного забезпечення та зробити інформовані рішення щодо їхньої пенсійної діяльності.

Управління ризиками: Створення механізмів управління ризиками на ринку пенсійних накопичень сприяє зменшенню впливу економічних коливань

та фінансових криз на пенсійні фонди. Це забезпечує стабільність та надійність пенсійних виплат незалежно від змін на фінансовому ринку.

Державна підтримка: Забезпечення державної підтримки для осіб, які втратили свої пенсійні накопичення через економічні кризи або нещасні випадки, є важливим елементом соціальної справедливості в пенсійній системі, створює соціальний захист та відновлює їхні фінансові можливості у старості, забезпечуючи їм достойний рівень життя.. Це дозволяє забезпечити фінансовий захист та допомогу тим, хто опинився в складних ситуаціях, зберігаючи їхню гідність та благополуччя.

Консультаційні служби: Створення безкоштовних консультаційних служб для пенсіонерів допомагає їм зрозуміти складнощі пенсійних програм та зробити інформовані вибори. Ці консультації надають індивідуальні поради щодо оптимальних стратегій пенсійного забезпечення, що допомагає громадянам забезпечити свою фінансову стабільність та зробити найвигідніші вибори для своєї пенсійної діяльності.

Державний моніторинг: Постійний моніторинг ефективності пенсійної системи та внесення змін у випадку виявлення недоліків грає ключову роль у її вдосконаленні. Це забезпечує адаптацію системи до змінних умов та потреб суспільства, забезпечуючи оптимальний рівень пенсійних виплат та гарантує, що система залишається справедливою та відповідає потребам населення. Це дозволяє вчасно вносити корективи для оптимізації функціонування системи пенсійного забезпечення. Постійний моніторинг ефективності пенсійної системи забезпечує адаптацію до змін у суспільстві.

Гнучкі пенсійні вікові межі: Встановлення гнучких пенсійних вікових меж дозволяє людям продовжувати працювати, якщо вони цього бажають. Ця ініціатива сприяє активному старінню та дозволяє пенсіонерам залишатися продуктивними членами суспільства та допомагає людям залишатися продуктивними впродовж більш тривалого періоду, що корисно для них та економіки в цілому. Встановлення гнучких пенсійних вікових меж дозволяє людям вибирати, коли саме вийти на пенсію, враховуючи їхні фізичні та фінансові можливості.

Інвестиційні програми: Розроблення спеціальних інвестиційних програм для пенсійних фондів допомагає забезпечити сталий приріст їхніх активів. Інвестиції у різноманітні фінансові інструменти допомагають збільшити фінансові резерви та забезпечити стабільні пенсійні виплати в майбутньому.

Система медичного страхування: Введення системи медичного страхування для пенсіонерів допомагає їм забезпечити собі якісну медичну допомогу без додаткових фінансових труднощів. Це полегшує доступ до лікування та забезпечує пенсіонерам надійний захист у разі виникнення медичних проблем.

Економічна диверсифікація: Створення умов для економічної диверсифікації пенсійних фондів зменшує ризики в умовах економічної нестабільності. Інвестування у різні галузі економіки дозволяє розподілити ризики та забезпечити стійкість пенсійних активів у різних економічних умовах.

Стимулювання приватних пенсійних заощаджень: Введення стимулів для громадян щодо збільшення своїх приватних пенсійних заощаджень може сприяти створенню фінансових запасів на пізніший вік. Підтримка та поощрення індивідуальних заощаджень створює можливість для громадян забезпечити собі комфортну пенсійну діяльність.

Розвиток ринку праці: Заходи для стимулювання створення нових робочих місць та підтримки зайнятості серед пенсіонерів допомагають їм залишатися активними у суспільстві. Програми підтримки зайнятості дозволяють пенсіонерам знайти роботу, що відповідає їхнім навичкам та досвіду, забезпечуючи стабільний дохід.

Системи електронного управління: Впровадження електронних систем управління пенсійними фондами полегшує моніторинг та оптимізацію фінансів. Це сприяє ефективному управлінню пенсійними активами та забезпечує швидкий доступ до інформації для громадян та урядових установ, сприяючи прозорості та довірі до пенсійної системи.

Реформування пенсійної системи є складним і багатогранним завданням, що вимагає комплексного підходу, врахування інтересів всіх зацікавлених сторін та ефективної реалізації реформ. Крім основних напрямків реформування, для забезпечення сталості і фінансової стійкості пенсійної системи в Україні необхідно впровадити додаткові заходи, такі як:

- Вдосконалення системи управління пенсійними фондами. Важливо забезпечити ефективне управління пенсійними фондами, включаючи управління ризиками та витратами.
- Розвиток фондового ринку Розвиток фондового ринку дозволить приватним пенсійним фондам ефективніше інвестувати пенсійні активи.
- Інформування населення про пенсійну систему Необхідно проводити інформаційні кампанії щодо реформ пенсійної системи, щоб підвищити рівень обізнаності населення про їхню важливість та переваги.

Реалізація цих заходів дозволить створити в Україні збалансовану пенсійну систему, яка буде здатна забезпечити гідний рівень життя пенсіонерів та захистити їхні соціальні права.

Узагальнюючи вищезазначене, можна стверджувати, що ефективність пенсійної системи має критичне значення для соціальної стабільності та фінансової безпеки громадян у пост-працевдатному віці. Аналіз пенсійних коштів та стратегій їх розподілу підкреслює важливість прозорості, справедливості та стійкості управління цими фондами, особливо у контексті соціально-економічної нестабільності та демографічних викликів. Пандемія COVID-19 внесла нові виклики, які вимагають невідкладної уваги та адаптації пенсійних систем до змінюваних умов. Впровадження диверсифікації інвестиційних стратегій та оновлення законодавства є ключовими кроками для забезпечення довгострокової стабільності та надійності пенсійного забезпечення. Враховуючи проведений аналіз, рекомендується продовжувати пошук інноваційних підходів та вдосконалювати існуючі механізми управління

пенсійними активами, щоб забезпечити відповідність системи сучасним вимогам та забезпечити гідне пенсійне майбутнє для всіх громадян України.

Розділ 3.3. Оцінка ефективності запропонованих заходів удосконалення системи пенсійного забезпечення

В умовах стрімкої демографічної зміни та економічних турбуленцій запитання ефективності системи пенсійного забезпечення стає важливим викликом для сучасних держав. Прагнучи визначити, наскільки успішно впроваджуються реформи, необхідно враховувати різні аспекти, які безпосередньо впливають на якість життя пенсіонерів та сталість соціально-економічного розвитку.

Оцінка впливу реформ на пенсійну систему в Україні повинна охоплювати як економічний, так і соціальний аспекти. Економічний вплив включає в себе розвиток інвестицій, підприємництва та нових робочих місць, що сприяє зростанню країни та підвищенню стабільності пенсійної системи. Соціальний вимір включає стабільність та надійність пенсійних виплат, соціальну справедливість у розподілі ресурсів, якість життя пенсіонерів через доступ до основних послуг та задоволеність громадян новою системою. Залучення приватного сектору та збалансованість фінансів також є важливими для забезпечення довгострокової ефективності системи.

Отже, визначити ефективність реформ системи пенсійного забезпечення необхідно за комплексним набором показників, що враховують економічні, соціальні та фінансові аспекти. Тільки такий глибокий аналіз дозволить прийти до збалансованих та прийнятних для суспільства рішень у сфері пенсійної політики.

У таблиці 3.4. Представлено комплексний набір індикаторів, що дозволяють оцінити ефективність реформи пенсійної системи

Таблиця 3.5. Комплексний набір індикаторів, що дозволяють оцінити ефективність реформи пенсійної системи

Індикатор	Опис	Методика вимірювання
1. Економічне зростання	Аналіз впливу реформ на економічний розвиток. Збільшення інвестицій, росту ВВП, розвиток підприємництва та створення нових робочих місць як показники позитивного впливу реформ на економіку.	Для вимірювання економічного зростання використовується аналіз змін у ВВП країни, зростання обсягу інвестицій, та кількості нових робочих місць. Результати обчислюються у відсотках, відображаючи позитивний чи негативний вплив.
2. Стабільність пенсійних виплат	Визначення стабільності та надійності пенсійних виплат. Зменшення випадків затримок або недоліків у виплатах як показник ефективності системи.	Методика включає аналіз статистичних даних щодо частоти та тривалості затримок у виплатах пенсій, а також експертну оцінку стабільності системи з боку фахівців у галузі соціального забезпечення.
3. Соціальна справедливість	Оцінка рівня соціальної справедливості у розподілі пенсійних ресурсів. Порівняння рівня пенсійних виплат для різних категорій громадян для визначення справедливості системи.	Для визначення рівня соціальної справедливості використовується методика порівняння середніх пенсій для різних груп населення та розрахунок коефіцієнта нерівності. Опитування громадян також враховується для оцінки сприйняття справедливості.
4. Підвищення якості життя пенсіонерів	Аналіз змін у якості життя пенсіонерів, включаючи доступ до медичних послуг, освіти, культурних та соціальних подій.	Для оцінки якості життя пенсіонерів використовується комплексний підхід, включаючи аналіз доступності медичних послуг, участі у культурних та соціальних заходах, а також опитування громадян.
5. Залучення приватного сектору	Вимірювання участі приватного сектору у пенсійній системі через корпоративні пенсійні фонди та інші приватні ініціативи.	Методика передбачає аналіз статистичних даних про розвиток корпоративних пенсійних фондів та ступінь їхнього використання пенсіонерами. Також враховується ефективність приватних ініціатив у сфері пенсійного забезпечення.
6. Збалансованість фінансів	Аналіз стабільності фінансування пенсійної системи та її здатності виконувати виплати без значних дефіцитів.	Методика включає аналіз фінансових показників пенсійної системи, визначення рівня дефіциту або надмірності коштів, а також експертну оцінку стійкості фінансування системи.

Продовження таблиці 3.5

7. Відсоток задоволеності громадян	Проведення опитувань серед населення для вимірювання рівня задоволеності новою системою пенсійного забезпечення.	Методика включає створення опитувальників, проведення соціологічних опитувань та аналіз результатів, розрахунок відсотка задоволеності громадян системою.
------------------------------------	--	---

Джерело: розроблено автором на основі [45].

У представленій таблиці відображено ключові показники, що дозволяють оцінити ефективність реформи пенсійної системи в комплексі. Економічне зростання визначає загальний вплив реформ на економічний розвиток, враховуючи такі аспекти, як інвестиції, ВВП та зайнятість. Стабільність пенсійних виплат вказує на ефективність системи у забезпеченні стабільних та своєчасних пенсійних виплат. Соціальна справедливість враховує розподіл пенсійних ресурсів між різними категоріями населення. Оцінка якості життя пенсіонерів включає в себе доступ до медичної допомоги та участь у культурних подіях. Ці показники становлять комплексний підхід до визначення впливу пенсійних реформ на економіку, соціальний розподіл та побутові умови громадян.

Аналіз ефективності реформи пенсійної системи в Україні охоплює кілька ключових індикаторів. Це включає економічне зростання, стабільність пенсійних виплат, соціальну справедливість, якість життя пенсіонерів, задоволеність громадян системою, та баланс між економічною ефективністю та соціальною справедливістю. Конкретні показники для кожного індикатора допомагають оцінити ефект від змін, здійснених в системі. Наприклад, для індикатора "Стабільність пенсійних виплат" можуть бути використані показники як відсоток своєчасних виплат та фінансове становище Пенсійного фонду. Такий підхід забезпечує комплексне бачення впливу реформ на різні аспекти суспільного життя і дозволяє визначити, чи досягнуті поставлені цілі та завдання.

У таблиці 3.6. згруповано індикатори і ключові показники, що визначають ефективність та стан системи пенсійного забезпечення в Україні за

різними напрямками. Кожен індикатор відображає конкретний аспект функціонування системи та взаємодії з економічним та соціальним середовищем.

Таблиця 3.6.

Індикатор	Показник	Одиниці вимірювання
1. Економічне зростання	Відношення обсягу власних доходів ПФУ до всіх видатків, %	%
2. Стабільність пенсійних виплат	Видатки Пенсійного фонду України до ВВП, %	%
3. Соціальна справедливість	Середній розмір пенсії до прожиткового мінімуму, %	%
4. Підвищення якості життя пенсіонерів	Середній розмір пенсії до середньої заробітної плати, %	%
5. Залучення приватного сектору	Чисельність працюючих на одного пенсіонера	Особи
6. Збалансованість фінансів	Частка пенсійних активів НПФ у ВВП	%
7. Відсоток задоволеності громадян	Обсяги пенсійних внесків на одну зайняту особу працездатного віку	грн.

Джерело: розроблено автором

Аналізуючи подану в Таблиці 3.6 індикаторів і ключових показників системи пенсійного забезпечення України вказує на комплексну оцінку його ефективності та взаємодії з економічним та соціальним середовищем. Перше, що привертає увагу, це стабільність фінансів Пенсійного фонду, яку вказує відношення власних доходів до всіх видатків. Зменшення видатків Пенсійного фонду до ВВП також говорить про більш ефективне використання коштів та спроможність системи адаптуватися до економічних викликів. Підвищення рівня соціальної справедливості визначається через середні розміри пенсій відносно прожиткового мінімуму та середньої заробітної плати. Оцінка чисельності працюючих на одного пенсіонера вказує на демографічні та економічні виклики, з якими стикається пенсійна система.

Обсяг показників за індикатором «Економічне зростання» можна розширити низкою відповідних показників, які подано в таблиці.

Таблиця 3.7. Ключові показники та одиниці вимірювання функціонування пенсійної системи в Україні.

Показник	Одиниці вимірювання
Відношення обсягу власних доходів ПФУ до всіх видатків, %	Відсоток власних доходів Пенсійного фонду від усіх видатків, що вказує на його фінансову самостійність та стабільність.
Видатки Пенсійного фонду України до ВВП, %	Відсоток видатків Пенсійного фонду України у відсотках до загального внутрішнього продукту країни, що вказує на фінансове навантаження на економіку.
Середній розмір пенсії до прожиткового мінімуму, %	Відсоток, який показує, наскільки середній розмір пенсії перевищує прожитковий мінімум, вказуючи на рівень життя пенсіонерів.
Середній розмір пенсії до середньої заробітної плати, %	Відсоток, який вказує на співвідношення середньої пенсії до середньої заробітної плати працюючих осіб.
Чисельність працюючих на одного пенсіонера	Кількість активних працездатних громадян, яка припадає на одного пенсіонера, вказуючи на демографічні виклики та фінансове навантаження.
Частка пенсійних активів НПФ у ВВП, %	Відсоток пенсійних активів приватних пенсійних фондів у відсотках до загального внутрішнього продукту, що вказує на їхню роль у фінансуванні системи.
Обсяги пенсійних внесків на одну зайняту особу, грн.	Сума пенсійних внесків, яку сплачує одна зайнята особа працездатного віку, вказуючи на їхнє фінансове навантаження та підтримку системи.

Джерело: розроблено автором на основі [45].

Такий підхід до оцінювання функціонування пенсійної системи в Україні має низку значущих переваг. По-перше, він надає можливість здійснити більш точну оцінку фінансової стабільності Пенсійного фонду, оскільки відображає відсоток власних доходів у відношенні до загальних видатків. Це може допомогти уникнути фінансових криз та покращити довгострокову стійкість пенсійної системи.

По-друге, аналіз видатків Пенсійного фонду у відсотках до ВВП дозволяє визначити фінансове навантаження на економіку країни. Зниження цього показника може свідчити про оптимізацію витрат та більш раціональне використання коштів, що сприяє сталому економічному розвитку.

По-третє, порівняння середньої пенсії з прожитковим мінімумом та середньою заробітною платою надає можливість оцінити рівень соціального захисту пенсіонерів та встановити ступінь їхньої економічного добробуту.

Підвищення цих показників може покращити якість життя пенсіонерів та забезпечити їхню соціальну стабільність.

Крім того, врахування чисельності працюючих на одного пенсіонера відображає демографічні виклики пенсійної системи. Зниження цього відношення може стати сигналом про потенційний ризик збільшення фінансового тиску на пенсійну систему через зростання числа пенсіонерів у порівнянні з активними працездатними громадянами.

Врахування частки пенсійних активів приватних пенсійних фондів у ВВП може вказати на їхню роль у фінансуванні пенсійної системи. Збільшення цього показника може свідчити про розвиток приватних пенсійних фондів, що може сприяти додатковим фінансовим резервам для пенсійних виплат.

Аналіз обсягів пенсійних внесків на одну зайняту особу працездатного віку може допомогти здійснити оцінку фінансового тиску на активних працюючих громадян. Вищі внески можуть вказувати на необхідність більших фінансових зусиль для забезпечення пенсійних виплат, що може потребувати впровадження ефективних фінансових стратегій та ресурсів для підтримки системи.

Узагальнюючи, використання цих показників у системі оцінювання пенсійної системи може забезпечити комплексний погляд на її фінансову стійкість, соціальну справедливість та демографічні виклики. Це може слугувати основою для прийняття інформованих рішень щодо подальших реформ та покращення якості життя пенсіонерів в Україні.

Загалом, ця система оцінювання сприяє покращенню прозорості та транспарентності пенсійної системи, роблячи її більш доступною для аналізу та розуміння громадськістю. Такий підхід надає можливість приймати інформовані рішення у сфері пенсійної політики та сприяє створенню стійкої та надійної системи соціального захисту громадян в пенсійний період життя.

Обираючи заходи для вдосконалення системи пенсійного забезпечення, ми керувалися комплексним підходом, який враховує різні аспекти соціально-економічної ситуації та визначає пріоритети на кожному етапі.

1. Аналіз соціально-економічної ситуації: Обравши цей етап, ми здійснили глибокий аналіз факторів, що впливають на пенсійну систему. Врахування демографічної ситуації, економічних показників та соціальних факторів дозволяє точно визначити основні виклики та визначити об'єктивні потреби системи.

2. Реформування пенсійної системи: Обираючи цей етап, ми ставимо перед собою завдання підвищити ефективність та стійкість системи. Впровадження змін у структурі виплат, пенсійному віці та розмірах внесків дозволяє адаптувати систему до змін у соціумі та забезпечити її довгострокову стійкість.

3. Розширення соціального захисту: Цей етап визначається нашою прагненням забезпечити додатковий захист найбільш вразливих груп населення. Збільшення пенсійних пільг та поліпшення доступу до соціальних послуг становлять основу для забезпечення гідного життя пенсіонерів.

4. Управління фінансами та інвестиціями: Вибір цього етапу обумовлений необхідністю забезпечення стабільності пенсійної системи через раціональне управління фінансами та ефективне інвестування пенсійних активів.

5. Моніторинг та аналіз результатів: Останній етап включає в себе систематичний моніторинг та публічну звітність, щоб гарантувати, що запроваджені заходи досягають своєї мети та відповідають змінюючимся умовам.

Ця модель дозволяє здійснювати системний підхід до реформування пенсійної системи, враховуючи всі ключові аспекти та максимізуючи її соціальну та економічну ефективність.

Оцінка ефективності запропонованих заходів удосконалення системи пенсійного забезпечення може включати в себе різні методи і показники, що відображають результативність реформ та їхній вплив на соціально-економічний розвиток країни. Одними з основних методів оцінки є:

1. Економічне зростання: Аналіз впливу реформ на економічний зріст країни. Збільшення інвестицій, зростання ВВП, розвиток підприємництва та створення нових робочих місць можуть свідчити про позитивний вплив реформ на економіку.

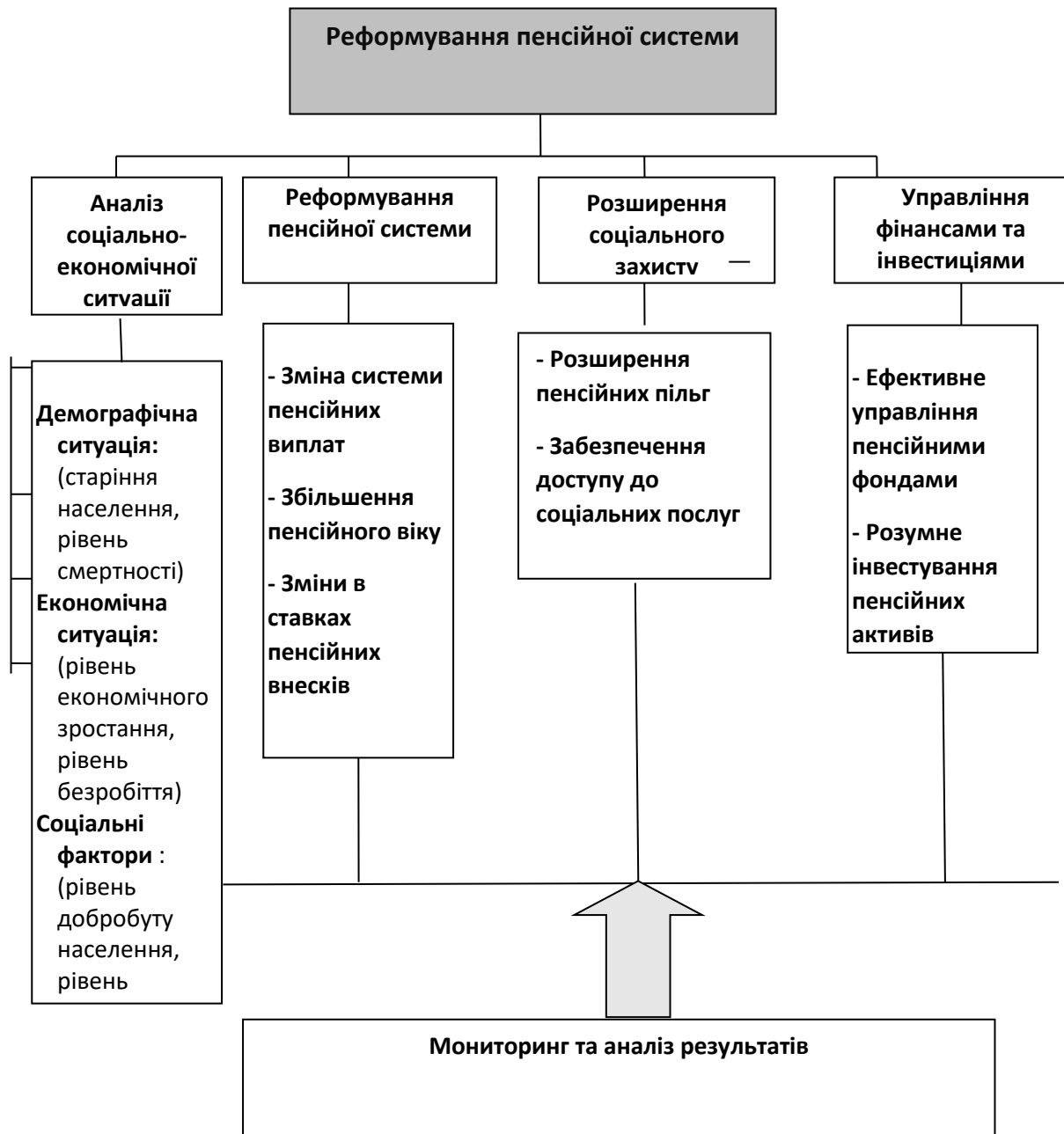
2. Стабільність пенсійних виплат: Визначення стабільності та надійності пенсійних виплат. Зменшення випадків затримок або недоліків у виплатах пенсій може бути показником ефективності.
3. Соціальна справедливість: Оцінка рівня соціальної справедливості у розподілі пенсійних виплат. Порівняння рівня пенсійних виплат для різних категорій громадян може показати, наскільки справедливо розподіляються пенсійні ресурси.
4. Підвищення якості життя пенсіонерів: Аналіз змін у якості життя пенсіонерів, включаючи їхній доступ до медичних послуг, освіти, культурних та соціальних подій.
5. Залучення приватного сектору: Вимірювання ступеня залучення приватного сектору у пенсійну систему через корпоративні пенсійні фонди та інші приватні ініціативи.
6. Збалансованість фінансів: Аналіз стабільності фінансування пенсійної системи та її здатності забезпечувати відповідні виплати без значних дефіцитів.
7. Відсоток задоволеності громадян: Проведення опитувань серед населення для вимірювання рівня задоволеності новою системою пенсійного забезпечення.

Ці показники можна комбінувати та використовувати для створення комплексної системи оцінки ефективності реформ. Наприклад, для оцінки стабільності пенсійних виплат можна використовувати показник "відсоток виплат без затримок більше 10 днів". Для вимірювання зростання якості життя пенсіонерів можна використовувати індекс якості життя пенсіонерів, який враховує доступ до медичних послуг, освіти, культурних заходів тощо.

Побудована на основі викладених даних модель реформування пенсійної системи може бути адаптована до конкретних умов країни або регіону і наочно представлена на рисунку 3.3.

У цій моделі кожний блок відповідає одному з етапів, визначених у структурі. Етапи розташовані в порядку їх виконання, починаючи з аналізу соціально-економічної ситуації та закінчуючи моніторингом та аналізом результатів.

Рис. 3.3. Модель реформування пенсійної системи

Джерело: розроблено автором на основі [45].

У цій моделі кожний блок відповідає одному з етапів, визначених у структурі. Етапи розташовані в порядку їх виконання, починаючи з аналізу соціально-економічної ситуації та закінчуючи моніторингом та аналізом результатів.

Представлена модель реформування пенсійної системи розроблена на основі систематичного та послідовного аналізу різних аспектів, що впливають на пенсійну систему. Процес розробки цієї моделі передбачає крок за кроком вирішення проблем та визначення оптимальних шляхів їх вирішення.

Процес розробки цієї моделі передбачає крок за кроком вирішення проблем та визначення оптимальних шляхів їх вирішення.

Аналіз соціально-економічної ситуації: На першому етапі, проведений ретельний аналіз соціально-економічної ситуації, що включає в себе демографічні, економічні та соціальні фактори. Цей етап визначає ключові впливові фактори, які визначають сприятливі чи негативні умови для пенсійної системи.

Реформування пенсійної системи: На другому етапі впроваджуються конкретні заходи реформування, спрямовані на підвищення ефективності та стійкості пенсійної системи. Зміни в системі пенсійних виплат, пенсійному віці та ставках внесків обираються з урахуванням знайдених ризиків та можливостей.

Розширення соціального захисту: Третій етап передбачає розширення соціального захисту, особливо для вразливих груп населення. Це включає в себе розширення пенсійних пільг та забезпечення доступу до соціальних послуг для пенсіонерів з низькими доходами.

Управління фінансами та інвестиціями: Четвертий етап розглядає аспекти фінансового управління та інвестицій для забезпечення стабільності пенсійної системи. Ефективне управління пенсійними фондами та розумне інвестування пенсійних активів грають важливу роль у цьому контексті.

Моніторинг та аналіз результатів: На заключному етапі важливо систематично моніторити та аналізувати результати впроваджених реформ. Це включає в себе постійний моніторинг ефективності та публічну звітність для забезпечення відкритості та взаємодії з громадськістю.

Ця модель розроблялася з урахуванням системного та комплексного підходу, де кожен етап визначається результатами аналізу попереднього та внеском експертів у відповідних галузях. Вона спрямована на покращення

пенсійної системи через врахування всіх важливих аспектів та взаємодію з усіма зацікавленими сторонами.

Таким чином, в підсумку, у результаті аналізу та розробки моделі реформи пенсійної системи враховано широкий спектр факторів, що впливають на цю систему. Аналіз соціально-економічної ситуації надав можливість визначити ключові аспекти, такі як демографічна ситуація, економічний стан та соціальні фактори.

Запропоновані заходи реформування пенсійної системи, такі як зміни в системі пенсійних виплат, збільшення пенсійного віку та розширення соціального захисту для вразливих груп, розглядаються як стратегічні кроки для підвищення ефективності та стабільності системи.

Управління фінансами та інвестиціями визначено як критичний елемент для забезпечення стійкості пенсійної системи, зокрема, шляхом ефективного управління пенсійними фондами та розумного інвестування пенсійних активів.

Останнім етапом є моніторинг та аналіз результатів, які є необхідними для постійного вдосконалення системи відповідно до змін в економічному, соціальному та демографічному середовищі. Моніторинг є важливим етапом в управлінні пенсійною системою, оскільки він дозволяє систематично відстежувати та оцінювати ефективність реформ, внесених в пенсійну систему. Цей процес включає в себе докладний аналіз різних аспектів системи.

Створена модель реформування пенсійної системи передбачає впровадження низки ключових заходів, спрямованих на покращення ефективності та стабільності системи. Перш за все, вона відкриває перед громадянами можливість активно управляти своїми пенсійними вкладеннями, обираючи найбільш придатні та вигідні для них пенсійні фонди чи інші інвестиційні інструменти. Це надає громадянам більшу автономію та контроль над їхніми пенсійними заощадженнями, допомагаючи їм гарантувати фінансову стабільність у пенсійний період.

Додатковою перевагою цієї моделі є можливість розширення приватного пенсійного забезпечення через приватні пенсійні фонди. Це сприяє створенню конкурентної середовища, де громадяни можуть обирати найкращі пенсійні плани та

умови для свого майбутнього. Збільшення доступності та вибору в сфері пенсійного забезпечення надає громадянам можливість адаптувати свої пенсійні стратегії до власних потреб і можливостей.

Однією з ключових переваг цієї моделі є також адаптація пенсійного віку до демографічних реалій та тривалості життя населення. Це забезпечує більшу справедливість у пенсійній системі, де вік виходу на пенсію визначається не лише за статичними нормами, але й за динамікою демографічних показників. Це дозволяє країні відповідати на зміни в середній тривалості життя та забезпечувати сталість пенсійних виплат.

Окрім того, встановлення справедливих ставок пенсійних внесків для працездатних громадян сприяє зменшенню фінансового тиску на пенсійні фонди, розподіляючи витрати більш рівномірно. Це допомагає уникнути перевантаження системи та забезпечує її стійкість у довгостроковому плані.

У цій моделі важливий акцент робиться на систематичному моніторингу та публічній звітності. Це забезпечує прозорість та підзвітність управління пенсійними фондами перед громадськістю. Через постійний аналіз результатів та залучення громадськості до процесу прийняття рішень, модель може швидко адаптуватися до змін у соціально-економічному середовищі.

Ця модель реформування пенсійної системи надає значних переваг: вона сприяє збалансованому та сталому розвитку системи пенсійного забезпечення, забезпечуючи фінансову стійкість, соціальну справедливість та гнучкість управління в умовах змінюючогося світового економічного та демографічного ландшафту.

Загальна модель реформи спрямована на створення стійкої та ефективної пенсійної системи, що враховує потреби населення та забезпечує соціальний захист пенсіонерів.

ВИСНОВКИ

У роботі проведено аналіз різних підходів науковців щодо трактування поняття «пенсійна система», а також викладені практичні рекомендації для подальшого вдосконалення цієї системи.

1. В результаті аналізу різних підходів науковців щодо трактування поняття «система пенсійного забезпечення» встановлено, що під останнім слід розуміти складний комплекс, який включає в себе різні аспекти, від фінансування та соціальних ризиків до солідарності та соціального захисту.

2. Визначено тенденції розвитку системи пенсійного забезпечення в Україні в контексті соціально-економічних викликів, що надає підставу для розробки стратегій адаптації та реформ, спрямованих на забезпечення сталості та ефективності системи у сучасних умовах.

3. Дослідження системи пенсійного забезпечення виявило ключові аспекти та визначило основні проблеми для подальшого удосконалення соціально-економічного механізму пенсійного забезпечення. Проведено аналіз факторів, що впливають на ефективність пенсійної системи та їх класифікацію.

4. Виявлено дисбаланс між доходами та витратами Пенсійного фонду України. Аналіз солідарної системи вказує на значний внесок пенсійних внесків, але обмежена можливість повністю фінансувати відповідні видатки, що створює виклик для ефективності системи.

5. На основі аналізу міжнародного досвіду впровадження трирівневої пенсійної системи а визначено, що цей підхід сприяє зменшенню фінансового тягаря для бюджету та перекладенню основної відповідальності за майбутнє на громадян. Це також гарантує високу стійкість та ефективність у сфері пенсійного забезпечення, що є важливим у контексті вирішення сучасних викликів у пенсійній системі, що вказує на необхідність впровадження трирівневої пенсійної системи в Україні.

6. Досліджено демографічні передумови реформування системи пенсійного забезпечення в Україні, зокрема вплив демографічних процесів.

Виявлено напрями реформування системи пенсійного забезпечення в Україні на основі наукового аналізу сучасних демографічних, економічних та соціальних викликів, що сприятиме створенню ефективної та стійкої системи, враховуючи міжнародний досвід та потреби суспільства.

7. Проаналізовано різні моделі реформ, включаючи перехід до накопичувальної системи. Запропоновано модель реформування пенсійної системи, що базується на комплексному підході, забезпечуючи гнучкість управління. Ця модель враховує різні аспекти, включаючи економічний зріст, стабільність пенсійних виплат, соціальну справедливість та підвищення якості життя пенсіонерів та забезпечує сталість системи пенсійного забезпечення.

8. Запропоновано моніторинг та аналіз результатів як критичний елемент для постійного вдосконалення системи відповідно до змін в економічному, соціальному та демографічному середовищі. Цей процес включає в себе докладний аналіз різних аспектів системи. Модель реформування пенсійної системи спрямована на створення стійкої та ефективної пенсійної системи, що дозволить враховувати потреби та забезпечення соціального захисту пенсіонерів.

Дослідження пенсійної системи України виявило комплексні виклики, з якими вона стикається, включаючи демографічні зміни, економічну нестабільність та потребу в удосконаленні законодавчої бази. Система стикається із завданням адаптації до цих змін, забезпечуючи при цьому стійкість та фінансову спроможність виплатити обіцяні пенсії.

На основі аналізу було визначено, що накопичувальна складова пенсійної системи може пропонувати важливі переваги, які сприятимуть фінансовій стійкості системи, однак вона вимагає створення стабільного інвестиційного ринку та ефективного управління фондами. Запровадження гнучких механізмів, таких як добровільне пенсійне страхування та розвиток недержавного сектору, може надати громадянам більше можливостей для планування власного пенсійного майбутнього.

Необхідність у впровадженні прозорості та відкритості у системі пенсійного забезпечення є важливим аспектом для здобуття довіри громадян та сприятиме їхній здатності ефективно планувати фінансове майбутнє. Адаптація системи до сучасних викликів та її здатність відповідати на зміни в суспільстві та економіці є критично важливою для забезпечення її ефективності та стійкості в довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Данилюк О. І. Стан пенсійного забезпечення населення України в контексті євроінтеграційних перетворень. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 14. С. 772-776.
2. Парфонов Я.О. Реформування пенсійної системи України в умовах трансформаційних змін. *Public Administration and Regional Development*. 2022. № 16. С. 537–556.
3. Линдюк О. Досвід державного регулювання фінансового забезпечення пенсійних систем країн Латинської Америки та його значення для України. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2018. Вип. 3 (6). С. 172–181
4. Грицина О. В., Шолудько О. В., Содома Р. Пенсійна реформа в Україні: реалії та перспективи. *Економічний вісник Дніпровської Політехніки*. 2019. Т. 68. С. 185–190.
5. Можечук Л. Пенсійна система України: стан та перспективи розвитку. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2019. Т. 4, № 4. С. 102–106. URL:
6. Сирота І. М. Пенсійна реформа та новації її здійснення в солідарній системі. *Наукові праці Національного університету “Одеська юридична академія”*. 2019. Т. 12. С. 294–299.
7. Лояк Л. Пенсійне забезпечення в Україні: сучасні реалії та європейський досвід. *Науковий вісник ІФНТУНГ. Серія: Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості*. 2018. № 2(18). С. 34–42.
8. Пенсійний фонд України. Види пенсій. URL: <https://www.pfu.gov.ua/2154702-vydy-pensij/>.
9. Лопушняк Г. С. Фінансові аспекти функціонування пенсійного фонду України. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8328> (дата звернення: 12.09.2023).

10. Міністерство соціальної політики України. Перерахунки пенсій. URL: <https://www.msp.gov.ua/content/pererahunki-pensiy.html>
11. Євенко Т. І. Зарубіжний досвід організації пенсійного забезпечення. *Mechanism for economic development in the context of global changes: international experience*. 2021. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-081-0-14>
12. НБУ. Пенсійні фонди у світі. URL: https://knpf.bank.gov.ua/uchasnykam/baza_znan/pensiini_fondy_u_sviti.html.
13. Furdak M. M. The Pension System in Ukraine – Some Aspects of Reforming. *Business Inform*. 2021. Vol. 6, no. 521. P. 176–183
14. Кондрат Л. Г. Порівняльний аналіз систем державного та недержавного пенсійного забезпечення: адміністративно-правовий аспект : thesis. 2021. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/53739>
15. Закон України «Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 р. № 1058-XV (остання редакція від 09.02.2011). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
16. Pension reform in Ukraine and its prospects / O. V. Grytsyna et al. *Economic Bulletin of Dnipro University of Technology*. 2021. Vol. 74. P. 52–59.
17. Міністерство юстиції України. Право на призначення пенсії за віком на пільгових умовах в системі пенсійного забезпечення. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_5247.
18. Діденко Л. В., Тітор В. С. Сучасний стан системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2020. № 1-2. С. 76–86.
19. Diamond P. *Economic Theory and Tax and Pension Policies*. Economic Record. 2019. Vol. 87. P. 2–22.
20. Barr N. Carmelo Mesa-Lago, Evaluation of Four Decades of Pension Privatization in Latin America, 1980–2020: Promises and Reality (Mexico City: Fundación Friedrich Ebert, 2021), pp. 204, pb and E-book. *Journal of Latin American Studies*. 2022. Vol. 54, no. 2. P. 353–355.

21. Mitchell O. S. Building Better Retirement Systems in the Wake of the Global Pandemic. *SSRN Electronic Journal*. 2020. URL: <https://doi.org/10.2139/ssrn.3616133> (date of access: 03.10.2023).
22. Holzmann R. Pensions in a Globalizing World: How Do (N)DC and (N)DB Schemes Fare and Compare on Portability and Taxation?. *Progress and Challenges of Nonfinancial Defined Contribution Pension Schemes: Volume 2. Addressing Gender, Administration, and Communication*. 2019. P. 287–316.
23. Рудик В. К. Розвиток недержавного пенсійного забезпечення в умовах реформування пенсійної системи України. *Бізнес Інформ*. 2021. Т. 11, No 526. С. 235–240.
24. Міністерство фінансів України. Статистичні дані про пенсійне забезпечення в Україні за 2022 рік. URL: <https://minfin.gov.ua/pension-statistics-2022>.
25. Проект бюджету Пенсійного фонду України на 2023 рік. URL: <https://www.pfu.gov.ua/2157848-proyekt-byudzhetu-pensijnogo-fondu-ukrayiny-na-2023-rik/>.
26. Pensions in Ukraine 2023 - What Has Changed During the War. URL: <https://www.txtreport.com/business/2023-05-16-pensions-in-ukraine-2023--what-has-changed-during-the-war.rkvioXbBh.html>.
27. Recent Ukrainian Pension Reform Overview. URL: <https://www.usubc.org/site/recent-news/recent-ukrainian-pension-reform-overview>.
28. Лопушняк Г.С., Леонченко О.М. Пенсійне забезпечення в Україні: аналіз стану в умовах світових інтеграційних процесів. *Актуальні проблеми економіки*. 2020. No7-8. С. 105-115.
29. Kulu H., Christison S., Chia L., Mikola J. The War and the Future of Ukraine's Population. 2022 URL: <http://migrantlife.wp.st-andrews.ac.uk/files/2022/03/The-War-and-the-Future-of-Ukraines-Population.pdf>.
30. Giesecke O., Rauh J. Trends in state and local pension funds. *Annual review of financial economics*. 2023. Vol. 15, no. 1.

31. Wordometer. Countries in the world by population. URL:
<https://www.worldometers.info/world-population/population-by-country/>.
32. Демографічні дані України 2021. URL:
https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/08/zb_tabl_nas_2021.xls.
33. Guzman M. The Demographic Tragedy of Ukraine - A Second Holodomor. NoBrainerData. 2022. URL: <https://nobrainerdata.com/2022/06/17/the-demographic-tragedy-of-ukraine-a-second-holodomor/>.
34. UNHCR. Ukraine refugee situation. URL:
<https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>.
35. Palian Z., Vynohradova D., Vynohradova M. Demographic situation in Ukraine: the second demographic transition and uncertainty. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics*. 2022. No. 220. P. 32–40.
36. Aksyonova S. Y. Rebound in Fertility in Ukraine: Expectations, Factors, Obstacles. *Demography and social economy*. 2022. No. 4. P. 3–22.
37. Показник середньої заробітної плати за 2022 рік - Пенсійний фонд України. URL: <https://www.pfu.gov.ua/2152284-pokaznyk-serednoyi-zarobitnoyi-platy-za-2022-rik/>.
38. Звіт про роботу та виконання бюджету Пенсійного фонду України у 2022 році. URL: https://www.pfu.gov.ua/content/uploads/2023/04/12.04.2023-Analitychna_zvit_za_2022-rik.pdf.
39. Фінансовий звіт Пенсійного фонду України на 2022 рік. URL:
<https://www.pfu.gov.ua/2157129-zvit-pro-vykonannya-byudzhetu-pensijnogo-fondu-ukrayiny-za-2022-rik/>.
40. Australia's Pension System: No Reform Can Replace Financial Literacy. URL:
<https://www.allianz.com/en.html>.
41. Sobotka T., Fürnkranz-Prskawetz A. Demographic change in Central, Eastern and Southeastern Europe: trends, determinants and challenges. *30 Years of Transition in Europe*. 2020. P. 196–222. URL:
<https://doi.org/10.4337/9781839109508.00027>

42. Laboure M. Pensions: the impact of migrations and cross-border workers in a small open economy. *Journal of Pension Economics and Finance*. 2018. Vol. 18, no. 2. P. 247–270
43. Семикіна М.В., Іщенко Н.А., Родіонова М.О. Мотивація ефективної зайнятості: проблеми, тенденції, вибір стратегії. Монографія. Кіровоград: КОД, 2009. – 200 с.
44. Ткаченко Л.Г. Побудова багаторівневої пенсійної системи як напрям національної пенсійної реформи. *Економіка України*. 2012. №8. С. 16–22.
45. Melbourne Mercer Global Pension Index. Australian Centre for Financial Studies. October, 2010. 72 p.
46. Черненко К. П. Оцінювання ефективності фінансування національної пенсійної системи. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 9. С. 352-357.
47. Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/#tab-5>.
48. Шалієвська Л. Пенсійне забезпечення в системі економічної безпеки держави. Монографія. Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів: Растр-7, 2020. - 194 с.
49. Ковальчук Н. Сучасні виклики пенсійної системи України і шляхи їх подолання. *Економічний аналіз*. 2021. № 4. С. 45-53.
50. Петренко І.А., Крушельницька О.В. Пенсійна реформа в Україні: аналіз, проблеми та перспективи. *Український соціум*. 2022. № 2. С. 112-120.
51. Європейський банк реконструкції та розвитку. Оцінка пенсійної системи України: поточний стан і рекомендації. URL: <https://www.ebrd.com/ukraine-pension-system-assessment.html>

Ім'я користувача:
Соціоекономіка та управління персоналом Кицак Та...

ID перевірки:
1016005498

Дата перевірки:
14.12.2023 13:33:54 EET

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
14.12.2023 13:43:06 EET

ID користувача:
100005733

Назва документа: КМР_Васільєв_керівник_Рябокoнь

Кількість сторінок: 115 Кількість слів: 25675 Кількість символів: 208821 Розмір файлу: 745.82 KB ID файлу: 1015690117

5.13% Схожість

Найбільша схожість: 0.86% з Інтернет-джерелом (<https://www.pfu.gov.ua/content/uploads/2023/04/12.04.2023-Analitych>).

4.37% Джерела з Інтернету

332

Сторінка 117

3.91% Джерела з Бібліотеки

376

Сторінка 122

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнено

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнено

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Додаток 1

Джерело: розроблено автором

АНКЕТА

Це дослідження проводиться виключно в наукових цілях, зібрані дані використовуватимуться в узагальненому вигляді.

Шановний респондент!

Для оцінки Ваших переконань та відчуття стосовно Вашої пенсійної ситуації та майбутнього, Вам необхідно вибрати один із запропонованих варіантів відповіді на питання і поставити позначку навпроти нього.

Пенсійні виплати:

- Як ви оцінюєте розмір пенсії, яку ви отримуєте?

○

Задовільно

Незадовільно

- Важко визначити

Чи вистачає вам цієї суми для гідного життя?

•

Так

Ні

-

○ Важко визначити

Вік виходу на пенсію:

- Яка, на вашу думку, повинна бути оптимальна вікова межа для виходу на пенсію?

○

60 років

65 років

-

○ Інше (вказати): _____

Система пенсійного забезпечення:

- Які зміни ви хотіли би бачити в поточній пенсійній системі України?
 -
- Збільшення розмірів пенсійних виплат
- Покращення умов надання пенсійних послуг
- Впровадження індивідуальних пенсійних рахунків (накопичення коштів)
 - - Інше (вказати): _____
- Медична допомога:**
 - Чи відчуваєте ви достатню підтримку у медичній сфері, пов'язаній з вашим віком?
 -
 - Так
 - Ні
 - - Важко визначити
- Можливості продовження праці:**
 - Чи маєте ви бажання та можливості продовжувати працювати після досягнення пенсійного віку?
 -
 - Так
 - Ні
 - 5.
 - - Залежить від умов та оплати праці

Дякуємо за вашу участь! Ваша думка є важливою для подальших реформ у пенсійній системі.